

LS 0078 – LS 0079 – LS 0080 – LS 0081 – LS 0082 – LS 0083 – LS 0084
Albert Larson

Albert Larson: Han blev arg. Och han svor så det bysta i kvarntaket. Och så fick jag svar ifrån 'en. Då sa han det - "Tack ska Du ha för det härliga brev Du skrev". - Han kallade det "Härliga brev"!

Vi hade ett litet lantställe. Vi bodde i Gräsmark tills jag var nio år. Då krångla han och så kom han hit 'te landet, och var här ett par år. men; som det är bland många svenskar - och kanske andra - det här landet passar inte för alla människor. Det gör det inte. Utan de blir olustiga. Och de blir smått sjuka. De blir smått hemsjuka och de vill knappt inte arbeta. Han var En av Dem. Och så var det många andra. Det här har jag fått erfarit när jag har varit här i landet. Så där är det många. De blev olustiga. De for hem, tillbaks. Och det är ju bäst för dem också. Så han kom tillbaks igen. Och inget tjäna han. Han förlora det mesta så där. Så jämväl så har jag gjort lite bättre än vad Han gjorde!

Lennart Setterdahl: .- Jaa. Det är Albert, Emanuel Larson, i Moline, Illinois, som sitter och berättar. Han var född 1895, den 9:e april, i Gräsmark, i Värmland. -. -- Idag är det den 20 juli 1985. --

Albert: Ja.

Lennart Setterdahl: Och Du kom till Amerika; vilket år?

Albert: 19 23.

L: 1923.

Albert: Jag kom hit den 27:e maj på kvällen; 10.30 halv elva. Och Den dagen var Henry Kissinger född.

L: Jaha. Det kände Du inte till då!

Albert: Så jag har det på minne, jag såg det.

L: Jaha.

Albert: Men - jag har inget minne av det där!

L: Nej.

Albert: Det var en som kom. Det var en familj som kom. Vi möttes här och de kom på Chicago Railroads. Och vi kom på Vita Stjärnlinjen, min bror och jag. Och den familjen kom på Svenska Amerika-linjen - men de kom på samma tåg här, så vi kom här på 15:e. Här i Moline. Och vi talades vid lite grand. För Han hade varit här förut och han tala om hur jag skulle gå, så jag kunde komma till min faster och lite grand, så där. Så - de hade en äldre pojke och så hade de en liten barnunge som de hade på armen. Och sedan, under året, så såg jag den äldre pojken lite. Han arbeta för farmare. Så försvann han. En dag så satt han där. Jag tänkte: jag ska prata till honom. Så han talade aldrig, men jag talade till honom. "Ja det är länge sedan vi kom nu" sa jag. Den 27:e maj, halv elva på kvällen, kom vi hit. Då tog han opp boken och börja skriva opp! "Den dagen var Henry Kissinger född" sa jag. Allt detta fick jag tala om för 'en. Han hade ingen reda på det.

L: Han hade vandrat obemärkt genom tiderna.

Men om vi går tillbaka till Din pappa. Hur länge var han här i Amerika?

Albert: Well. Han var inte länge här. Han for väl i juni månad 1902. Så kommer han tillbaka - i mars månad 1904. Så var han färdig med Amerika.

L: Var **Var** han någonstans?

Albert: Han var i Woster, Massachusetts, lite. Och så kom han hit till Moline. Men för honom så förstår jag. Det där räknade jag ut själv, så var det inget better för honom, vart han kom.

L: Jaha.

Albert: Ja.

L: Så han ville inte slå sig ner.

Albert: Nja. Han trodde att mor skulle komma efter och vi var fyra barn.

L: Jaså han var gift när han åkte över här!

Albert: Å ja. Men han skulle 'kom' hit och göra bra, men det gick dåligt.

L: Så han kom tillbaka till Gräsmark då?

Albert: Ja han kom till Gräsmark då.

L: Köpte han en liten gårdbit då?

Albert: Vi bodde på 'ett plats - ett litet torp som tillhörde gården av min farfar. Så där bodde vi. Och vi hade ett par kor och så där vidare. men så flytta vi till Kils socken i Värmland, som min morfar hade köpt opp. Och Han skulle sälja. Och vi bodde där först och så köpte vi äntligen - på skuld - hela affären. Han hade inga pengar. Han hade ingenting. Han - Han var inte rushig till och tjäna oss, lämna opp några pengar.

L: Vem gick i borgen för den här skulden? Gjorde farfar det?

Albert: No .. De tog - Han tog lån - vad 'di kallar hypotekslån, på egendomen. De fick inte låna mer än hälften. Sedan så hade han sin mor då, som ägde gården; föräldrahemmet. Och Hon gick i borgen för resten. Han fick låna. Så växte det till lite skog och han sålde. Och så klarade han sig. Smått och dåligt - kan jag säga. Han var inte Så han tänkte på kvällen att: Till 'morrn ska jag opp tidigt och slita. Få ihop något, som jag klarar mig med! Han var inte den sorten, inte lik mig.

L: Var Du äldst i familjen?

Albert: Ja.

L: Äldst utav barnen.

Albert: Ja.

L: Hur gammal var Du när Du fick börja rycka in och hjälpa till? När pappa sa att: Du ...

Albert: Jag börja tidigt! Det börja jag så långt tillbaks som sex år. Han var en sådan där person. Han trodde - när Du var sex år gammal kunde Du gå ut på järnvägen och bli en rallarbusse! För se: han trodde det ibland - och sände mig iväg på ett arbete, ibland. Och Liten var jag. Jag var inte stor. Och slet och arbeta jämt. Så jag överarbete också. Så jag trodde inte jag skulle leva så länge.

L: Vad gjorde Du för arbeten? Var Du ingen rallare?

Albert: No. Jag menar; rallare, jag säger det på skoj. Jag fick hjälpa till. Och han sände iväg mig med häst. Då gick han ut till andra och visita. Så när jag gick med häst och kom hem på natten, när jag var bara tio tolv år. Så där gjorde han. Så jag 'feck börja tidigt att arbeta. Tjänstgöra.

L: Var Du med ut i bygderna och körde då?

Albert: Ja.

L: Och hjälpte honom. Åkte till kvarnen. Fick Du betalt för att Du hjälpte till?

Albert: No. Hur skulle jag få betalt?

L: Fick Du ingen 25-öring nån gång?

Albert: No no. Aldrig. Aldrig. Nej.

L: Vad sa mamma då? Var hon lite vekare?

Albert: Jag vet inte. Jag har tänkt mycket på senare tiden om det dära. Jag tänkte på att: Jag kunde aldrig ha gjort så med mina pojkar. Sämt dem ut och slita när de är åtta tio år så där. Utan dom Gör i skolan och jag kan Klara; och klara att få kläder och skor på dom så bra. Men något slita ihjäl sig, det kunde jag aldrig tänka på. Men så gjorde Han.

L: Hur gjorde Dina grannar som Du bodde nära? De pojkarna. Fick de arbeta lika unga De?

Albert: Nej. Det gick så småningom. Men det var hårdast på mig. Och sedan gick det ju att det var lite lättare för dem. Jag tänker att de hade mig till att slita tidigt. Och bära. Bära 'ifrån - 'ifrån butiker, bära ifrån - ja, allt. Nästan bära 'te kvarnen en säck då. Och Han hade hästen då.

L: Du fick bära?

Albert: Ja. Ja han skulle plöja, och han skulle Så och gödsla där. Så han sände mig iväg med en säck och bära 'te kvarnen. Men; det är så länge sen han dog, så jag bryr mig inte mera om vad jag talar om. men så är det.

L: Han var hård då mot Dig.

Albert: Ja.

L: Vågade Du säga emot pappa då?

Albert: Va?

L: Vågade Du säga emot pappa, att han hade fel?

Albert: No. Det blev aldrig så att jag sa till honom. Men; min bror, han var hem i 19 53. Då levde far ännu.

L: Jaså.

Albert: Då nämnde han det där för honom. Men jag sa aldrig 'te 'en. Det fick gå. Och jag sa aldrig 'te honom - men jag ångrar att jag inte sa till honom och räkna upp lite granna för honom. Min personlighet. Jag var för liten och slita och doktorn sa att jag överansträngt mig.

L: Jaha.

Albert: För: så går det till. Så; min bror, när han var hem. Han skällde opp honom.

L: Jaså!

Albert: Ja.

L: Hade de lättare, Dina yngre syskon, som kom efter Dig?

Albert: Njaa .. Well .. Jag vet inte. .. Det var nog lättare - på sätt och vis. Det ser ut att Det var hårdast på Mig.

L: Jaha.

Albert: De andra var små när all den där slit-tiden gick an och jag skulle bära gross-ved hel väg och jag gick från butiken en halv mil och så vilade jag. Nästa gång så vilade jag på en annan sten. Och så 'geck jag igen och så vila jag. "(Bara jag kommer över gärsgården där, så - där är en sten - så ska jag vila igen)" och sådär fick jag tänka. Så kom jag äntligen hem. Det var Ingen som bekymra sig om detta!

L: Var det en halv svensk mil?

Albert: Ja. En halv svensk mil. Och det är en lång väg 'te bära gross-ved. För en tioåring och så där, elva, och vid den 'tida'. Jag skulle alltid ut och köpa gross-ved. Jag vet inte Varför.

L: Du hade med Dig en nota då?

Albert: Va?

L: Du hade med Dig en nota då till affären? En nota.

Albert: En nota? Nej. Ibland, kanske, men det mesta hade jag ingen nota.

L: Du kom ihåg vad Du skulle ha?

Albert: Ja ja.

L: Vad handlade ni mest? Kommer Du ihåg det?

Albert: Ja, det var det mesta. Det såg ut att - jag fick styra om. Jag tänkte, och tänkte på alla de där små. Nu ska 'di ha kläder, och så dära. Jag såg tyger i affären. Så jag sa till mor: De har ett tyg där, rätt för 'di andra 'pojkerne, för och få byxor och jacka. "Ja. Ja. Ser det ut att passa, så köp det" sa hon. Och de trodde på mig och jag fick köpa. Så jag köpte skor för dem. Allt möjligt. Och de trodde på mig och jag fick köpa opp 'at! Så jag köpte skor för dom. Allt möjligt. Och så där gick det, undan för undan.

L: Så pappa sa ingenting emot det då?

Albert: No. No de trodde jag kan göra allting.

L: Och så gick Du i skolan med, förstås.

Albert: O ja, visst ja.

L: Då hade Du Det. Men: på sommartid, då var det ingen skola, utan då var det arbete.

Albert: Då var det inget. Där jag gick i skola, det var bara fyra månader.

L: Fyra månader.

Albert: På året. Så det var sex år. Så jag gick nästan ingen skola, compared to den här tiden som är Nu, när 'di går i skola. Så jag 'geck en kanske 24 månader i skola, allt som jag haft.

L: Men Du lärde att skriva och att räkna.

Albert: Jaa. Jag lärde ju mig att två och två var fyra, och så där vidare! Så det gick ändå. Och här sitter jag, 90 år gammal, ändå.

L: Skriver Du fortfarande svenska?

Albert: Va?

L: Och Du skriver fortfarande på svenska, som Du lärde Dig i skolan?

Albert: O ja.

L: Ja. Vad hette skolläraren där ni gick på skolan?

Albert: Nja det var ingen skollärare. Det var lärarinna. Första skolan jag börja i Gräsmarks socken. Det var lärarinna. Och jag har skrivit i Stora Tribunen om Den. Det var en svårighet med Den också, men jag satte in en bit. Men den sista biten jag skulle lämna. Jag hade lite (?) capit. Och ordena på högra sidan, de var oförstådda. Och jag kasta bort den.

L: Kommer Du ihåg skoltiden?

Albert: Ja. Sen - sen så flytta vi då till Kils socken. Och grannsocken hette Ullerud, den var nära intill där. Så; där var en liten skola som var där. Det var en bondgård. Det var för lite skolbarn. De hade inte råd och bygga skolhus, det var för lite barn. Så vi var i en gård. Vi hadeskolhus i ett rum.

L: Jaha.

Albert: Och det gick bra - och det var trevligt.

L: Var det i Ullerud? Eller vad hette socknen?

Albert: Jaa. Den skolan hette Ullerud. Övre Ullerud. De har Nedre Ullerud också. Men Övre Ullerud tillhör denna socken. Men sedan är det en sjö som heter Visten emellan, där. Och då var det opraktiskt för denna gården att tillhöra Övre Ullerud. Så de börja, sedan jag kom hit och arbeta. De fick tillhöra Kils socken. Så idag tillhör Den gården Kils socken. Mera praktiskt.

L: Jaha. Men Du fick gå till skolan där, då? Fyra månader om året.

Albert: Ja. Jag gick 'te' skola.

L: Tyckte Du om skolan?

Albert: Jaa. .. Den lilla skolan som var. Lärarinnan visste inte värst mycket heller. Ibland tror jag Jag fick hjälpa henne!

L: Vem hjälpte Dig nu då, att läsa till exempel? Var det någon som hjälpte Dig? Mamma eller pappa?

Albert: ja. 'Di börja tidigt att jag skulle läsa. Så jag skulle kunna läsa när jag kom 'te' skolan.

L: Så Du kunde det?

Albert: Ja. För fullt! Jag kunde läsa, som 'di kallar; som en präst, när jag kom till skolan. Så 'di lärde mig. När jag var tre år skulle jag läsa på kvällarna.

L: Vad berodde Det på att det var så noga med Det? Var det mamma, eller?

Albert: Nej. De hade båda en sed. Se: - Tuppen, den skulle värpa, Du vet, på Den tiden. Och - det låg alltid - när man hade läst på kvällen - så låg det en femöring i boken på morgonen. Och vi undrade allt mycket var - Hur i all världen tuppen kan. Så min bror, som var yngre, tre år yngre. När han såg att det finns pengar. Han ville läsa också, "så kanske tuppen värper för mig med" sa han. Så jag sa: "Jaa, jag förstår hur det där går till. När vi sover så går de opp och lägger in en slant" sa jag.

L: Hur gammal var Du när Du förstod Det?

Albert: Ja jag börja när jag var sju år. Men - jag läste för fullt - tidningar och allt - när jag var fem år gammal.

L: De hade lärt Dig det?

Albert: Ja. Det var svårt i skolan. De skulle sitta där och stava: ma ma Mamma. Pa Pappa, och så där vidare. Och det dära var ju för dumt för mig, för jag kunde ju läsa som prästen gjorde! Så! Jag fick läsa för dem i skolan många gånger och sedan fick jag sitta och höra på de andra. Det var ju ingenting att ha det med.

L: Nej.

Albert: Men det var en hård lärarinna. Hon trodde att hon skulle ha skola till straffanstalt, var jag börja.

L: Vad hette hon?

Albert: Well. Hon hette Emilia Welin. Den första lärarinna jag hade. 'Ho var dotter till Otto Welin. Jag hörde hur det gick till det där, att de tala om att hon fick börja. Hon hade inte gått i någon skola till och lära sig till lärarinna något. 'Hennes far hade god tumme med prästen. Och han tyckte hon hade goda betyg, så hon skulle kunna lära i skolan och bli skollärarinna. Och prästen gav med sig. Det var ju så, på den tiden, att prästen tillhörde .. skol-boarden, och så. Så hon fick börja lära. Men hon var inte gammal. Nu trodde hon att skolan skulle vara en straffanstalt nästan. Så det var ju inte 'te och lära och vara snäll mot dom. Nej då! Det började så här, så. Jag 'kunne nog lägga ihop lite granna, men inte mycket. Men se; dra ifrån, det tyckte jag var tokigt, för det var till och förlora. Så det visste jag inte, vad Dra ifrån var. Vi kalla't: minskat med, på Den tiden. Subtraktion och fråndragning, hette det. Ja. Så det där kunde jag inte förstå. Hon drog mig i håret mellan bänkarna. Så jag var röd i ansiktet när jag kom hem på kvällen.

L: Kors.

Albert: Ja. Så; nästa dag gick far med mig till skolan. Och så gick det Dag efter dag.

Gubbarna. Det var fullt i skolhuset. De straffar henne. Och - en flicka har vart sjuk. Hon hade lång väg, dubbelt så lång väg som jag - i snön och snöslask, över sjön. Och då kunde hon ge en läxa. Där fick hon sitta med blöta strumpor och skor i bänken och läsa på sin läxa. Hennes far kom till Henne. Då sa han det: "Den där skolan Du håller, den är inte så förfärligt mycket med. Det vore better Du tog 'å' dem deras skor och strumpor och lät dem värma dem vid spisen". De hade en järnkamin som räckte 'opp i taket på trähuset. "Det är väl better och lära dem än 'te' och jaga dem och sätta dem i bänkarna, där de kan bli sjuka igen" Och så där fick hon: den ena uppsträckningen efter den andra. Så hon fick gå på skola igen, nästan!

Torpargubbarna, 'di satte sig upp.

L: De satte sig upp.

Albert: Va?

L: Dom satte sig upp gubbarna?

Albert: Ja. Men; det blev better och så småningom att hon blev better och better. Men -

L: jaha. Du nämnde prästen. Han var med i skolstyrelsen; i skol-boarden.

Albert: Ja.

L: Hade prästen mycket att säga till om i bygden?

Albert: Njaa. Det tillhörde nog Den - att prästen var överheten för skolstyrelsen - för skolstyrelsen i socknen.

L: Jaa.

Albert: Jag kanske pratar lite mycket om det där men Det förstår jag att Så var. För det var ju; prästen, och skolan och det hängde ihop med - konfirmationen och kyrkan - det hängde i ett company - liksom.

L: Jaha.

Albert: Ja.

L: Vem var det annars som var den person i bygden - när Du växte upp - som folk såg upp till? Var det prästen, eller var det någon annan i bygden som de såg upp till? Någon nämndeman, eller några kommunalgubbar, eller?

Albert: Nja. De hade ju nämndemanen. Där var jag aldrig något, så jag visste hur det talas med Dem. Men; - Det nog som att det var prästen, som var främsta personen i skolstyrelsen.

L: Ja den hade dom respekt för.

Albert: Jaa, det var det ju. Fastän - när vi gick på konfirmationsundervisning, de kallar. - Det var i Kils socken. Det var Värsta! pojkar där var! Jag tyckte synd om prästen, för 'di levde bus väldeligen, de där. De 'tuggde snus!!

L: Jaså, dom var hårda på't. Hur många var ni och läste för prästen?

Albert: Va?

L: Hur många var ni som läste för prästen?

Albert: Well. Det året jag gick; 1909, det var 80 av oss.

L: 1909.

Albert: Ja. 80 stycken. Men: hälften av pojkar, hälften flickor.

L: Jaha.

Albert: Och det var för många att dela med, så han dela upp. Så En dag fick pojkarna komma och en dag fick flickorna komma. Och - mycket var Det att pojkarna var så svåra i lag, så det var bäst för flickorna!

L: Vad gjorde ni för hyss då?

Albert: Ja, det var allt möjligt. Vi hade ärter och kasta på golvet och han skulle rulla på dära när han gick fram och 'tebaka' på golvet, och Allt möjligt. Och så var det **en** dag när vi inte var i kyrkan, men vi var i sockenstugan. Och då var det En utav dom, som hade lite ordning från hemma och ordna ut något som tillhörde deras hem och prästen ta reda på. Och när Han gjorde det, då börja de andra slänga bark och vedpinnar emot väggarna där! Han skällde på dem.

L: Hur gammal var prästen? Varför hade han inte respekt med sig?

Albert: Ja. Jag vet inte hur gammal han var. Han var nog i en 40-årsåldern så där. 45-årsman. Jag kan aldrig gissa det. Jag vet inte.

L: Det var inte Kyrkoherden? Nej.

Albert: Jaa ..

L: Eller en Komminister?

Albert: Ja Han var komminister, den prästen.

L: Komminister.

Albert: Men 'di kallade ju 'en Prästen Ändå!

L: Jaha. Ja ja.

Albert: Men; i graden, så var han ju komminister. Det såg jag i 'kyrkeboken.

L: Vad hände nu när ni skulle gå upp och läsa? Fick ni komma fram allihop?

Albert: No vi satt i bänkarna. Bänkarna där bak.

L: Men ni klarade er allihop?

Albert: Ja. Det var ingen ordning med det. Mer än hälften av dem var ju ordentliga, men 'di andra var 'ena rackare se.

L: När ni gick och läste då och gick fram till prästen. Fick ni nya kostymer?

Albert: Ja. Den sista dagen, då fick man se hur fattig man var. Fick man på sig lite kläder och lite better och jag hade ju en gammal rock, som - som min morbror hade köpt from en jude i stan. Och den fick de cutta av, så den blev kortare. Fastän fickorna blev låga, men det gjorde inget. Och så hade jag lite annat. Och så hade jag köpt mig en mössa för bärplockningen, och så där vidare. Så jag klara mig! Tiden 'geck!

L: Det var 1909 det?

Albert: Ja.

L: Efter konfirmationen - Var arbetade Du då? Vad höll Du på med då?

Albert: Det var ju och vara hemma, och så där vidare. Och så gjorde vi tjänster i grannskapet - så där - och vi fick någon slant för Det någon gång - och så där vidare. Men så var det bärplockningen mesta, på den orten.

L: På hösten?

Albert: Ja. Det var mycket bär på den orten. jag vet inte Hur vi skulle ha levt om det inte varit bär! Det var blåbär, det var lingon, tjockt, se! Det var skogsavverkning på stora områden innan de kom dit 'te orten. Och på en sådan där skogsavverkning, där växer det lingonen fram och blåbär.

L: Jaha.

Albert: Å! Det var tjockt med bär. Och de sylta ner. Vi hade en tunna på hösten; av lingonbär syltat ner, som vi åt under vintertiden.

L: Kunde Du plocka, och sälja i affären själv?

Albert: No. Det var uppköpare som kom på lantvägen med hästar och 'låder. Flera uppköpare. 'Di kom och köpte lingon. Det var lingonplockning i distriktet allt över. Vi plocka lingon. Vi börja tidigt på morgonen och vi bar dem hem.

L: Ni plockade för hand då?

Albert: Ja, vi plocka för hand.

L: Hur många liter plockade Du på en dag?

Albert: Well vänta, se. Jag tror jag plocka .. ibland jag plocka 25 liter på dagen se.

L: 25 liter.

Albert: Ja.

L: Jaha.

Albert: Det var tungt och bära hem. Jag hade - en hink hade jag 13 liter i, lite större. I den andra hade jag 12. Jag bar hem 25 liter. Och då var jag bara elva år. Det var tungt. Jag bar från den ena 'sten till den andra. Sen vila jag - och så gick jag. Så bar jag. Det var hårt på en liten rygg.

L: Var det ett lätt arbete att plocka bären - jämfört med annat arbete Du gjorde?

Albert: å ja, det var det. 'Te plocka bärena, det var inte tungt. Vi hade en hink långt borta och så hade vi en liten kanna som vi plocka i. När den blev fuller då gick vi och tömde den där

och så gick vi och plocka igen! Så är det. Och så fick vi 'va noga med och hänga 'na på en stor sten eller någonting. För det kom kor och betade. De äter opp lingonen!

L: Jaså de tyckte om lingon, de med!

Albert: Och ormar var det på tuvorna också.

L: Jaha.

Albert: Huggormar. Så det var - det var en strid för livet.

L: Var hela familjen ute och plockade bär?

Albert: Nej då. De var hemma. Men det var barnen måste. Mor var någon gång med men hon hade 'te styra hemma. Så det var barnen som plocka. Och vi plocka så vi köpte kläder då, som vi skulle ha 'te skolan. Vi köpte nya skor på hösten och ha för vintern. Och mössor och sånt dära. Allt vad de kunde. Och så 'sålte' vi - köpte för bären - köpte allt vad som behövdes i huset - som tillhörde kök-kretsen. Kannor och allting, som vi köpte. Vi fick inte pengar för bären se!

L: Inte det.

Albert: I butik. Om vi tog det för butik. Men vi fick ta varor för det se.

L: Jaha Du. Men de som kom och köpte upp direkt i skogen?

Albert: De som köpte lingon. Lingonen - det var sällan - vi sålde inte dem till butiker. De köpte, butikerna, men det var lättare och sälja hemma när 'körarn' kom förbi.

L: Han betalade kontant?

Albert: Han betalade kontanta pengar. Så vi fick pengar där, och vi sparade. Var och en hade Sina pengar, i små burkar, se! (Albert förnöjer sig över detta minne).

L: Jaså. Det var välförtjänta pengar.

Albert: Jaa mensan. Lite betalt.

L: Jaså.

Albert: På den tiden - kanske 10 15 öre för kilo. Men kanske upp idag är det flera kronor för kilot.

L: Jaha.

Albert: Ja så var det.

L: Det var inte lättförtjänta pengar.

Albert: Där var inte mycket pengar för tjäna, men allting var smått på Den tiden. Men det var ju billigt också. Man köpte.

L: Var Du inte med och körde i skogen, eller högg i skogen?

Albert: Ja sedan när jag blev större se. Du kan ju inte köra i skogen med häst och timmer. Du kan inte göra Det.

L: 15 16 år, då fick Du börja på?

Albert: Jag börja med i skogen när jag var 16, på 17:e året. Då hade min far skaffat - vi hade två hästar. Då var min bror och jag. Vi körde den ena hästen och hjälptes åt. För jag var ju inte gammal nog 'te och timmerköra. Men vi gjorde så 'gött vi kunde. Och så där var det. Sedan så börja jag köra i skogen, och hugga och köra i skogen för andra också. Så jag var opp i Dalarne och där levde jag 'te blev en bra timmerkörare. Köra 'timmare'. Det är ett visst snille med Det också. Så som de körde där, så körde de bättre än värmlänningarna gör!

L: Gjorde dom Det!

Albert: Jaa men de var inte så hårda på hästarna som värmlänningar är. Jag var i skogen en gång, det var i Dalarna då. Och 'di körde lasset. De gör inte som värmlänningarna gör. Men sedan, när jag var i skogen i Värmland en gång, så var det En som - jag såg hur han lassa sitt lass! "jag kunde aldrig köra timmer som Du gör med det där". Men jag vet hur värmlänningarna gör det, men det är inte praktiskt.

L: På vad vis lägger De på?

Albert: Jag menar att - De har länkarna utdragna: så här. Och så lägger de på hela lasset. Och så tar de länkarna över. Men det är osäkert. Om Du kommer ut för en brant backe, så kan stockarna flyga fram och det är farligt för hästen. Och farligt för en annan också. Så; det där var mycket opraktiskt. Det lärde jag mig utav dalmasarna 'te köra bättre.

L: Hur bar De sig åt?

Albert: Va?

L: Hur bar dalmasarna sig åt? Hur lastade De lasset?

Albert: Ja. De lassade så här: att de har ut länkarna också. Så delar de i mitten. Man kan säga att där var sex stockar på lasset - i bottenlasset. Då korsade de länkarna i mitten här och de kom runt. Och så björna dom till bottenlasset. Då rörde det sig aldrig se. Och där var det säkert utför branta backar. Så att; det var inget som skada hästen.

L: Du menar: timmerstockarna, de åkte aldrig framåt då?

Albert: No. Och Sen hade dom en liten länk som gick in på mitten på lasset, som gick under botten på lasset. Och då björnade Du där, över toppen där. Så Du har björnat upp lasset på två platser. Så - det gick aldrig isär - lasset.

L: Nej. Så dom hade andra idéer då.

Albert: Så jag sa det där till värmlänningen i skogen: "Se sådan där lastning, det är inte praktiskt. Men Du har ju gjort så i all Din tid" sa jag "men det är inte praktiskt, because...". "Å, ja, det går nog bra" sade han. ja. Så vi var uppe i skogen. Då har han lassat sitt lass, så kör han det ett stycke ner igenom. "Hör Du Du" sade han. "Kan Du komma och hjälpa mig" sa han, på värmländska. "'Lass' for isär" sa han"! "Jaa. Där ser Du" sa jag. "Det är riskabelt det dära! Du kunde ha kört ihjäl hästen och Dig, med det dära". "Aldrig skulle jag kunnat köra ett lass, efter jag vet hur dalmasarna lassar lass" och så dära. Han sa ingenting. Men jag fick hjälpa honom och få Rätt på lasset se!

L: Var det svårt för yngre. Om Du hade varit ute och lärt Dig i Dalarna nu att köra timmer. Ville de äldre inte lyssna på Dig när Du då kom tillbaka? De ville inte höra ifrån en pojkvasker, som Du, att man kunde lasta på ett annat sätt? Eller: vad sade dom om det?

Albert: Nja. Well. Det var nu sedan när jag var äldre. När jag tala om för den andra värmlänningen hur han skulle lassa lasset och hur det låg mera praktiskt. "Så! skulle Du lassa" sa jag. Men - när folk börjar bli till åren - de vill inte lära mera heller. Det är mycket Det. Så de vill inte lära. Fast: man kan lära hela livet, så länge man lever. Lite grann. Men det gjorde de ju inte mycket. De ville inte.

L: Kunde Du säga till pappa att: vi gör på det här sättet istället?

Albert: Jaha.

L: Han litade på Dig då?

Albert: Ja. Det var Tur Du frågade det! Jag fick lära honom och köra timmer.

L: Ja men Han var ju mycket äldre än vad Du var.

Albert: Jaa. Han var 22 år äldre. Men jag har varit i Dalarna, där jag körde timmer. Så sen så skulle vi ut och köra timmer på vintern. Ja. Och han skulle 'va löskarl - och så skulle jag köra.

L: Ja.

Albert: Då sa jag det: "Nu går Du in i järnaffären och köper Dig en länk som skall hålla under botten på lasset, för 'te komma opp. Och så björnar jag bottenlasset". "Det är Min timmerkörning" sa han. "Och Så ska vi köra" sa jag. Så jag var bas. Jag var bas i skogen. Jag var 21 år. Han fick lyssna och Han gjorde det också.

L: Jaså.

Albert: Och sedan - när jag var yngre - jag visste inte om, när vi börja i skogen - så sa han; han har köpt timmerdonen nu. "Jag kan inte förstå, hur den där geten" Det är Bocko-get, Du vet.

L: Bocko-get.

Albert: Ja. "Jag förstår inte. Den geten går inte vägen. Den pekar. Den pekar och går in i snön och det blir hårt för hästen och dra opp". Jag visste inte vad det var fatt då. Jag var bara 16 år! Men. Sedan. När jag var i Dalarna fick jag veta det att: När Du ska björna bottenlasset: "För geta går inte vägen, och följer bocken". Det var för Det Du björna bottenlasset. Nej Vänta nu! Nej det var inte för att Du björna 'bottenlasset'. Men det var när Du har en länk var bak var geta är! Då beror det på den länken Du sträcker och silar opp där! Om Du har den för sträng, och Du har hårt lass på toppen på det.

L: Då följer det inte.

Albert: Då blir det för hårt för geten och så i krokarna så går geten den andra vägen! Och det var för Det. Så; var gång när vi har lassat i fronten, och björnat fronten och far var i baken. "Är det här för strängt" sa han. Det var strängt! Geten skulle aldrig ha gått vägen. "No det är för strängt! Det är dubbelt för strängt. Det sträcker när stockarna kommer På". Så fick jag hålla på och lära hono,m. Och han gjorde det för strängt, nästan varenda gång. "Far; Du kan inte köra så där. Geten går inte vägen. Det vet jag sen gammalt" sa jag!

L: Tyckte han om att lyssna på förmaningar?

Albert: Jaa! Han lärde sig på det viset.

L: Han blev bättre när han blev äldre.

Albert: Ja. Jag fick lära honom. Så: vi körde i skogen - och - vi körde ganska hårt. Han var löskarl. Vi körde. Men, Hur vi gjorde, så bestämde Jag. Jag såg att jag var better körkarl än vad Han var.

L: Jaså.

Albert: För jag har lärt mig göra vägar krokiga i skogen och så. Och göra nya vägar, timmervägar, som 'di gör 'et. 'Ho gav bort lite småskog. Så får man mellan träden göra ny väg.

L: När Du lärde Dig uppe i Dalarna. Var Du ensam och körde. Körde Du åt något bolag, eller?

Albert: No. Jag var körkarl för en bonde. Han hade en två tre hästar och så hade han lejda ett par körkarlar och så hade han två, tre hästar till. Och jag körde en häst. Var och en har en häst - förstås!

L: Hur fick Du Det arbetet?

Albert: Jag var uppe där. Där var stora skogar var de körde där uppe i Dalarna; i Särna och Idre socknar. Så jag tog på vinst och förlust och åkte dit, på nyåret, med en ryggsäck på ryggen.

L: Hur kom Du dit? Åkte Du tåg?

Albert: Å, jag tog tåget 'ifrån' Värmland, som går opp till Dalarna - till Brunbodarna i Dalarne, i Lima socken. Sedan gick jag till fots tio svenska mil.

L: Tio svenska mil!

Albert: Ja. Där var 40 graders kyla när jag kom till Särna socken i Dalarne. Då var jag inte 20 år än. Men det gick. Så höll jag på där. - "Nu går jag. Nu går jag, för nu börjar Särna socken och sluta - och det fanns inget och få där. Då går jag till Idre, om jag kan få något". - Jag ville köra, för det är så hårt och hugga när det är en kall vinter, för barken är så hård! Så jag ville hellre köra timmer.

L: Jaha. Då var Du ju nästan uppe i Härjedalen.

Albert: Ja, nästan in mot gränsen på Härjedalen ja. Då tänkte jag: - nu går jag nog till idre och i värsta fall så börjar jag på med huggning. Och då Hugger jag istället. Om jag inte får någon körning. För nu kan jag inte gå längre. - Men; i Särna så träffa jag en som behövde en körkarl. Då fick jag där. Och så där jag bodde hemma där honom var bodde på gården och jag körde åt honom. Så gick det. Där var branta backar. Det slog en gång. Lasset slog emot en tall och jag flög framstupa mellan bakbenen på hästen, men allt gick bra. Jag kom och fick spänna lasset

löst. För det kom en körare uppför backarna. Han skulle åka på mitt lass, så han kunde ta skada. Men Jag kom lös, så jag var undan när han kom!

L: Så det var riskabelt.

Albert: Ja. Det är riskabelt det.

L: Hur klarade Du kylan? Det var ju bedrövligt kallt.

Albert: Jaa, 'Di hade kläder på sig och Så det arbete Du har. Du lyfta timmer, Du höll Dig varm. Det var sällan vi 'brukte några vantar i snön.

L: Inte Det!

Albert: För se: I skogen är det underligt. Det är hög temperatur, men - men - när Du arbetar i skogen - Du håller Dig varm ändå.

L: Hur hade Du mat med Dig ute då? Det var ju kallt allting. Hade Du kaffe?

Albert: Well. När man är ute och kör sådär, i stora skogar, då har de kojor byggda se. Kojor byggda - och de har litet stall för hästarna. Och så ligger man ifrån den ena kojan till den andra. Och; långt från väggen och in såhär. Där ligger de med fötterna emot eldstaden se. Och där blir kallt ibland, lika kallt som ute. Så de får gå opp klockan ett, och två, och göra eld i spisen, när det blir för kallt 'te sova!

L: Så de hade inte en som gick vakt då. Utan ni vaknade, då och då, och la på?

Albert: Ja. Den som frös först, förstår Du,

L: Gick upp.

Albert: Han gick opp. För Han måste elda. Han kunde inte sova längre. Så kanske någon annan frös en annan gång, tidigare, så Han gick opp och så där var det.

L: Ja. Ni hade kocka med er då? Som lagade mat åt er?

Albert: No No. Vi fick laga maten själva vet Du.

L: Fick ni det!

Albert: Jaa.

L: Fick ni någon ordentlig mat då?

Albert: Den som ägde drivningen. Säg att han hade tre hästar nu - och tre fyra körkarlar. Men Han hade maten köpt opp, ifrån butikerna. Vi hade tre svenska mil 'te någon butik! i skogen där. Då hade han maten där, ute på taket, så inte räven skulle komma dit och äta opp den. När vi 'skull' köpa opp lite mat, då hade han en bessman och så 'lagde han ut och så köpte vi smör, och så köpte vi 'körv; 'Falukörv och något annat, och allt möjligt. Det gick opp på räkningen när vi fick göra opp betalningen på gården.

L: Jaså!

Albert: Ja. Så gick det till. Och så koka. Det var. På kvällarna. Det var: "steka kolbullar" sa dom. 'Di kallar den Pannkakan, när 'di tugga. 'Di rörde ihop. Det var vatten och 'vetmjöl och 'di rörde ihop där. Och så hade 'di Mycket; för att 'di spara där, när 'di rökte fläsk. Då sparade 'di där mycket 'flött' i pannorna. Och det koka i 'flöttet när vi stekte pannkakor.

L: Och det stekte ni över öppen eld då? Eller hade ni eldstad?

Albert: No. Ja. Det var en öppen eldstad, så den var rund. De satt där och stekte. Hela eldstaden var på mitten på kojan.

L: Ja.

Albert: Och Där - då stekte de pannkaka där. Det var ett långt skaft i pannan. Det var för hett, se. Och så kokte det där. Och det kallar 'di Kolbullar,. Det var ett öknamn på pannkakan förstås.

L: Det var ungefär som Dunuts, då. Som är stekta i flott.

Albert: Njaa .. Det vet

L: Det var ett tag sen, men det var liknande - Dunuts - på samma vis.

Albert: Ja, but pannan var stor; **Så här!**

L: Ja. Men det var flott i.

Albert: Det var 'flött' i. Så det koka i 'flött'.

L: I flottet, ja.

Albert: Så; Det var gott och äta. Och de alla stekte där i samma.

L: Hade ni det varje dag?

Albert: Ja. Det ser ut att de åt samma maten varje kväll. Och så köpte jag 'Falukörv och åt; och Den stekte jag opp. Jag skar av brödbitar och hade 'flött' i. Och Falukorven blandat med brödbitar, som jag åt när jag kom hem till middan. Jag skulle hem och vila hästen. Vila middag. Och jag vila, och koka mat.

L: Jaså han vilade middag, hästen?

Albert: Ja. Vi hade vila en gång på dagen se. Och hästen får mat och äta. En, en och en halv timma minst, mitt på dagen. Om hästen ska klara sig. Annars så är det för hårt arbete för hästen, så han inte blir utsliten.

L: Jaha.

Albert: Och - gubben som jag körde för - han hade en son. Så Vi körde. Gubben var löskarl för oss två. Men - den tredje hästen han hade. Där hade han en lejd löskarl 'te dra ihop timret, och få iordning och hjälpa han. För 'di körde fyra vändningar med timmer, från skogen till älven.

L: Var det Dalälven det?

Albert: Ja. Och fyra. Men vi som var två, hanses son och jag, då körde vi tre 'vändningar. För han var En löskarl för två hästar. Då 'kunne ju inte han - Vi 'kunne ju inte köra så många vändningar. Vi fick inte nog timmer. Men när Du har En löskarl för En häst, då klarar de opp flera 'vändningar! Så Så gick det.

L: Hur många kubik hade ni på lasset?

Albert: Jaa. Det rörde sig nog vid en .. en 60 kubikfot.

L: 60 kubik.

Albert: Ja. Du 'kunne inte lassa för stort lass. Det var branta backar.

L: Jaså.

Albert: Det var så jag höll i länkarna opp och hästen åkte på bakändan nerför backarna, det var mycket. Så Det var ruskigt. Det gick itu. Och så gick det Den vägen. 'Di hade höga timmervältar. När det gick utför så att lasset fick åka emot och svänga Den vägen. Annars hade det burit utför branten se.

L: Jaha.

Albert: Så; Så var det.

L: Hur gick det med sjukdomar och sådant när ni var där uppe i skogen?

Albert: Å, det tänkte vi aldrig på.

L: Det var ingen som blev sjuk.

Albert: Det var ingen som blev sjuk. No.

L: Inga förkylningar?

Albert: Det var ingen. No. Det var ingen som blev skadad. Ingen blev förkyld. I de där 'kojarna', ingen blev förkyld. Vi hade aldrig en hosta eller någonting.

L: Inte det.

Albert: No. Jag vet inte vad det var fatt, men i skogen; det är friskt jämt till våren.

L: Jaha.

Albert: Det 'kunne ju hända att Du blev sjuk. Men det gällde - Du måste ha varma kläder. Du måste ha yllekläder; ylle underkläder och så där.

L: Jaha.

L: Hästarna nu - hade de hö, eller havre?

Albert: Ja, de hade hö och så, Så mycket havre. De hade så mycket havren för dagen. Du hade havren på middag, de hade havren på morgonen och de skulle ha havren på kvällen med. Ja. Jag var oppe - klockan halv fyra på morgonen och föda hästen. Så det var tid för honom, så han kunde äta. Du kan inte ha en liten stund han äta. Då kör Du livet ur hästen den vägen. Han måste äta i en och en halv timma, minst.

L: Jaha. Så det var det noga med.

Fick Du bra betalt nu på våren?

Albert: Njaa. På Den tiden, det var som prisen var - vid Den tiden. Det var 1915, på vintern, i Dalarne - se.

L: Det var under krigsåren.

Albert: Ja det var när kriget börjat.

L: Var det inte ont om mat då?

Albert: Ja. Det var inte ont om mat än, då. Det var ännu billigt. I 1500-talet, då. Och in på 1600-talet - men då börja det bli ont om mat - så det blev ransonering.

L: Då var Du ifrån skogen.

Albert: Ja. Då var jag ute. 1916 på vintern. Då var jag med far i Värmland. Vi körde timmer då. Han - Han fick 'et från ett bolag och vi körde. Men jag förstod hur det var. Så jag börja tala om för dom med detsamma: Hur vi ska köra och Hur vi ska lassa. Det var så det begynte. Han fick lära sig. Och han tog emot det då.

L: Han gjorde det.

Albert: Han förstod att jag hade rätt.

L: Din yngre bror nu. Var han också med och hjälpte till?

Albert: No. Han var på en annan plats. Han var inte more then 15 år då. Jag har en bror som dog förut. Men den andra. Han var inte med oss på vintern. Han var hos min farmor, på gården, på min fars föräldrahem.

L: Jaså i Ullerud.

Albert: Ja. Min farmor levde då. Där var han och hjälpte henne och tog hand om hästen.

L: Du var tvungen till ut och exercera också - och mönstra?

Albert: Ja, jag var ute mycket. Den vintern där jag säger där vi körde timmer som värst, min far och jag. Då var en dag jag var på mönstring i Kils socken. "nu måste jag dit och mönstra".

L: Jaha.

Albert: Så jag tog tåget - och åkte dit och mönstra då. Så jag var tagen 'te Stockholm, och exera.

L: Jaså.

Albert: Ja. Positionsartilleriet där. Jag blev tagen till häst. Så jag blev hästryttare.

L: I Stockholm!

Albert: Ja.

L: Vilket regemente var det? Livregementet, eller -

Albert: Det hette positionsartilleriregementet. Positionsartilleriet. I mean: De har större kanoner än det vanliga artilleriet. De har små kanoner! Men de har större kanoner med det här Position. Jag menar - de kunde inte köra dem allt över - i stock och sten. De måste ha bra vägar och köra dem på. För de hade stora Haubitser då. Och då var jag ryttare till häst. Så vi körde kanonerna där också.

L: Var Du ute ett år då?

Albert: Ja. Ja, jag var nästan två. Det var krigstjänstgöring där under kriget. 1918. Och jag var i Helsingborg, också. Så jag blev inte 'färdigt förrän 1918. Och jag började 1916.

L: Och i början var Du i Stockholm.

Albert: Ja. Men sen bar det till Helsingborg, och så där ja.

L: Var det många som försökte komma ifrån värnplikten med att åka till Amerika? Det var det inte tal om?

Albert: No. Det var inte 'gött och komma iväg. Det var Det. 'Di måste komma iväg innan 'di var inne i värnpliktsrullorna i Det året. Man måste komma in. Om Du till exempel åkte in 1915. Jag skulle vara inne i 19 15 i rullarna - och det visste jag inte om. Men då fick jag hastigt reda på det. För jag gick ut och tog prästbetyg och sa att: "jag ska fara till Amerika".

L: Så; Du hade bestämt Dig redan då.

Albert: Då bestämde jag det. Men - då kunde jag ju inte fara. Utan det var då jag var uppe i Dalarna på vintern - och hade prästbetyget på fickan och menade på att fara 'te Amerika. På våren när jag kom hem, så börja jag på och ångra. Det var ju kriget. Amerika kom i krig. Jag börja ångra mig. Jag sa: "Jag tror det får vara med Amerikaresan". Så jag tog prästbetyget och gick 'te prästen, och lämna in det. Jag sa "jag tog ut det före jul. Jag lämnar det". Han blev storögd där: "Ja" sa han. "Det dära skulle ju 'vara i fjärdingsmans händer" sa han. Men; han tog det - och sen gjorde jag inget mera. Så sen, på vintern 1916, mönstrade jag in.

L: Jaha. Du var egentligen utskrivnen ifrån Kil då, när Du var i Dalarna?

Albert: Ja. Jag skulle vara i Amerika vid Den tiden när jag var i Dalarna ja. Jag tänkte: Jag går till Kristiania - eller Oslo, och får biljett på en båt - och ger mig iväg. Men; då börja jag ångra mig: det kanske är bäst och stanna här. Det får vara. Så jag ångra mig. Och det där glömde jag bort! Så de skrev till mig 'frå' Sverige! Och de ville veta lite grann. Det var från Kils socken. De ville veta när jag emigrerade och så där vidare. Och: Hur jag gjorde och Vad jag har gjort - och så där vidare. Och var jag har gått i skola här. Det ville de ha reda på i Kils socken. Ja, jag skrev ju och 'talte om allt det dära. Men sen fick jag ett brev till! - ""Men - det står här i rekorden"" sa dom, ""att Du emigrerade i 1914"". Då vakna jag opp igen. Ja, det glömde jag bort, liksom. Så jag skrev till dem igen: att jag tog ut prästbetyg och ämnade mig 19 15 att gå till Amerika, - "men jag ångra mig och lämnade det tillbaks". - Det var Så det gick till, skrev jag.

L: Hur fick Du den idén att åka till Amerika? Hade Du och pappa pratat om det?

Albert: Nu vid sista gången?

L: Nej, första gången.

Albert: Å, första gången!

L: Pratade Du och pappa om Amerika?

Albert: No, det var inte 'nået' där, men; jag tänkte på 'at. Det Kanske bäst och fara 'te Amerika. Många andra gjorde. Och jag hade många släktingar här - och farit så där. jag kanske går - och far. Men så blev jag ångest. Men så blev det nytt! Det blev emigration på nytt - -23 - blev stor emigration! Och 22 - de här årena. Jag tänkte. - Jag tror jag ska vara och titta på hur landet är och om jag inte tycker om det, så kan jag ju fara tillbaks. Men ett års tid ska vara trevligt och stanna! Och se hur det är. Well. Jag börja ju arbeta här - och så trillade det på - och så börja jag till. Så tyckte jag. "Jag kommer nog inte och stanna här". Språket är besvärligt. Man är liksom second handed för man lär sig inte språket fort nog. Och - det liksom det att: - När man inte kan språket, så är man lite efterhanded, så där.

L: Hur gammal var Du när morbror Axel Jansson åkte över till Amerika?

Albert: När Han for till Alaska?

L: Ja.

Albert: Ja, jag var väl - jag vet inte precis på året - men jag antar - jag får säga fem år. Jag törs inte säga fyra, för det -99, se. Så jag antar att han for 1900, och då var jag fem år.

L: Jaha. Och Det var Din mammas bror?

Albert: Ja. Den äldsta brodern.

L: Berätta lite grand då, om hur Du kommer ihåg den avresan, när han åkte? Din morbror.

Albert: Ja, se, då var jag för liten. Så någon avresa med Dem, det känner jag inte till. Det vet jag inget mera. Men att han for till Amerika, det hörde jag. Och sen blev det inget mera.

L: Du nämnde förut att han kom tillsammans med Din morfar. Han följde till stationen. Var han och hälsade på i Ditt hem, kanske? Innan han åkte?

Albert: No det bar iväg. Jag fick ingen reda. Det var en flicka i grannskapet, i Gräsmark. 'Di 'brukte på den tiden och gå och hämta småbarn till vissa hem och 'di fick 'visita. Det var en liten god sed! Så det var en 'flecka, som var väl en 5 6 år äldre än jag. Hon har kommit till oss och då hitta hon på att jag skulle gå med dem till deras hem och stanna ett par dagar! De gjorde så! Det var en sed, det där, på orten.

L: Man låg över natten då?

Albert: Ja. Så - när vi gick från mitt hem - och till min mors hem - var den här Axel skulle gå till Amerika. Då mötte vi 'döm', både hanses far och 'hönöm'. Det minns jag. Vi mötte dom vid smedjan. Och vi mötte dom. Men 'di hade bråttom, så 'di tala inte till oss. Jag minns det. Och då var han över 'te min mor, och 'te min far. Och så säger han Good-bye till dom. Och - och - jag såg honom aldrig mera. För sedan gick jag med den flickan och stanna, och sedan under dagarna bar det iväg med'en. Han åkte väl först då till sin farbror i Idaho - i närheten av - - en station som heter Valus - i Idaho. Där är en stycke det var något. Jag körde förbi där för många år sedan och då kom jag ihåg att: där var stationen som 'di åkte till. Min morfar var dit en gång och Där var han och det var en som kom in till oss. "Jag träffa gubben i Valus, Idaho" sa han. Och jag visste. Jag trodde det var 'Vales i England: Wales! No, det var Valus. Då kom jag och tänka på det, när jag var fem år att: där var Det.

L: Det ligger mellan bergen där uppe.

Albert: Ja.

L: Hur länge stannade han där då? Fortsatte han senare?

Albert: Ja, det vet jag inte hur länge han kunde stanna. Han var väl där och 'visita en stund. Och så bar det iväg till Alaska. Och sen försvann han i Alaska. Under 30 års tid hörde vi aldrig av honom.

L: Det blev tyst.

Albert: Ja.

L: Han skrev aldrig hem?

Albert: No. Han skrev inte hem.

L: Vad sade Din mamma nu? Pratade de inte vid kaffe- eller matbordet någon gång. Att de undrade vart Axel tagit vägen?

Albert: Jaa. Det var ju mycket tal. Och så glömdes det bort. Jaa. Han kan nog inte vara vid liv. Han skulle nog ha skrivit. "Vi tror inte att han lever". Men: saken är **den** - att; de som inte har varit här i landet. De som inte har varit här under så många år som Jag. Jag känner till det där. Det är mycket personer som försvinner och de har inget intresse till det. Och Orsakerna äro ju Många.

Den första orsaken är ju ett dåligt liv, som kan Bli när de kommer hemifrån. Och de näns inte skriva.

Och så har de inte haft god tur och förtjänat - så de skäms att skriva hem.

Och så fortgår det; undan för undan.

Men det är inte Alla så heller. Det var En som for till Australien för många år sedan. Och han skrev inte på 35 år. Och han gjorde mycket Bra, men inte skrev ändå. Så: **så** går det till. Så det är de båda orsakerna.

L: Tror Du att svenskar har svårt för att uttrycka sig i skrift? och skriva?

Albert: Njaa. Han hade nog inte svårt, tror jag.

L: För: det var ju inte alla som lärde sig att läsa när de var 4 5 år, som Du gjorde!

Albert: No. Jag kunde ju inte skriva vid Den tiden. Jag kunde nog läsa när jag var fem år.

L: Men det var Få som kunde det då.

Albert: Jo. Jag läste fritt.

L: Ja, Du, ja. Men det var många andra, som inte kunde läsa.

Albert: Oh No. Mesta kan inte läsa - vid Den tiden.

L: Du hade kännedom om Amerika. Du visste var Michigan låg - och - Washington - och -

Albert: Ja, inte precis. Men - vi prata om Amerika när jag var liten mycket, och:- - Den for dit, och Den for dit. Och jag hörde 'namnena på städerna. Och jag hörde om Moline. Det var några som flytta här 'te 11th street. De bodde - några bröder. 'Di var kusiner 'te min farfar. Och de bodde här, på the 11th street och 5:e Ave. Och de där var i Montana en viss tid och fajta med indianerna! Så kom de Här, och så dog de här! Och så kom han opp och visita, en av de gubbarna. Han var gift. Jag tror han 'heta' Magnus - jag vet inte. Och - då hände det sig att: en moster och en faster. När de ämnade sig att fara 'te Amerika, de var 15 och 16 år - de blev med den här gubben - hit 'te the 11th. Ja. Jag kanske skulle nämna att han var där under vintern, hos sin bror, i Gräsmark, ett hemman i Gräsmark, och 'visita sin bror. Och de skoja och prata de där 'flickerna, Och 'di visita - alla grannar där. 'Di satt 'te bed-tiden på kvällarna och prata. Och 'di sa, de där 'flickerna, att - - Hur ska det bli när ni far till Amerika nu? Ska vi bli med? - sa 'di där 'flickerna. "Ja" sa gubben. Och - så kom tiden - på våren - och gubben sa: "Jag ska ha Sara, ska Ni bli med nu"? sa han. ja. 'Di trodde honom. 'Di hade 'tajit' det för 'sköj', men 'di inbillade sig att 'di skulle fara med, för de kunde fara till folk de kände här i Moline. Men - Det var inte så mycket värt med Det - Men; han blev nog rädd. Vad de kallar han: he gets cold feet, när han kom till Chicago. Hanses bror tyckte inte alls att han skulle tycka 'öm' att han hade någon Med sig; - anade han. Så; han - han fick kalla fötter - och sen lämna han - och gick på en annan 'vagn' och smet iväg i folkhopen, ifrån Dem. De blev ensamna i Chicago.

L: Hur gamla var De? 15, och

Albert: 15, och den andra var 16. Du vet. Det var ju tur Hur det gick. Men det kunde hända att 'di aldrig har sett dem mera! Två unga flickor i Chicago. Det är inte gott och veta. Så det var ju underligt att Det gick bra.

L: Det gick bra?

Albert: Ja. Det gick bra. 'Di hade - Jag vet inte Hur det kunde vara. 'Di hade alltid något pengar - men 'di kunde ju inte tala något. Så. Hur det var, så 'di misste gubben - och 'di visste inte hur 'di skulle bära sig åt. Men, så mötte 'di en svensk, som tala svenska. Och 'di tala om för 'en. Så: han underrätta hur 'di skulle göra. "Om ni är hungriga, så gå in på en saloon. Och: då köper ni en bottle of pop. Då får ni äta så mycket ni vill". På Den tiden så fick 'di äta vad 'di ville, om 'di var där, uppe i saloonen. Men - Bara Du köpte en Bottle of pop; så var allt färdigt och det var bara 'te och gå 'te bordet och äta. Så de åt där då. Och: allt gick bra. Hur det var - så kom de på tåget och träffa en svensk och det bar iväg, så de kom till Moline. Och då han smitigt 'frå' dom. Men - Hur det var. 'Di klara opp sig. Så; det gick bra. Det var mycket svenskar, det var fullt. Hela Moline var svenskt på den tiden. Så de kom ut till annat folk och de fick sig sysslor och arbeta lite där, och så där.

L: Det var före Du kom hit då?

Albert: Ja det här var 1902

L: 1902.

Albert: Ja.

L: Så De var Här när Du kom hit då? De flickorna?

Albert: Ja, de var här och var gifta där.

L: Så Du kände dem?

Albert: Ja, jag kände dem. När jag var sju år, 1902, när de for.

L: Men träffade Du dem sen, när de var här i moline?

Albert: Ja. 'Di var 'te' Sverige under tiden 19 .. 19 och 12, och 13, då var 'di 'te Sverige. Så jag såg dem där också.

L: Jaha.

Albert: Men den hära historien, hur 'di försvann i Chicago, det var lite underligt, så där. Det hängde ju I länge. Det hade 'di ju reda på, förstår Du.

L: Du hade lite kännedom om Amerika - om de olika platserna - och så.

Albert: O ja.

L: Så Du beslutade Dig för att åka då. Hur köpte Du biljetter nu?

Albert: Å, jag köpte. Jaa. Det gick lite underligt 'te' väga med biljettköpen. Om man är dum ibland så har man tur ändå! Och inte Vet saker och ting, som man skulle göra. Men; man tänker inte rätt. Hur det var med Amerika-resan, så trodde jag att man bara far 'te Göteborg och köper biljett och så bär det iväg! Men det är inte Så alltid. Det kunde vara vissa - men med en stor emigration på färde - då går det inte. Men om det går en, går en - en fyra fem stycken i veckan, någon gång, ja, då går det bra. Så. Min bror och jag, vi följdes åt. Ja. Jag tyckte som så om min bror, när jag skulle fara. Det är väl bra om han kommer hit också. Det var lite annorunda med 'hönöm'. Han; inga pengar hade han på fickan och jag var lite annorlunda än han. Jag hade ju lite pengar och så där, under årena jag arbetat. Jag var i Norge och så där vidare och i Dalarna och arbete. Och - jag sa 'te min bror: "ja, det är väl bäst, om jag far 'te Amerika, att Du blir med mig också" sa jag. "jag! Hur ska Jag! Jag har inga pengar" sa han. "Väl, jag har nog så jag kan låna Dig" sa jag då. Ja. Och då gick det så. Så: dagen kom. 6:e maj; 1923, så lämnade vi hemmet där och for iväg och far körde oss iväg till Kils station i Värmland: med kärran, och så bar det iväg till Göteborg.

L: Följde pappa Er till tåget då?

Albert: Ja.

L: Vad sa han då? när han lämna er på stationen.

Albert: Jaa. Det var ju inget annat än - det var 'te och gå, och så där, och.

L: Vad hette Din bror?

Albert: Han hette Arvid.

L: Arvid.

Albert: Ja. Jag hade en bror förut, som var äldre, mellan mig och Arvid. Han hette Konrad. Han dog, 15 år gammal, på Karlstads lasarett.

L: Prästen sa ingenting särskilt när ni tog ut flyttningsbetygen, att han varnade er för Amerika? Prästen?

Albert: Nja. Jag hörde ibland att 'di tyckte inte om det, men prästen som var i våran socken i Kil, han sade ingenting om det. Men: hur det var, när vi bar oss iväg. Vi hade den tanken och inte - att min Far hade något att säga: att: "det är väl bäst att ni ordnar med biljett i Tid"! Jag tycker han borde. Men; Han hade ju inte tänkt på Stor emigration, så han hade i tanken Det! Annars hade han nog gjort det. Och inte visste Jag. Jag trodde att det var bara 'te och köpa biljett. Så vi åkte på tåget då. Så bar det iväg. När vi kommer närmare Göteborg, det var mycket emigranter som skulle på båten i Göteborg och iväg. Fullt på tåget var det! Då börja jag och tänka. Så jag fråga någon: "Har ni biljetter ordnat till här, på Svenska- Amerika-linjen"? och så där vidare."jaa. Vi har allt ordnat". Och så var det fredag. Jag förstod att vi

hade Den vägen! Och jag hade ingenting. Jag hade inget. "Oj, Oj, hur ska det bli"! Jag förstod. Jaha. Bära mig så dumt 'teväg'a, som inte har tänkt, och ordnat det där. Jag trodde det var bara och köpa biljett och gå. Så jag sa inget mer. Ja, vad ska jag göra! Så jag sade till min bror Arvid "Undras hur det här ska gå. 'Di har alla biljetter ordnade och vi har inget! Men nu när vi kommer och tåget stannat, så gäller det att spara tid" sa jag. "Ifall det skulle vara någon biljett och få. Så vi går till en agent så fort vi kommer". Vi var hungriga, men jag sa "vi ger oss iväg". Vi gick till Svenska- Amerika-Linjen. "Finns ingen plats. Där finns inte plats för de som har biljetter även" sa 'di. Det var. Det var Fullt med folk och 'kvotan 'börje' på och bli full, så det får inte komma in, på en månads tid, - och längre. Så. Ja. Inget på Svenska- Amerika-Linjen. "Då går vi 'te Vita Stjärn-Linjen. Så får vi se hur det är Där" sa jag. Och: - det gick efter min ordning, alltsammans. Min bror - han tänkte inte 'någe'. Han tänkte inte "Vi gör så och så" som en del kan göra. Nej, det gjorde han inte. Utan det gick helt efter som jag sade. Jämt. Så vi gick till Vita Stjärn-Linjen. Den som var inne där, han sa; "Ja, basen är inte inne" sa han. Jag vet inte. Jag tror inte det är några platser. Men om ni kommer tillbaka om en halvtimme - kan ni få höra. Han är ute och om en halvtimme är han nog tillbaks" sa han, basen. "Nu går vi och får oss en kopp kaffe" sa jag 'te Arvid, min bror. För vi var hungriga. Och så drack vi kaffe där. Så pratade vi om något - jag vet inte vad vi pratade. "Ja, vi ger oss iväg now, så vi inte förlorar tid" sa jag. Och så bär det iväg till Vita Stjärn-Linjens kontor. Och så kommer där en. Då - den andra som var inne där, han kände igen oss, som varit inne där. "Jaa, vi var inne här förut" sa jag. "Vad är ni för några"? sa han, skarpt. Han var en mörkhårad, skarp person så han prata skarpt. "Vad är ni för några" sa han. Då sade jag; "Vi var inne här förut" sa jag. "Ni sa det att vi skulle komma 'tebaka". "Jaså. Jaha. Ja. Well. Vi Har biljetter. Jag Har två biljetter" sade han. "Men om ni får köpa dem, så får ni inte tala om. Om ni Talar om, så tar jag biljetterna 'tebaks'" sa han. "Nää, vi sitter stilla med Det" sa jag. "Om det är Så, någon orsak" sa jag. Då visste jag inte vad det var Det - men jag fick ut efteråt vad det kunde vara. Och då skrev han 'opp och jag lämna handpenning. Och så var det färdigt. Och så var vi 'oppe. Vi var ute där och såg **Fullt** med svenskar, i 'Göteborg. Jag börja på. Så, jag sa: "Vi hålls inte Med dom. För 'di kanske börjar på och fråga. Vi aktar oss för det". För jag ville inte vara med några 'stöcken, för där jag tänkte: så vi inte råkar ut för att tala om, - som han sagt. Så. - Ja. - Hur var det sedan då? Jag lämna handpenning. Jag förstod. Jag antar på min egen utsago, att det 'geck' till så. För han telefonera. När vi kom in där. Basen. Och sen; ""Varför ångrar ni er"" sade han i telefonen. Då 'förstog' jag att där var två stycken som har ångrat sig och inte tog biljetten 'te fara. Och vi fick köpa dem biljetterna.

L: Vad kostade De biljetterna?

Albert: Ja. Vi var två stycken. Det kosta Något runt 600 kronor.

L: För två personer?

Albert: Ja.

L: Så det var ifrån Göteborg, till Hull? Till England?

Albert: No. No, ser Du. No det gick. Vi köpte. Vi betala för tåget också på samma biljett. 'Te Moline.

L: Ja, hela vägen.

Albert: Så; det var något över 600 kronor det skulle kosta. Och jag sa: "Kan vi köpa för järnvägen"? "Ja, det går ju, om Du vill" sa han där. "Så, då gör vi det då". Så vi hade biljett. Och det skulle gå, över Southampton, England. Vi tog en liten båt som hette Patricia från Göteborg. Och där for svenske Kronprinsen - på båten - som hette Gustaf Adolf - som var konung sedan. Gustaf VI Adolf. Han var med på båten. Och - jag såg när han kom i land. Jag tyckte jag kände igen honom från Stockholm. Men han kände ju inte Mig, förstås!

L: Jaså han var med till Southampton!

Albert: Nej, han for till London bara.

L: London

Albert: Ja. Han skulle gifta sig där, i London. Så han for av vid den tiden. Och - vi såg honom på båten - satt uppe där. Så vi for för Southampton. Där tog vi båten Homerick, på Vita Stjärn-Linjen då, 'från' Southampton England, 'te' New York.

L: Homerick.

Albert: Ja. Homerick var båten. En 35-tusentonare.

L: Jaha.

Hur länge fick ni vänta i Göteborg? Fick ni ligga över natt?

Albert: No. Vi tänkte. Vi for tidigt, som tur var. Så vi var där nästan en vecka i 'Göteborg. För - det var kvotar. Det var mycket bråk. Och vi var uppe hos amerikanska konsulatet en dag och skulle fara. Och då var det tjockt och fullt. "Ja, det är stoppat. Vi kan inte - de kan inte ta in mera - för kvotan är full" sade han nu. "Är det någon annan här från andra linjen; Svenska-Amerika-Linjen?" "Ja vi är två stycken här på Vita Stjärn-Linjen, som har biljett där" sa jag. "Ja 'di kan gå hem med det samma" sa han. "Vi ska se vad vi kan göra på Svenska- Amerika-Linjen". Och, ja. Så. Då var det Det. Då gick vi 'te agenten och tala om det dära. Och ja, så sade han där; "Det ska han 'akta' sig för och prata så dära. För det ska kosta honom pengar"! sa han. "De dära är bara tjänstemän. 'Di får inte prata så där" sa han. "'Di får inte hålla fram någon linje" sa han. "Vi ska gå opp" sa han. Tog på sig rocken. Mycket skarp disposition hade han. Och så gick vi 'opp där, ja. "Jaha" sa han. "Jag har så många passagerare" sa han. "Jag har rätt och föra så många passagerare" sa han. "Och Här ska ni inte tro att ni ska förehålla Svenska- Amerika-Linjen, det går inte" sa han. "Det måste ni veta och Det vet ni förut" sa han. "Nej Nej. Det har vi inte gjort" "Ja, men det gjorde ni 'te mig". "Vi får se så fort vi ska ordna till det" sa han, "så det går bättre". Och då gick vi hem igen. Och så sa han sen: om ni kommer upp - vid ett visst tillfälle - sedan. Så gick jag till office-n för Vita Stjärn-Linjen. Då sade han det: "Nu kan ni gå opp på Amerikanska Konsulatet, så får ni era biljetter" sa han. "Det är allt ordnat". När vi kom opp där så var allting stilla. Jag såg ingen, som vi skulle få reda. Men de kom ut och fråga: "Är det någon här från Vita Stjärn-Linjen". "Ja, här är vi två stycken" sa jag. "Jaha". Då fick vi våra pass stämplade, på Amerikanska Konsulatet. Så det var redigt. Det bar iväg med det samma då.

L: Så ifrån hembygden nu i Kil och till Göteborg. Hur lång tid tog det? Ni gjorde det på två dar? En dag att resa till Göteborg.

Albert: Det är inte så långt. Let me see.

L: Jag menar: innan båten gick.

Albert: Ja. Well. Vi åkte 'te Göteborg och då fick vi två rum där och låg där under veckan förstås - och vandrade fram och tillbaka.

L: Jaså ni gjorde det? Ni låg kvar där ett par dar då?

Albert: Ja. Vi var där i en hel vecka.

L: En hel vecka!

Albert: Ja. Jag minns inte hur det var, varför vi tog så tidigt. Det var för att - vi visste ju inte när vi skulle fara. Vi tog på vinst och förlust och åkte dit och så blev det 'te och köpa. Och när båten går, så går vi ock. Vi visste inte något annat. Och då gick det till så att det tog en hel vecka innan den här båten trassera och vi fick plats på Vita Stjärn-Linjen och den hära tretusentonaren som skulle gå till London, den fick vi åka och den 'geck inom en vecka. Så det gick Så till att vi blev en vecka i Göteborg.

L: Jaha. Vad hade Du, och Din bror Arvid, packat ner i väskorna ifrån hemmet? Vad hade ni med er? Hade ni arbetskläder med er?

Albert: Nä. Vi hade ingenting. Det var intet sådant. Det tänkte vi inte på. Allting går att skaffa när vi kommer hit.

L: Inga verktyg och sånt?

Albert: No no. Ingenting. Vi hade bara - vad det heter - kanske det närmaste. Inget av värde. Bara det vi 'stog i och kanske något i kappsäcken, och lite grann.

L: Det var ingen som hade sagt till er vad ni skulle ta med er?

Albert: No.

L: Inte det.

Albert: Nej.

L: Ingen mat hade ni med er?

Albert: Nej.

L: Så ni mådde gott där nere i Göteborg. Ni låg på hotell och åt på restaurang.

Albert: Jaa, vi gick och åt på restauranter, här och där.

L: Ja.

Albert: Vi for ju om oss, med tiden i 'Göteborg - här och där.

L: Var det någon mera uppifrån Kil som åkte med på samma gång?

Albert: Nej. Nej jag vet inte var 'di andra var ifrån. Men när vi kom på båten, då var ju allt färdigt förstås. En del - som inte fick plats. 'Di for 'te Kanada, för 'di fick inte komma in i Unated States, because; kvotan var full. Då ville 'di inte fara hem. 'Di tyckte det var förargligt och fara hem igen. Många for hem. Men en del for inte hem, utan 'di tog biljett till Kanada, och så vidare. Vi var på den där båten Patricia och då 'di mesta skulle till Kanada då. Så det var inte många som for 'te Amerika, bara oss två. Och - jag talade om för en: "Vill Du tro att när jag kom. Jag hade biljett färdig på Svenska- Amerika-Linjen, betalt för biljett och allt ordnat. Och Du fick inte resa till Amerika. Jag kom till 'Göteborg. Jag hade ingen idé. Jag hade inte biljett 'te någonting. Och: här är jag på väg 'te New York" sa jag! Detta tala jag om för 'en. Då var vi ute på Atlanten redan.

L: Jaha. Själva resan nu. Hur var den upplevelsen för Dig och för Din bror? Det var inget speciellt, som ni lade märke till?

Albert: No. Vi kom till Southampton, England.

L: Hur länge låg ni i England?

Albert: Det var ungefär två dagar. Så vi for ikring i London och åkte runt. Det var ruskigt.

Mycket foggy i London. Det olustigt väder i London. Mycket dust regn hela dagen i ända och kallt och kuligt! Det var inte trevligt i London. Nej.

L: Sedan resan med Homerick, till New York.

Albert: Ja, 'te New York. Bara 'te Ellis Island, som inte är nu idag.

L: Hur gick det till? Beskriv nu - vad som hände när Du kom i land.

Albert: Ja. Vi kom i land och vi visste ju inte hur allting var. Inget språk kan man, och det går så. Vi kommer till - till New York. Det är lite - Det är dunkelt för mig hur det gick till när vi kom till Ellis Island. Men vi kom till Ellis Island och där kom vi - som jag berättar - om den hära kinesen kom. Så vi kom ju 'te samma plats. Och så frågade de hur mycket pengar vi hade. Ja. Och det var en dansk. "Jag Vet inte hur det ska gå för mig" sa han. "Du ska ha 25 dollars 'te och landa här" sa han. "Jag har bara 7 dollars" sa han. "Jag undras hur det går. Kan Du låna mig 10 dollars" sa han, "så ger jag Dig dem när vi kommer 'te andra dörren. Så ger jag Dig 'tebaks där, när vi kommer in där".

L: Hade Du dollar då i portmonän?

Albert: Ja, jag hade dollar. Jag hade köpt opp, jag köpte dollar i Göteborg, så jag hade 'förväxlat alla mina pengar 'te dollar. Och nu, det där Ellis Island. Det visste ju ingen vad det var för. Det var inte 'gött' där. Du kan inte låna av Någon. Du vet inte var den andra personen går, i vilken dörr han kommer och Du ser honom aldrig mera. Så den här dansken. ja. Jag

tänkte; det ger han mig väl i handen! Han väntar där, - vid dörren. Men: Du kan inte vänta. Det är bara: ge Dig iväg. De föser oss, som kalvar! Ge Dig iväg! Jag gav honom 10 dollar. Och så fråga han hur mycket jag hade. "Ja. Ja. Jag har 50 dollar" sa jag. "Får jag se. Har Du det"? sa han. "Ja". Jag hade mina pengar. "Du har mera pengar. Do You have more money there" he said. Ja. So; he looked it up over! I had 600 dollars in my pocket, You know. And; he had to see it. They always had to know. That's a custom, see.

L: Men han sa ingenting?

Albert: No. I don't know what the reason is. Jag såg aldrig dansken 'nå' mera!

L: Inte det.

Albert: No. Så jag tänkte: hur går det. Se, han bar ut; danska kvotan var inte full, utan bar ibord på färjan, och skulle få resa. Och svenska kvotan var full! Så vi skulle stanna längre i Ellis Island. Så där bar ut i en annan dörr. Och den första vaktmannen så fråga han "You happened to speak Swedish too"? "No No" he said. "Bara gå". Så när vi har varit där en stund. Då var där många. Det var svenskar därinne. Och; här är vi fångna och vi vet inte vad de vill. En sa: "Min man är på sjukhuset, och jag vet inte när han kommer ut där. Det är sorgligt det". Och så var det ett annat fruntimmer som prata. Då när vi vart där en timmas tid så gick hon ut där. "Så! Här är en dörr! Här får man prata. Här får man prata med dem som far ut på färjan"! sade hon. "Di som är färdiga och får lämna Ellis Island. 'Di får fara ut på färjan". Så; här var det en flicka hon talar till. "Är Du färdig 'te och gå nu"? "Ja". Och så tänkte jag, då börjar jag och tänka på dansken. Så, jag sa till henne: "Finns det någon innanför"? Vi kunde inte se den som satt på insidan, för det var galler, och två tums hål där, i 'fencet, så vi kunde inte se. Så jag sa: "Ser Du någon som har en blå regnkappa och en blå hatt där inne, på en bänk"? Ja, hon gick in och titta. "Ja, det sitter en där med en blå regnkappa och en blå hatt" sa hon. "Ja! Tell! Säg till honom att han kommer hit, så jag får tala med 'en"! Och då kommer han där. Så vek han ihop 10-dollars-bill-en och stack den emellan 'fencet, så jag fick den 'tebaks! Hade det inte happened, så hade jag inte fått den, se. Så man har tur ibland.

L: Hade Du några besvärligheter på Ellis Island? Några sjukdomar - eller dåliga ögon - eller någonting? Du kom igenom Ellis Island utan vidare?

Albert: Å ja.

L: Men det var De som fick åka tillbaka.

Albert: No. Inte 'tebaka, men 'di tog dem till ett sjukhus. Det var någon som det var något fel med - som de trodde inte var rätt. Så de tog 'en till ett sjukhus. De fick vara där - och någon fick vara där en vecka. Det var hennes karl. Och hon fick inte veta vad det var fatt - men han skulle tas dit. hon var ensam och hade en flicka. Och - hur det var - så var det ju många svenskar där ett par 'dagarna - och blev bekanta. "Å! Jag tycker det är tråkigt här se!. Jag Önskar att ni kunde ta mig med och rymma" sa hon. Och sånt - det var ju inte tänkbart. Så kommer ordern. Var jag stod där och rakade mig och gjorde färdigt. Och de kommer då med sina order att vi ska iväg. På några minuter ska vi iväg och in på färjan. Och det ska bära iväg. Och - jag 'feck - Jag försökte och sätta rakkniven i kappsäcken och bära iväg bara. Och det där fruntimret! Hon börja 'te och gråta. "Jag tror det blir inga kvar och jag blir Ensam här och det är så tråkigt" sade hon. Och så bar det iväg med oss, opp på färjan ut där. Och så blev det kvällen. Ut på tåget och så bar det iväg över stora Amerikat. Så var det färdigt. Då var det inget mera. När Ellis Island är färdigt, då är man färdig.

L: Pratade de svenska på Ellis Island?

Albert: No. Det är ingen. Utom de här svenskarna, som vi mötte där.

L: Som ni mötte där ja. Vad var Dom ifrån? Immigranthenmet - eller?

Albert: Ja, det minns jag inte. Men: de var ifrån Sverige. Jo! Det var En som var ifrån Dalarne. Då var Dom med. Och dom hade vi på båten Ellis Island. Vänta, får vi se. Den familjen var med på Patricia också! Han har varit här i landet förut. Och så - när det kommer - landar i London - så ville han veta; var han har sin trunk. Så han var ju ute och fråga och fick

reda på det där lite grand. Då säger han, när han kommer in. Då säger han, på dalmasiska: "Nog är det gott och kunna språka lite" sa han! Ja! Det är sant!

L: Han hade varit tyst länge då.

Albert: Ja.

L: Ni mötte ingen präst, som kom och förmanade er. Vart ni skulle ta vägen - och hjälpa er till rätta? Det kommer Du inte ihåg?

Albert: Nej. .. Ja. Det var en svensk pastor i New York. Han kanske kom igenom Ellis Island någon gång på visit - och se om han träffa några landsmän. Han kom. Jag minns: vi tala några ord till 'hönöm'. Men det var ju inget fel och något så det var ju för oss och vänta Tiden. Det var bara att vi bytte några ord.

L: Hur såg det då ut på Ellis Island. Var det en massa folk som myllrade omkring?

Albert: Ja. De kom. Det kom svartingar och allt möjligt och alla nationer kommer in där. Och det var lite tråkigt och se. 'Di kom in. Ett par; det var en pojk, en flicka, 'di kanske kommer från Sydamerika - var det finns svartingar en del. Och 'di kommer i New York. Och 'di såg trötta ut och det var tråkigt för dom, så där. Och - det var som 'ett' militärer. Almost. 'Di hade en anda av militärisk väg. När man skulle opp på morgonen, man skulle tvätta. 'Di rappa med käppar i bordet, för man skulle kvicka opp och äta.

L: Så; Du stannade över natt i Ellis Island?

Albert: Ja, i två nätter, tror jag det var.

L: Två nätter!

Albert: Ja.

L: Vad berodde Det på?

Albert: Kvotan var full. 'Di fick inte lämna in. Det gäller på dagen och på timman, när 'di öppnar opp, så vi fick gå!

L: Ni fick inte ligga på båten över natt då?

Albert: No. Vi låg inte på båten 'nå' mera.

L: Ni låg på Ellis Island.

Albert: No, det var på Ellis Island.

L: Var det flera på samma rum? Du och Din bror?

Albert: Jaa. Det var det på hela. Men; de låg. Det var bäddar - här och där - allt över. Det var som militärorder, nästan.

L: Jaså. Man slog en käpp i bordet.

Albert: Jaa. Att man skulle vara kvick opp och äta.

Albert: Jaa. Att man ska 'va' kvick opp och äta. Och inte dra ut.

L: Fick ni betala för maten?

Albert: Nej. Allt det där tillhör Linjen. Linjen får betala för det där allt. Så; Kosten på Ellis Island går nog på båtbolaget.

L: Så Ni bara åt och drack!

Albert: Vi åt och drack och levde på ingenting. Ja fy!

L: Hur var maten? Var det något speciellt som Du inte kände till förut? eller smakat förut?

Albert: Nja. Sannerligen - jag minns inte maten riktigt. Men - om det var något förfärligt dåligt skulle jag nog ha minnas. Men jag tror nog maten var bra, för det var inget och klandra.

L: Och sen bar det iväg upp till Moline Illinois med tåget.

Albert: Ja. Så bar det iväg där opp. Vad länge det tog? Det tog till .. Det bar iväg på kvällen. Tåget gick sakta. Det kom till andra kvällen; i New York och det kom 'te The Union Station i Chicago. Och Den skulle byggas över. Så där bara construtional of any kind. Och det var bara ett väntrum på Union Station ute. Och Där kom det ingenting. Och - jag visste inte hur jag ska bära åt och få reda på när det går ett tåg 'te Moline. - Hur ska jag få reda på 'at? - Ja. Jag tog opp klockan och så fråga. Han var liksom en polisman - men han var vaktning för allt, gick

runt oppe i väntrummet. Det var inte värst stort. Men; där fick 'di vänta folk, för The Union Station var rebuilt. Så jag sa. Jag peka på 'hönöm'. Ja, jag visade han biljetten: "'te Moline". sa jag. Jag hade klockan, om han kunde visa. Han tog klockan. Det var halv elva på kvällen. Då sa han det: "Sex o'clock". "Next morning"? Han 'skake på huvet. "Inte det" sa han. Då vred han runt på 'klocka igen. "Sex o'clock igen andra kvällen, på söndagkvällen. Då går det tåg till Moline". Så det gick bra. Jag förstod 'at! Att vi skulle ligga över en natt, och en dag, i Chicago. Och det var söndag. Så vi gick ut. Det syntes mat där. 'Di servera i en restaurant där nere. Och; man kan alltid få sig mat, utan och prata. Och vi gick ut i en park där nedanför The Michigan avenue, och satt där, och fördrev tiden. Och, så, vi hade till gå få något och äta. Vi va hungriga. Så vi kom 'te restauranten. He put a menue off. "So; just look at that" sa han. Så; jag titta på den. I learned, from the boat; how do You say it. Lite mat, så dära. Kött och potatis. Kött, det är meat - och potatoes. "Give us meat and potatoes" I said to the man. Ja. "Do You have meat. Meat and potatoes". "So we ein't that". Then he came out - and I didn't know what to say again so I guessed, - And I guessed right! Because I said: "Give us coffee and rolls". So; he went of, and gave us coffee and rolls. I guessed that - and it was right!

L: Så: Du hade tur!

Albert: Ja. Så gick det bra. Så kom kvällen; sex o'clock och det bar iväg. Och så bär det iväg 'te Moline. Då kom konduktören och sa. - East Moline" - och jag visste inte att det var något East Moline! - - Kan det vara Moline? tänkte jag. - - "East Moline" sa han. Ja. Jag väntade. Sedan så blev det: "Moline". Då gick vi av. Då var det allt färdigt. Så kom vi ut. Det var här nere vid Chicago/ Milwaukee Depot. Den gamla Chicago . Ungefär; 30 Ave, and -

L: 15th? 12th?

Albert: 18th, 19 and 20 str, or about there. Chicago/ Milwaukee Depot.

L: Det var ingen och mötte er?

Albert: No. Det var ingen mötte. Because; de visste nog inte. Vi har inte sänt telegram eller något. För jag tog för givet att vi klarade oss på något vis. Och det gör man. Och då - då gick vi opp, 'te 15:e-str. Där mötte vi den här familjen som har åkt på Svenska- Amerika-Linjen och han har vart här förut och han talar om: "om ni ska opp, så går ni opp här. Och så ser ni numrena på street-hörnet. På 19:e Ave så tar ni 'te vänster där". No. Det visste han inte, men jag anade det. Så när jag kom opp till 19:e Ave, så visste jag inte vilken väg som jag var. Så jag gick till ett hus. Så gick jag till ett annat. Då såg jag när numrena blev mindre. Då går jag Den vägen, se. Och så gick vi dit, där. Då dundra jag på huset, var min faster bodde. Men vi kunde inte se husnumret! Det var värsta! För det var screen på porch-en. Screen, så vi såg inte. Så jag gick. Ja, jag skulle ha sagt det förut, också. Att när vi kom 'te; 6:e Ave i Moline, och 15:e Str, att: "Det är nog bäst att vi får oss lite 'tändsticker". För vi hade ingen ficklampa. "Gå in i den där 'affärn'. Jag står vid kappsäckarna" sa jag 'te min bror Arvid. "Gå in där och - om Du säger ""en box matches"", så får Du nog 'tändsticker" sa jag. Så han gick in och sa: "box matches".

L: Vem hade lärt Dig det?

Albert: Jag frågade på båten.

L: Så Du kom ihåg allt det där Du frågat då!

Albert: Jaa. Jag frågade på båten vad namn på vissa saker hette. Vad kött och potatis hette, och så där vidare. så. matches; - och så dära. Så jag sa: säg: "en box matches", så får Du 'tändsticker". Så han kom med en box matches. När han gick ut då så sa han "Tack ska Du ha!". "Han var nog svensk, den där"! sa han. Ja. Så, då gick vi. Det var väl en pool hall, eller någonting. På Den tiden. Så bar det av opp 'te 19:e avenyn. Regnat hade det gjort. Så vi kom 'ente' 'te min fasters hus. Men vi 'kunne inte spana om det var rätt. Vi ville inte dundra heller, för det kan vara annat folk som bodde där. Så vi var inte säkra. Så jag gick in på Flera hus och rev i 'tändsticker - och titta på! vad nummer det var. Men det var inga nummer - "Jag vet inte! Det är nog det här huset" sa jag 'te Arvid. "Men de andra husena har andra nummer". Så. Jag

fick se att det var lite hål i screenen där. Så jag tog en tändsticka och rev och stack tändstickan inne, innanför. Och det sken upp på insidan. Då såg jag husnumret. ""Ja, det är det där huset! Det är 1851, 19:e Ave"". ""Vad är det för nummer""? sa jag. ""1851"" sa jag. Då börja vi dundra. Då kom dom opp.

L: Vad dags var klockan då?

Albert: Ja. Då var väl klockan - den 'kunne väl vara lite över elva, någonting. För där vi kom halv elva 'te Milwaukee depot, och sedan pratade vi med den familjen vi mötte, och så gick vi opp 15:e street och marschera opp. Två svensker som inte 'kunne tala engelska! Och sen kom vi rätt. Så var sista även på färden. Där låg vi om natten och vakna opp på 'möran'.

L: Då visste de att ni skulle komma då?

Albert: Ja, någon gång, men dom visste inte vilken dag.

L: Hur gammal var Din faster?

Albert: Jaa vid den tiden, hon var visst 36 år.

L: Och hon var gift och hade familj.

Albert: Ja. Ja. 'Di hade två 'flicker.

L: Så då vaknade Du upp i Moline, Illinois.

Albert: Ja.

L: Och Din bror också.

Albert: Då vaknade vi opp den 28 - den 28 maj, 19 23.

L: 28 maj, 1923.

Albert: Så vakna jag opp i ett nytt hus. Då har vi färdats, från hemmet i Sverige, den 6:e maj, på morgonen, lämna vi Sverige. Hemmet. Det blir 6 maj och sen 28:e så vaknar vi opp i ett nytt hus, i Moline Illinois.

L: Och det var på 18/51.

Albert: Ja. Numret. 19:e Ave, i Moline.

L: 19:e avenyn.

Vad hade ni i tankarna - Du och Din bror. Vad såg ni fram emot?

Albert: Det var ingenting i tankarna. När Du inte kan ett språk, och så. Så vi hade i tankarna 'te få något att göra, vad det än kunde vara.

L: Så; ni var klara att arbeta.

Albert: Ja. Så - under dagen så var vi ute och titta lite på gatorna och såg 'nå' folk, fast vi inte kunde prata. Och vi såg 'di arbeta; pavaa. "Jag ska försöka säga": "Do You have any work"? -"? Nja.. You couldn't talk. It was one man. Så titta jag på en annan. Ja. Då börja han tänka efter. Ja. Two. "Jag tror ni kan arbeta två stycken" sa han. Och det dära, tänkte jag, det skulle bli i 'mörn' det. Men; det var hett vid den tiden också. "Å, när ni är nykomna" sa min faster. "Det kan ni väl inte tänka er att komma 've' paving-arbete. Paving-arbete är ett mycket hett arbete. Det kan 'va' farligt, också. Det kan vara ni arbetar för hårt och blir överhettade. Så jag tror det varar inte längre då". Så: vi gick inte dit. Vi gick inte och tog job-en.

L: Inte det?

Albert: No. Så. Vi starta på John Deer Harvester, i East Moline.

L: Kände Du till John Deer före Du kom hit till Moline?

Albert: Nej.

L: Det var ingen som hade nämnt Det namnet?

Albert: Well. Vänta! Jag tror nog jag hörde namn på det där. Lite grann. Men jag är inte säker på.

L: Du vaknar då på 18/51, 19:e avenyn, i Moline. Och det var hos Din faster det.

Albert: Ja.

L: Vad sade ni till henne? Vi vill ha arbete, både jag, och Arvid?

Albert: Jaa. Vi tänkte på. Vi kallar ju honom onkel där. Han arbetar på John Deere Harvester.

L: Vad hette han?

Albert: Han hette Artur Palmkvist. Han, han var tool-maker. Han arbetar där. men; det var hett där också! Och vi fick lasta hjul! och grejer. Så vi slutade och vi tog arbete För Grävkompani, hela sommaren, 'te julen. hela sommaren. Vi slutade på John Deere Harvester.

L: Slutade.

Albert: Ja. Because; det var för hett där på utsidan - och vi låg där med hjul och lasta. Och det var; 'Ujana mej'! Det var ett otrevligt ställe.

L: Men: Du var stark, och ung, och -

Albert: Ja. Men - det kanske hade 'tatt ett slut, så vi hade 'tatt' ett jobb på insidan, men - det var ju detsamma. Det ser ut så: - - Vad Du gör, så häpnar det. Det kommer ut på rätt köl. Efter några 20 30 40 år, så har det kommit på rätt köl, ändå. - -

L: Vad sa Din farbror när Du slutade då? Vad tyckte han om det?

Albert: Jaa. Han sa ingenting. Det var 'ho, min faster, det var 'ho som 'töckte om: Så, och så. "Jag tycker det inte bra om ni arbetar där. Det är hett på utsidan där". Om vi hade varit inne i shop-et och fått en jobb. Men; det 'kunne vi inte få, för 'en' sa; basen, att: "Det blir hårt när Du inte kan prata. Det är hårt på insidan - med maskinerna, - så Du måste kunna prata. Så Det bästa" sa han "det blir på utsidan".

L: Det var inga andra svenska emigranter där då?

Albert: Jaa, det var väl kanske någon, men jag såg dom inte.

L: Du och Din bror var i minoritet.

Albert: Ja. 'Di andre - som där var svenskar - där var mycket svenskar, men 'di var på insidan, i shop-et och arbetar. Och på andra 'shop-er här, och flera. Men det är underligt det där. När man inte kan prata. Det är lite hårt och komma inveckla, för det tar tider. De är rädda för mycket besvär när 'en inte kan prata. Så; det har sin nackdel.

L: Så det var ett mycket hårt arbete då, att stå och lasta på hjul och sådant.

Albert: Ja. Så vi slutar efter ett tag. Och så gick vi ut här. Där arbetar här. Där arbetar Grävkompaniet. 'Di 'la' ner pipor. Så jag 'frågte, på min dåliga engelska, frågte jag om 'di har 'nå' jobb. "Ja"! Så vi fick jobb med detsamma. Och så arbetar vi 'te jul då. Från början på juni och till jul arbetar vi där då. Då var det färdigt 'me' arbetet.

L: Vad gjorde ni för någonting? Grävde ni?

Albert: Ja. De grävde. De grävde och 'la' ner pipor. Glaspipor.

L: Till husen?

Albert: Jaa och så - på slutet (?) - pipor, se.

L: Jaså?

Albert: In till husen. Där blir mera privat jobb. Men vi lade (?). Och 'di 'digde'. Vi drilla rock igenom här, på västsidan, vid en grave yard, in på, var det, här, vid något, vid 28:e street. Då var det visst här. The riverside.

L: Riverside.

Albert: Ja. Så - där var vi - och -

L: Grävde ni för hand i gatorna eller hade ni grävmaskiner?

Albert: Well. Vi hade till kilar, till svänga så här.

L: Spränga?

Albert: 'Di svängde. Men 'di shappar, så den går opp och ner, en sån där maskin. Så vi tog rock och kila ut. För 'di kan ju inte spränga när folk och trafiken går förbi. Men så var det jord emellan, och då 'dika vi.

L: För hand?

Albert: Ja.

L: Jaha.

Albert: Det var ingen dikningmaskin på Den tiden.

L: Var bodde ni då? Bodde ni hos Din faster fortfarande?

Albert: Ja. En liten tid bodde vi - till oktober. Sen 'flötta vi ned till min moster här på 9:e street. Och levde där till jul. Sedan så tog vi oss kosan 'te Rockford och se vad det kan vara Där. Jag hade en granne 'frå' Sverige som bodde där och han arbeta på National Lock Screw Company. Tool & Lock Company. Så vi fick job där, båda två.

L: I Rockford!

Albert: Ja. Vi bodde där. Han höll på. Men - det blev dåligt - så det var inte så mycket och göra där, när det blev våren. Så jag blev avlagd. Men Arvid hade tur. Han hade en job och han fick bli kvar på job-en. Men jag måste sluta här. Jag blev avlagd. Så jag arbeta lite här och där under sommaren; construction work, och -

L: I Rockford?

Albert: Ja i Rockford. Men Arvid, han var kvar, han! Och han blev kvar där för många år. National & Lock. Och Hur det var så for jag. Utan job.

L: Det var 1924 det.

Albert: Nja. 24. Men se - jag var där till 19 26. Men då - då for jag hit 'te Moline. Och; Hur det var så arbeta jag lite smått här, på East Moline, på Pressfield 'di kallar. 'Di gjorde 'leksakstågar 'te julen, för småpojkar, 'te köpa. Och det var ett fint arbete. Det var bra arbete där. Och på Den tiden, det var god betalning vi fick. Ackordsarbete. Och jag arbeta till julen. Då fick jag slut. Då - på vintern - så var det inget och göra. På våren så köpte jag det här huset, som min moster

L: Hon bodde här?

Albert: Ja. Och sedan det jag kommer igång. Under sommaren. Så var jag ute och arbeta för Heating Construction. Och så - på vintern - -28 - då kom jag in 'te Farmhall.

L: Det var här nere det?

Albert: Ja. Då kom jag in till Farmhall. Men det vara ju bara två och ett halvt år. Till 1930 - då Depression bröt in här. Så jag blev inte avlagd, men jag tog en tur 'te Sverige. Det var 19 30. Och då tänkte jag. Jag mådde inte bra. Jag ska ta en liten tur och fara hem ett tag. Så - under tiden jag var borta - så blev dem avlagd, mesta här. Och jag hade nog vart avlagd om jag hade vart här. Så det var tomt och allt depression. Banker stängde och allt möjligt. Och folk förlora sina pengar och så där gick det på, undan för undan.

L: John Deer. Var dom stängda med?

Albert: Ja. Det blev inte stängt. 'Di arbeta lite. Men det var så lite som 'di kunde göra så. Det var dåligt 'te John Deer också. Och det fortsatte till. Se jag hade en gammal truck. Och då körde jag på pavning under de här årena: från 31, till 34. Och krångla gjorde det. För och 'maka' en dollar, här och där. Och Allt var billigt. Så om Du tjänar lite, det räckte 'te mat, och så där, och så krångla 'et. Så; Änteligen, så börja det öppna opp 34. Då tog jag mig ner 'te Farmhall och höra, om 'di tar in några nuh. "Yes". Så jag fick job där inne. Så; från 34, på hösten, då stanna jag, 'te jag retired.

L: Jaha. Men nu när Du köpte huset här 1928 av Din faster.

Albert: 27.

L: 27.

Albert: Ja.

L: Hade Du sparat ihop pengar då?

Albert: Ja. Jag hade, så jag hade hälften. Och det andra var på lån, så jag betalade 'et så.

L: Du var inte rädd för proclosion under depressionen?

Albert: Va?

L: Du var inte rädd för proclosion under depressionen? Det var ju många som blev av med sina hus under depressionen.

Albert: No. .. Jag hade det betalt - vid Den tiden.

L: Så Du hade betalt huset då?

Albert: Ja. In. Kanske, 27 - 28 - någonting. Det tog mig inte länge. Jag arbeta - och så renta jag ut det. Och jag betalade huset. Jag betalade hälften. Jag hade cars pengar så; det fick jag göra om kvällarna, när jag fick ihop lite pengar, 'te betala henne. Så - jag hade aldrig något lån på huset - utan jag betalade henne.

L: Jaså Du betalade Henne? Inget banklån då.

Albert: Ja. Jag räkna ut räntan. Hon räknade inte. Liksom jag räkna ut, så betala jag henne!!

L: Var det många som blev av med husena under depressionen? Som Du känner.

Albert: Ja. Jag minns inte hur det var, om det var många som förlora sina hus. Men det var såna som har betalt lite grand, och sen kunde de inte betala något mera! Ja, då fick de förlora. Förstås. Men; jag tror inte det var så många som förlorade dem. Jag vet inte hur det gick. Det blev taxes och allt möjligt på husena, en del. Så jag vet inte Hur det var. Men jag hade en truck och jag fick köra på pavning för taxerna. Så jag fråga på (?) om jag kunde få ha en truck, om jag kunde köra på pavning och betala taxerna. Ja, det fick jag, se.

L: Du betalade skatten med det?

Albert: Ja! Med den gamla trucken!

L: Jaså det gick!

Albert: Ja. Det var dåligt betalt - men det 'geck'.

L: Hur mycket var skatten på detta huset?

Albert: Å! På Den tiden det var billigt i skatt det. En 70 80 till 90 dollars.

L: Om året?

Albert: Ja.

L: Men det fanns inga pengar att få då?

Albert: No. För det var lika omöjligt om pengarna blev satta i banken se. Så Du fick inte ut något.

L: Stängde alla banker i Moline?

Albert: Jaa, de stängde flera. Och en del förlora också. Jag förlora en 400 dollars - det är allt jag förlorat.

L: Som Du inte fick tillbaka?

Albert: No de fick jag inte tillbaka. Men - Det gör detsamma. Det 'geck' ju. I rockford förlorade en massa en del. Det stod om En. Han fick sina pengar de förlorar. 'Di betalar så mycket ut i procent av pengarna och så fick han dem pengarna. Då satte han dem i den största banken, så det skulle bli safe. Inom några 'månar' stängde den upp och han förlora alltsamman han ägde! Så gick det till - se.

L: Jaha.

Din bror Arvid, han stannade kvar i Rockford under depressionen?

Albert: Ja.

L: Han gifte sig där.

Albert: Ja. Han gifte sig där.

L: Och fortsatte att arbeta på National Tool & Lock Company?

Albert: Ja. Han fortsatte där. Tills det blev ett annat company. Det var några av baserna som gick tillsammans och bildade ett nytt company, som 'di kallar Rockford Screw Products. Då gick

han med dem och arbeta. Så han sluta på National Lock. Och; då arbeta han där tills - lite efter han retired, så dog han vid 69. 69 år gammal.

L: 69 år gammal. Han kom aldrig tillbaka till Moline?

Albert: No - nej.

L: Han stannade där. Du var ogift hela tiden under depressionen?

Albert: Jaa. Men i 32 så gifte vi oss då. När det var som värst gifte vi oss ja.

L: Då behövde Du ha hjälp.

När Du då åkte hem till Sverige, hur länge stannade Du då?

Albert: Jag kom i början på juni 'te Sverige just. Så stanna jag. Jag kom 'tebaks' i Labour-dagen i New York. Den 1 september. Så jag stannade i tre månader, ungefär.

L: Så Du träffade pappa då?

Albert: Å ja.

L: Och hela familjen?

Albert: Ja.

L: Vad sade han? Var han intresserad av hur det hade gått för Dig i Amerika?

Albert: Å ja. Han hade ju 'vart här i Moline. Vi prata om vissa saker och ting och så där, under tiden.

L: Han ville inte följa med Dig hit igen?

Albert: Oh no. Det var inte och tänka på det. Och det ville jag inte ha't heller, för han, som jag sa i början, han passa inte för det här landet. Jag förstod det. Det viste jag inte Då, men efter jag har 'vart här en tid, så kan Du checka opp om hur det går. Du cirkulerar ibland svenskarna - ibland amerikanarna. Då förstår Du vilka det är som inte passar för landet. 'Di har otur. De blir discouraged då det går dem inte händer. Och så var det med mig, men jag höll ut, jag tappa inte sugen; som Pelle Näver sa. Utan jag 'hålle' ut. Och jag vann. Så gick det.

L: Men det var svårt i början då.

Albert: Ja.

L: Du längtade inte hem, tillbaka till Värmland?

Albert: O, någon längtan hade jag inte. Men - det var så att, när det var ont om arbete och så, så tyckte man det var förargligt och vara här och springa och tigga efter arbete. Men: jag tänkte så: det blir bättre och bättre kanske, någon dag.

L: Så när Du kom hem till Sverige. Det var lika dåligt där?

Albert: Nja. Det var inte så dåligt då. Det var better än det var här när depression började. Det blev aldrig så dåligt i Sverige, som det blev här!

L: Inte det?

Albert: No. För Här var det soup-lines och allt möjligt sånt där var. Här var depression ja.

L: Vilka var det värst för under depressionen? De som var ogifta, eller de som var gifta och hade familj? Vem var det värst för?

Albert: Det var kanske likadant. Det enda var att den job-en som var kvar; som Farmhall och John Deer och alla shop-ar, så, 'di som hade en job och är gifta, blev 'di inte avlagda. Men de ogifta fick lov och gå. För 'di fick bevara familjerna se. Så på så vis gick det till.

L: Jaha. Tror Du det var värre på landsbygden än inne i en stad? Du försökte aldrig komma ut på något lantbruk?

Albert: No. Där utanför stan, Industrin. All industri var avlagda och så där. Och folk förlora pengar och sånt där. Och 'bankar stängde. 'Bankar stängde opp, som aldrig öppna mera. Och så gick det till - och så.

L: Du hade inget intresse av att köpa en farm?

Albert: Nej. Så tyckte jag det var så hett ute på farm, så.

L: Var Du ute och försökte och få ett arbete?

Albert: No. Jag var aldrig ute och arbeta på farm. Det ena var när - Det enda var när jag tog en job på John Deer Harvester. Och - hur det var så har 'di lite palmland där, John Deer Harvester. Och 'di skulle ha någon 'te och resa en (?) - så här i (?). Och basen fråga mig då om jag hade varit på farm. "Oh ja. Jag har levt lite" sa jag. "I Sverige så". Ja, då fråga han om jag ville gå ut på farmen då och resa. Så jag var där ett par dagar. Men det var hett! Det var olustigt. Oh! Jag blev törstig, jag visste inte hur jag skulle få vatten. Och jag 'töckte dan blev så lång. Det var hett och jag satte mig. Det var några som körde en traktor där. Så jag tyckte: det måste 'va middag nu, så jag gick in. - Jag tror jag äter! . Jag hade ingen klocka. Jag åt och då var det nog middag. Och så var jag färdig. Och så vila jag en stund. Sedan när jag vilat en stund, och trodde att nu var det nog över middan, så frågade jag den där som hade traktorn: "What time is it, Do You think"? "Oh, I think it must be eleven" he said. So long was the time.

L: Så det blev en lång dag då?

Albert: Ja.

L: Det stod Dig inte i hågen då att skaffa Dig en gårdbit - och hästar och så?

Albert: Nej, det var det inte. Men - jag hade inte lust för farm riktigt. Men de som skaffar sig farm, och har det i tanken och hade rentat att ställa i ordning, det är ett av det bästa för den vanliga personen.

L: Du tror det?

Albert: Jaa. Det ser man ju över tiderna att det har gått att renta, och sen köper 'di farmer och många har blivit rika förmögna på farmer. Men - då måste Du förstå Dig på att runna farmen rätt. Jag hade inte lust och skaffa boskap, och regera i hettan på en farm. Nej. Det fick vara. Hur det är i en schack, där inne, och när inte solen värmer i schack-et, så tycker jag det är bättre i schack-et. För ute är hett. Hettan! I construction ute på sommaren är det ett elände. Du vet inte när det blir överhettat.

L: Du hade inte träffat någon annan kamrat ifrån Sverige, som hade kommit vid samma tidpunkt som Du. Som ville åka t ex västerut; till California, eller North Dakota, eller?

Albert: No. Well. Jag gjorde inte så flyktigt som någon. Det kom alltid någon. Det var över tiden några svenskar här. Men - efter som tiden gick, så försvann de, en by en, och jag vet inte vars 'di har tagit vägen. Aldrig såg dem 'någe' mera. Det var minst ett dussin av dem svenskar som jag såg varje dag, Pratande nere i staden. Men 'di försvann och jag vet inte vart 'di toge vägen. Men 'Di toge vägen 'te California, upp till Washington, och det bar iväg med dem, allt. up in Minnesota och allt möjligt. Så; 'di försvann.

L: Du kände inte den driften att ge Dig ut, utan Du ville stanna kvar här?

Albert: Ja. Jag tyckte: jag stannar kvar.

L: Vad var det som var bra här i Moline?

Albert: Well. Det gick Så till. Jag hade inget job - på vintern när jag köpte det här huset. Och på den tiden så var det bättre och renta ut. Folk renta små apartments och jag fick i ordning här, så jag renta ut. Och när man inte har någon job, så kan jag nästan renta ut och få lite slantar på Det och när jag får huset betalat, räkna jag ut. Och det gick så småningom, så det gick bra. Men - jag fick job på sommaren. Vi var ute och digga i skogen och 'la ner pipor, och pava in på vintern och allting. Så jag arbeta 'te jul, ändå! Hela sommarn. Och så renta jag ut huset. Så det gick bra det.

L: Så det var en tillgång då att ha huset?

Albert: Ja. Och då köpte jag min första automobil då på hösten, i augusti månad.

L: 28?

Albert: Ja. 27.

L: 27.

Albert: Ja. Så - det var inget som var så gott - men jag tjäna några slantar, och tog in några. Snart så fick jag automobilen betalad då.

L: Vad köpte Du för märke?

Albert: Va?

L: Vad köpte Du för bil?

Albert: Jag köpte en Chevy. Det var 27 och jag köpte en 27 Chevy, för 550 dollars. Och - jag sa - Ja. jag tycker det är bra och ha lite och svänga runt med. Kunde ju ha gått utan, så jag köpte 550 dollar och sen betala jag 25 i 'månan'.

L: Var den splitter ny?

Albert: Nej. Den var begagnader, lite grann, men den var nästan, den var från samma år. Så kanske från jul och 'te augusti månad. Så det var ju bra. Och så där gick det. Och så gnodde jag på The Heating Construction här i Moline under hela 27. Låt mig se nu. .. Ja. Och sen gick jag över. På 28, på vintern, då far jag ut. "Jag ska fara ut". Så börjar jag här. Och jag körde här 'te (?) Company. ja, Farmhall har jag vart flera gånger, så det kanske inte är värt och nämna. Well. Sist, så har jag dem alla samman. Så jag gick in till Farmhall. "Do You have any job"? Vi har nog det för en trucker, he said. "You mean: to drive a truck inside?"? "No. Put a hand truck to the mashines". (?) : Well. I went in there. "You go in and see the boss" So I went in. "You'll come in tomorrow". But, it was a hard work. Slavery work. But; just to be in there. "Have You get an opening for the mashine, so I can start with the mashine"? "So; You can sstart with that mashine there". "If You want to work with me, You have to work 14 Hours a day" he said. "Okey! I'll take it" I said. So; I worked 14 hours a night. (?). So, pretty soon, i was used. I worked a week to get used, and got pay, of course. Then he left for another job, and I started. After that I was there working. It was pretty good - (?). I had made most in 1930, or 29. And I had to pay my taxes. The taxes was figured out. I paid 39% in taxes.

L: 39% in taxes?

Albert: Ja.

L: How much did You make then. It was 1939?

Albert: 29.

L: 1929.

Albert: Ja. Oh I made 1700 dollars. It was the highest You could make at this work.

L: For one year?

Albert: Ja.

L: 1700.

Albert: Ja. But: You see. I figured out how much I spent on the house here. So much for rapairing, and he took that of. (?). They didn't pay for to write out the check, to the goverment, for that little money. You had to work on it, he said.

L: Was that a good amount of money, 1700 dollars, at that You made?

Albert: Oh, they didn't make that much.

L: But You made it pretty good, then.

Albert: Well, I made. I had a very good job.

L: You could save some then?

Albert: Yes. Many, they didn't make more then 1500 dollars.

L: And this was piece work?

Albert: It was piece work.

L: No union?

Albert: There was no union yet.

L: No unions at all?

Albert: No.

L: So: they could pay You (?) for the day?

Albert: Jaa.

L: If they wanted to?

Albert: (?). Det var full force. There was full force when The Depression started in then.

L: Did people work harder, do You think, because; of the pressure of that they needed a job?

Albert: Njaa - in that piece work. People worked hard, except - at The Farmhall, it was new then. And in some way, they got into the prizes. Pretty good in the beginning when they started. They went on - as workers - how much they would think (?) 100 for that pieces; so and so and so. They said the number, and they got almost double prizes what they needed. They worked, they hurried up.

L: So You set the prizes then?

Albert: No. I didn't do that, but some other before me. They told me how they did. But we got good prizes anyway. So they kept on cutting all the time, because they made too much money. So the company understood that they made so much money. So they cut them. So; we had to be careful not to work so much. Then the time-keeper comes and he's gonna figure out, so You gonna cut Your prize in half, mabee.

L: How could You arrange not to working too hard? Did they watch You?

Albert: Oh, You had to watch the timer. If You see a timer come along. Then You are starting up the machine and work for a little while, until he has gone. You could make money up to 2 o'clock in the afternoon, but You couldn't go home before 4, or 4.30.

L: Oh, I see.

Albert: So was many of them. (? meningar). 30 cents, You know. And; he could work 100 % in an hour. Then they made over 70 cents an hour. There was a good pay; 70 cents an hour a day. 1928.

L: How could You get a better job? I mean: to make more money?

Albert: Oh, You couldn't do any better. They could get by for a while, and make 80 cents an hour, but not more. The time study man was there with a clock and checked the machine, how much You could make. So You had to be careful.

L: This Time study man. Was he with You, or with the company?

Albert: Oh he worked for the company. Oh. He's gonna cut You so far as he sees You go! Sometimes he cuts You when You were making Anything.

L: So he was a mean guy.

Albert: 'Di tänkte: Det är sig själv nu!

L: How long time were You at that job? You worked in 1928; and 29.

Albert: Yes. I worked there to .. 1930 in, the spring.

L: Was it a pretty good feeling among the workers?

Albert: No. They had no time. There was good time for the time being. They were making All they could, and there was no money more to get in any other places either.

L: So there was no Union talk?

Albert: No. They didn't need The Union when they made good - and there was good for the company. They had job, so; they (?) around and drank water and rested by the machines. Then they started up for an hour and made up and went around and talked with someone. There was good days for work.

L: How about John Deere. Did they have the same set up?

Albert: About the same way? I never watched John Deere. I didn't know.

L: No. How about The Moline Tractors? There was another tractor company in Moline; Minneapolis, Moline. Do You know anything about that?

Albert: Å! They had The Moline Car Company, so called.

L: Right ahead.

Albert: Ja. And - they turned into another: Moline Minneapolis Company - and so on. So; some worked there. But: they turned in to (?) later on, to the Deere, & Company. (?). And;

even: (?) Automobil. They turned that into Deer and Company, they got the hole of that too. So: Deer & Company had everything: from Farmhall and up here, to the 18th street.

L: Was it the 7th street that was a dividing line? The 6th street that was green, and the other side was red, they said. One of them was red. They said: You had a dividing line in Moline. It was green on one side, and red on one side. What part of town was that? Was it the 6th street?

Albert: Well. I don't know what to say about the dividing line.

L: John Deer was from That side - and Farmhall was from This side.

Albert: Deer Company adds on to 30 Ave. Along 30 Ave, and the river. So they goes down. And there was a kind of a small suplicat turned on the riverside. To The reverand, and the river.

L: Even in Rock Island?

Albert: Ja. Even in Rock Island. Mabee it didn't get into Rock Island. Mabee Not. No, I don't think into Rock Island. So then it began with Farmhall there.

L: It was plenty of shops all around.

Albert: Det var så mycket av (?). Deer & Company. There was so many Small shops in All kinds there.

L: In those days, in 1928 - 29 - and 30, it was a lot of people around there. A lot of comotion, more then today?

Albert: It was quiet, because it was small companies and funderies. Det var full of boarding houses here, all along the 4th Ave. But; they quitt gradually, they didn't pay. And there was restaurants, and there was all of business houses here, and they (?) everything down. So - the movement of working shops, and little businesses and small stores, and everything, had disappeared. Nothing like there was, back in 28, 27 28.

L: You were right in downtown then; 28, and 29? Down here. You had stores all.

Albert: No. You don't had stores downtown here. But it was Small sections of all types of business. There was a little clothing shop and it was all. And it was a shoe maker, and it was a drug store. And all that disappeared! Then: Somebody bought the Scrap houses there, somebody bought the land. No - there is nothing more there. The hole land, the houses are going and they belonged to the John Deer Credit Union. There will never be any differenties.

L: That will be the end of it.

Albert: Ja.

L: You could save money then from The Farmhall.

Albert: Oh yes. And I bought another new car too. From the old Chevy I had, I bought a new Chevy; 29 Chevy.

L: 29 Chevy.

Albert: Ja. In 1929. It was almost a good time. On the Farmhall. I think: I'll take some time off, and I go to Sweden. So I went there. I intended to come back to Sweden any time and I was going in the summer. (?). So I went on there, and was supposed to not to start up again. No.

L: In that time - 1930 - they were not making any combines. Only tractors?

Albert: Well they never made anything but tractors to Farmhall.

L: No combines there?

Albert: No. Combines; there was in Moline.

L: Did they make any combines at that time up in East Moline?

Albert: No. I am not for sure. It has got so long time, so I don't know. Mabee John Deer Harvester had. There was nothing but John Deer Harvester in East Moline. I don't think International Harvester made any combines at that time yet. But some later years they started up, I don't know when. I don't remember. But it could be after The Depression. Then, John Deer Harvester started in East Moline.

L: Mabee after The second world war.

Albert: No. This started before.

L: What did happen when You came back in the production, in 1938, and 39? and 40?

Albert: No. I was trucking there. I runned on to Farmhall some time, mabee in September, in 1934. Because I heard that (?). I've been out in four years then.

L: Oj! How did You make Your living then, for four years?

Albert: I had a trucker all outside town. They were paying me on the roads, and all over. So; they paid me on the roads. Cement and sand in the truck. And in between - when it was no trucking, i was off looking for a truck job. (?). There was not much money to get.

L: The gas was cheap.

Albert: The gas was cheap. 10 15 cents a gallon. Ja. Then in 34, I was going on and asked. "You had been here before" he said. "Ja". "Are You married"? "Yes, I am", I said. "Do You have any children"? "Yes". "How old is Your child"? "14 months" I said. He tried that for to see if I was Lying, You see! "Go in the shop there" for so or so - I've forgot the name. It was -34, long ago. So; I have forgot. "You look for him". I went in there. "He has a swetter, like You have. Somewere You can find him". I found him. He said: "I shall go and look for You, if I have a job for you. You'll come in tomorrow". Oh! I felt happy! I haven't been there for four years, You know. And; that trucking job - there was the repairing the old trucks, all the time. In the garage for repairing! Now, I worked in a shop. (?).

L: You didn't ask for the paying?

Albert: What?

L: You didn't ask what kind of salary they had? You only asked for the job?

Albert: No. He told me. "What did You run here", sa jag. I had a milling mashine before. So; I thought it was milling mashines I got there to start with. I got a good job, pretty good.

L: Are You still in The Union?

Albert: No. That's no Union. No. No. They didn't talk about unions - at That time.

L: At That time, did You have any problems with the language?

Albert: Oh no! Whis was -34! That'll be eleven years, then! I don't had any problems with the language, no. Even when I was in Sweden. I've been there in seven years, I didn't have any problems with the English. No. After five years, I had no problems with the language.

L: But You asked to be a citizen?

Albert: I took up my citizen-papers in 1930, in the spring.

L: 1930.

Albert: Ja. I had been here for seven years.

L: Jaha. How did it come about? What did push You, to become a citizen?

Albert: No, that's no push. That's Your own choice. And I realised that; if You gona stay here, it's the best to be a citizen. Because there can come up a job. They say: "Are you a citizen"? and You are Not. There are differenties, in lots of things. I'm gona get a citizen-ship. And: I did it.

L: You went on the court house?

Albert: No. We had The City Hall in Moline. In the police station. There was a judge from Chicago, was up there. There was bunds of all nations, You know. Some Swedes and. - Not so many Swedes took the citizen-ship. I think, I was the only Swede that took the citizen-paper at that time. There was all kinds of the nationalities.

L: They asked you questions.

Albert: Å ja.

L: About the guverment.

Albert: So I answered all the questions.

L: Do You have to read them before, so You know what they want to ask You?

Albert: No. Course: about the goverment, they asked. And I answered so many questions that I was all done, see.

L: Then You could apply for a job at The Rock Island Arsenal?

Albert: He asked me. When I came up, I had two witnesses with me. "How about" he said. "How many senators do we have from the state of Michigan"? he said. (?). If it's a certain state, and You think it's different there. I happened to think: "They have two, like they have from other states" I said!

L: So; that's what they asked You.

Albert: And: so on. And a little more questions, not so much. That was okey.

L: Did You apply for a job at The Rock Island Arsenal at the same time?

Albert: No.

L: No. Because: it was a big place for unemployment prospects, to get a job there.

Albert: Yes. Many worked at The Arsenal. And many quitt the Farmhall; and they worked The Arsenal. It was very well, too. But -

L: You never went over there.

Albert: I got to Farmhall, anyway. The people were kind and friendly all, over this shop. worked for The department.

- - - - -

Lennart Setterdahl: Nu har vi också Alberts hustru Hazel här.

Ditt namn var Sjöberg. Ja. - And I know that You understand Swedish? Det går lika bra.

Hazel Larson: It is right. Blandat!

L: Blandad kompott.

Idag är det den 21 juni 1985.

Pratade ni svenska i hemmet, Din mamma och Din pappa?

Hazel: Min mor gjorde.

L: Inte Din pappa.

Hazel: Dom prata engelska bara. Bara engelska.

L: Jaså de svarade inte på svenska?

Hazel: Nej. They understood.

L: Vad berodde det på, att de inte svarade på svenska?

Hazel: All the kids did.

L: I andra hem också? Alla barnen pratade engelska?

Hazel: Ja.

L: Det var ingen som lärde sig svenska, att prata som Ni gör nu?

Albert: När jag träffade Din mor här, pratade svenska jämt.

Hazel: Ja, hon gjorde en del.

L: Hon gjorde det.

Hazel: Jag gjorde inte.

L: Du blev inte så van vid att prata svenska då. Kunde Du läsa och skriva på svenska?

Hazel: Jag kunde läsa, for sure.

L: Konfirmerad på svenska?

Hazel: Ja.

L: I Första Lutherska Kyrkan. På the 5th Ave.

Hazel: Ja. Första Lutherska Kyrkan jag var konfirmerad.

Albert: Det stämmer.

Hazel: Svenska Lutherska kyrkan.

L: Gick Du ofta till kyrkan?

Hazel: Ja!

L: Varje söndag?

Hazel: Well, när jag kunde. Och jag sjungde i kören. Kören jag gick till ungdomsmötet. Till The Society of Fredrik Lundell, Och jag var i -

L: The Lutheran league?

Hazel: Ja. Och jag sjungde med the older once kör.

L: I kören ja.

Hazel: Ja. För jag var med dem.

L: Gick hela familjen till kyrkan på söndagarna då? Pappa och mamma?

Hazel: Well - inte min pappa så mycket, men min mor. Ja.

L: Var mamma med i the Ladies Ade? Kvinnoföreningen?

Hazel: Ja. Jadå. Jadå. Hon hörde till. När hon levde allt.

L: Och ni var konfirmerad på svenska?

Hazel: Ja. Min mor ville att jag skulle!

L: Så det var två klasser; en på engelska och en på svenska?

Hazel: Ja, det var det.

L: Mamma var Den som ville att Du skulle läsa på svenska.

Hazel: Ja.

L: Var det svårt att konfirmera sig på svenska?

Hazel: Nej! När vi kom 'te (?). Det var mig som fick ta det i 'körkan.

L: Psalmversar - och bibelspråk.

Hazel: Programmes. Youth programmes.

L: Jaså, ni hade Det också.

Hazel: Så det var mig och dom andra, 'di ville inte. Andra 'flicker.

L: De tyckte inte om svenska?

Hazel: De 'kunne inte! De 'kunne inte lära!

L: Inte Det!

Hazel: Nej!

L: Det var inte det att de inte ville lära sig svenska?

Hazel: Jag har inget svårt till lära.

L: Men de Ville inte.

Hazel: No.

L: Vilket år konfirmerades Du?

Hazel: 19 15.

L: 1915. Så Du är född 1901 då?

Hazel: Nej, 1900.

L: Du var 15 år gammal?

Hazel: Det var Det. Jag var född i december, så det var 14 år, något, 14 ½ - så där.

L: Var pappa och mamma med i några svenska föreningar i Moline: Wasa, Wiking,

Hazel: Nej, inte. Inte Det.

L: Nej. Så kom då Albert Larson här.

Hazel: Ja. En svensk!

L: En svensker pojke. Hur gick det till när ni började komma tillsammans? Berätta lite grand.

Han har varit lite blyg utav sig, så det är bäst att Du berättar för mig hur det gick till?

Hazel: Å ja. Min mor var här.

L: Ja.

Hazel: Så jag kom hit.

L: I detta huset?

Hazel: Ja!

L: Jaså, gjorde hon det! Åh! Det var på Så vis ni träffades då, ja. Då var ni ute och reste omkring.

Hazel: Här omkring.

L: Albert hade en ny Chevrolet. Rumble seat! No rumble seat?

Hazel: No. Jag vet vad dom rumbled seats var.

L: Vart åkte ni på kvällarna? Åkte ni till Chicago någon söndag?

Hazel: Lite Hit och dit!

L: Till Galesburry?

Hazel: I parken, för en picknick och lite omkring.

L: jaså ni packade en korg då, med kaffe och kakor?

Hazel: Jaa. Och var tillsammans, vi var.

L: Jaha. Och ni var med andra ungdomar då?

Hazel: Ja.

L: Ni gifte er då, 1930?

Albert: 32.

L: 32, ja. Var det i The First Lutheran?

Hazel: No. I Michigan.

Albert: Vi var i Michigan; i Metropolitan, i Michigan. Nära Ion Mountain. 25 mil 'ifrån' Ion Mountain.

L: Varför åkte ni dit?

Hazel: Min syster bodde där. Hon gifte med en där. Det Varför.

L: På Så vis. Var det en luthersk präst?

Hazel: Ja.

L: Vad hette han?

Hazel: Pastor Frank Petterson.

L: Han gick till Ion Mountain!

Hazel: Ja då. Metropolitan.

L: Metropolitan. Sedan hade ni då en smekmånad up in Michigan?

Hazel: Ja. Så vi hade 'en fin mat. Kalas.

L: Jaha. Ni hade svenskt kalas då.

Hazel: Ja. Min mor, och dom var med.

L: Jaså de var med också. Pappa och mamma kom upp då.

Hazel: Min mor var där.

L: Jaha. Det var många svenskar uppe i den delen också?

Hazel: Finska är det mycket.

L: Ja, det är många finnar. Och så flyttade ni in här - i Alberts hus. Ni hade redan allting klart. Arbetade Ni vid Den tiden?

Hazel: Jag arbetade. Ja.

L: Jaså? Var nånstans?

Hazel: Jag kokte för en plats till var 'di heter Brown. Theodor Browns, Känner Ni dem?

L: Nej. Det var hos en amerikansk familj?

Hazel: Ja. Amerikansk.

L: So; they didn't talk any Swedish to You!

Hazel: Nej då!

L: Så när Du gifte Dig med Albert, slutade Du det arbetet då?

Hazel: Nej. Jag 'hållde på lite än.

L: Du höll på i alla fall.

Hazel: Ja.

L: Du kunde gå varje dag, morgon och kväll.
Hazel: Jaa, jag bodde up there. Jag kunde 'söva' där.
L: Du bodde där!
Hazel: Ja, jag kunde stanna där. Bodde där.
L: Se där ja. Du höll på ett tag efteråt.
Hazel: Ja.

L: Var det vanligt då, när ett par gifte sig, att frun höll på och arbetade. Brukade hon inte sluta då?

Albert: Det var inte vanligt, men det hände att någon gjorde det. Det var under The Depression - de värsta åren. Hon höll på så länge hon tyckte.

L: Så det var lättare för ett fruntimmer att få arbete under depressionen?

Albert: Mycket lättare.

Hazel: 'Di ville inte att jag skulle lämna!

L: Jaså det var ett bra arbete?

Hazel: Ja. Enformigt.

L: jaså. Vad arbetade Han med?

Hazel: John Deer. Han var an experimentor.

L: Ingenjör.

Hazel: He worked at the Deers.

L: Jaha. Jaså Han hade råd att ha kokerska.

Hazel: Ja, kokerska och second flicka och när han kunde inte - han hade ont i benen, så hade han chaufför med.

L: Jaså. Så han var en hög herre då hos John Deer.

Hazel: Ja.

L: Ja det var många sådana där fina hus där på Den tiden, på 20- och 30-talet.

Albert: Å ja.

Hazel: Å! Jag känner dom alla. 'Di kom dit där - så jag vet dom alla. Wymans.

Albert: Den här som hon arbeta för; Brown, han var en vän till Deer and company.

L: Jag förstår det.

Albert: Så; han var together med det här company. 'Di där gubbarna - de måste ha company together - om 'di ska vara goda vänner. Dom får inte kasta bort kaffekokarn!

L: Var det några svenskar som levde på det viset: med kokerska och chaufför, och sånt?

Hazel: Inte med mig!

L: Men jag menar: - någon svensk i Moline som hade kommit upp sig?

Hazel: Ja, det var det nog.

Albert: Svenskar tillhörde mera arbetsklassen. 'Di stora - som hade kompanier, det var inga svenskar.

L: Inte det?

Albert: No.

L: Var det någon svensk politiker, som hade kommit upp sig?

Albert: Politiker?

L: Ja. Svensk?

Albert: Jaa. Det var kanske två. Vad var det han hette? Han var med i Moline den hära. I can't say the name.

L: Var han svensk?

Albert: Ja. Han var svensk. Han var med i det här Moline men han var inte citizen. Han var inte citizen before he came up to high age.

L: Kände ni John Carlson som dog här ute - the older man.

Albert: Ja. Jag vet inte om jag har sett honom.

L: Jaså Du kände honom inte.

Albert: Så jag känner honom inte - men jag vet hanses namn.

L: Hur röstar svenskarna här i Moline. Var de republikaner eller demokrater.

Albert: No, det vet jag ju inte. Var och en röstar för sig.

L: Hur var Du? Var Du republikan?

Albert: Well. Det var jag. Det depends. Jag är dålig i politik på Den vägen. Jag röstar för jag tror personen. Är han demokratisk och en bra person, då röstar jag på honom. Är han sämre demokrat och en bättre republican - då röstar jag på honom.

L: Jaha. Är det samma med Dig Hazel? Du röstar efter personen?

Hazel: Yes.

L: Men här har bara varit ärligt folk i Moline då? Eller hur har de varit över årena? Har dom varit beskedliga och bra utav sig?

Båda två: De vet inte.

L: Era barn. Du slutade att arbeta när den äldste pojken föddes? Då stannade Du hemma och tog hand om pojken.

Hazel: ja. Och efteråt - vi testar. Vi sålde huset. Då gick vi till East (?).

L: På Så vis. Var ligger det?

Hazel: I Rock Island.

L: I Rock Island. Jaha. Era pojkar nu. De har gått i High school i Moline.

Hazel: Ja. Och college.

L: Alla tre?

Hazel: No. Den yngste gick på college.

L: Augustana?

Hazel: Ja.

L: Och de andra två?

Hazel: No, inte på Augustana. Inte på colleges.

L: Men de gick igenom andra high schools?

Hazel: Ja.

Albert: De har inte gått i college något de andra två.

Hazel: Han hör inte vad jag säger!

L: Jag hörde vad Du sa.

Albert: Det var den yngsta som gick på Augustana College.

L: Ja - men dom andra två har gått ut i arbetslivet med en gång då - ja.

Albert: Ja.

L: Och Din make; Albert, han skriver på svenska? He is writing in The Swedish American Tribune.

Hazel: Ja.

L: Kan Du läsa det varje gång det kommer in i tidningen?

Hazel: Varje år.

L: Hur skriver han nu?

Hazel: Hur skriver han?

L: Ja.

Hazel: 'Di måste tycka om det!

L: Sitter Du och skrattar för Dig själv eller? Är han allvarlig när han skriver? Han skriver om gamla händelser.

Hazel: Han skriver om 'gammal dagar. Oh yes.

L: Umgås ni med svenskar, över åren, här i Rock Island och i Moline? Med andra svenska familjer. Har ni umgått med svenska familjer? Kyrkan exempelvis. The Free Evangelical Church.

Albert: Well. Svenskarna som är nu. Om det är någon med svenskt namn. Han är inte svensk alls - någonting. Och man kan säga: Hur mår Du idag. Det menas inte Du är svensk. Därför att; det är allt han hör. Och sen är det inget svenskt. Och de sista 25 åren, och 30 åren, har det inte vart. Medan jag arbetade för Farmhall så hörde jag intet svenskt ord talat där. Och Så är det. De svenskarna är borta. jag har ett par kusiner, men de kan inte svenska. Och så är det med resten där. De som kom vid tiden när jag kom, de kan inte yttra sig på svenska, som Jag kan. Nej.

L: Som Din mamma. Kokade hon svensk mat?

Hazel: Ja då.

L: Hon gjorde det.

Hazel: Jaa då. Vi skulle veta vad allt var. That's på svensk. Potatiskorv, och allting. Så: vi skulle veta hur det var i Sverige.

L: Det har Du lärt Dig.

Hazel: Ja.

L: Så det ska Albert ha till jul då: potatiskorv och lutfisk.

Hazel: Ja, jag har kokat lutfisk.

L: Gröt, och

Hazel: Ja då.

L: Så ni har svenska seder fortfarande?

Albert: Å ja. När det gäller maten så är det ju kvar.

Hazel: Julskinka och det var risgryn och allting.

L: Era barn. Hur gör deras fruar? De är inte svenskar?

Hazel: Bara en är gift.

L: Med en svenskättling?

Albert: Hon har ju svenskt namn. Men jag kan inte - hennes föräldrar var inte - jag kallar dem inte svenskar hellre! För det var inget svenskt talat med deras barn, or nothing. Så - ja - det är slopat det att de var svenskar - långt före dem. Kanske deras föräldrar var - i tredje generationen. Men sen är det ju gånget.

L: Ja. Du tror inte att det kommer upp ett intresse i tredje generationen? Och fjärde generationen? Att intresset kommer upp igen?

Albert: Nja. Det skulle vara väldigt lite, men det skulle göra att det är någon som har tyckt om, på senare år, det har jag hört, att det går att ta svenska lektioner. För 'di tycker om och lära sig svenska. Men; det blir ju ett fåtal. Resten bryr sig inte om. Men en del har ju gjort det på senare år, lärt sig. Så det är många här i Augustana som studerar svenska. En svenska, som de har på sommaren och de tar svenskar. Vi har vart där på svenska. Och det är flera. Det är skojigt att höra när de talar om svenska.

L: Men Du har med Dig svenskan ifrån Gräsmark. Och Den har Du bevarat i alla år.

Albert: Ja. Jag tror nog inte det är någon skillnad på min svenska; första gången jag kom hit och idag.

L: Ja men Du pratar väl lite svenska med någon då? Hur kan Du komma ihåg, då?

Albert: Ja det förstår jag inte.

L: Du talar aldrig med nån?

Albert: Nej. Jag pratar inte svenska någon stund.

L: Inte någon gång?

Albert: Jag säger några ord, så vet jag att det blir slut och det är inte lönt. Men svenskan sitter i mig ändå.

L: Men; Du har ju Hazel här, Din fru. Slutar hon också, om Du talar svenska?

Albert: Det har aldrig vart någon svenska pratat mycket. Kanske något och så där. Och hon läser svenska tidningen. But; underligt. De andra säger de glömt bort svenskan. Jag säger: hur kan Du glömma bort. Jag kan inte glömma den. Det går inte.

L: Hur gör Du när Du lagar fönstren och när Du ska städa lite grand, då och då. Gör Du det på svenska eller på engelska? Du använder aldrig hårda ord? Inte ens på svenska! Vad säger Du då? Det är kanske bättre jag frågar henne?

Albert: Det blir 'te och riva sig i huvet och rycka sig i håret.

L: Du är inte överreligiös? Du tillhör frikyrkan. Men Du är inte religiös mer än till dagligt behov.

Albert: Man ska inte svära. Det är onödigt, i alla fall. Men man kan ju bli lite arg ändå, när det inte går att få fönstren till och passa.

L: Då ser det allt ut att hjälpa.

Albert: Sen 1945 och så dära.

Lennart Setterdahl: Det var En du hittade härom dagen.

Albert: Ja. Och jag klippa opp och så tog jag det till hospitalet. Och den är alldeles ny. Det var två bitar. Det var en familj. Det berättas att de reste och besökte barndomshemmet i Sverige. Och så är det en annan som skriver: Var och en till paradiset". Var de tycker om och bo på jorden. - - Och så står det om en ung flicka; 19 45: Som en örn tog i södra Norge och tog oppåt skogen, oppåt bergena, och skulle ta 'na opp i sitt bo. Och orsaken är inte gott och förstå, kan man tänka. Men när flickan har försvunnit så sade de det att; det finns ett örnbo där opp i skogen, långt oppe". "Jag undrar om vi skulle gå dit och undersöka". När 'di kom dit så låg flickan och sov under trädet. Antagligen - står det i dikten - att - flickan har varit för tung och lyfta opp i boet. Så hon blev liggande. Men örnen kretsade över när de tog flickan därifrån. - - Jag just gissar så här. Kanske örningen har blivit skjuten och han försökte fånga en liten istället att ha i boet. Kunde det vara. Jag vet inte.

Albert: Det är lite jag kan hälften av. Han skrev om februari månad; 40 år sedan. "Genom djupa vida skogar blåser vinden hård och kall. Rister enarna på heden, skakar våldsamt björk och tall. Genom virvlande kaskader flyger yrsnös vita dis. Bereder vintervilan täcke över ljung och lingonris. Som ett pärlband in mot myren, går ett skuggblått rävspår fram, och en hackspett slår sin virvel på en gammal murken stam. Över timmervägen hastar kvickt en yvig ekorrsvans och en tjäder tungt sig lyfter uti snåren någonstans". Det är allt jag vet om den!

Men jag skulle tycka om att läsa den här: Tappa aldrig sugen! Jag stannar, om jag inte kan den. Tappa aldrig sugen. Han kallar: Sugan; när Du är förskräckt på att duga i tid nog och inte har några pengar och så där vidare. Så han mente: inte vara bekymrad om det.

- - Du bör aldrig tappa sugen, under livets små besvär. Är Du ful och kanske fattig, finns dock det som värre är. Ty Du kunde vara elak både i själ och hjärterum och Du kunde till förståndet både vara stygg och dum. Har Din näsa blivit krokig och Ditt ena ben för kort - gläd Dig då, mång sjukling båd näsor och ben fick ta bort. Du är frisk, har stora öron, fast Din näsa sitter sned. Men Din mun är vid och präktig, fastän kanske lite bred. Ditt förnuft är utan klander och

Du reagerar sunt, fastän Dina tankar stundom får tendens att snurra runt. Du är inte något snille, men Du verkar nöjd och 'gla, och ifall Du slipper tänka, så klarar Du Dig ganska bra. Sällan har Du några slantar och Din pung är ofta tom, men Du slipper ligga sömnlös och ängslas för Din rikedom. Aldrig får Du några summor att förskingra som kassör. Hela livet är Dig gynnsamt. Allting går i Din favör.

Dina platta fötter inte ens en aln får gå, på den väg som äktenskapet gjort så trist och vemodsgrå. Gläd Dig dock till ensamheten. Den är bäst av alla ting. Du är fri och i Din ficka bär Du heller ingen ring. - -

Det var när han dog här; John Ericson. Och då kom forsarna i granskogen i Värmland. Och jag sa det: Då börja de mörkgröna skogarna i Värmland och forsarna sjunga sin jublande sång. Bland dem skall jag somna så stilla en gång och vila i värmländska jorden.

När John Ericson, som immigrant, landade i Boston, så hade han nog inte en aning om att han skulle spela en viss roll i ett inbördeskrig.

Jag har ett stycke här.

Jag har skrivit; hur man möts och skiljs genom tiderna, och träffas igen. Inte alltid man träffas, men så träffas man igen efter många år, 20 30 50 år. Och 19 19 läste jag på en tidning i Linköping följande vers: - Att mötas och skiljas är livets gång. Att skiljas och mötas är hoppets sång. - Vi skiljas från vänner och bekanta och vi drar den slutsatsen att vi aldrig ser dem igen. Men på någon plats, på jordklotet, så träffas vi igen. Detta har ofta blivit min erfaring. Jag hade en arbetskamrat 1915 i Norge vid namnet Emil. Vi skildes åt och jag såg honom inte på flera år. Han söp mycket och jag tänkte: han kanske har supit ihjäl sig. År 1930, då jag var på besök i Sverige för tre månader; och var på väg till Ångaren Gripsholm, på en gata i Göteborg, möter jag Emil. Jag ropar på honom att stanna och så frågade jag om han kände igen mig. Efter en stund så kände han igen mig och sade: "Det tog mig en stund att fundera ut vem Du var. Du ser; jag var full igår" och det var nu 14 år sedan jag såg honom. Så skildes vi åt, för att aldrig träffas igen. År 1900, då jag var fem år gammal, sände mina föräldrar mig till ett gammalt par, som bodde ett stycke från oss inne i skogen. Det var meterdjup snö - ingen plogad väg, men den skaren som var bar min lilla kroppshyddå ändå. Jag hade brev och tidningar till dem, som hade kommit till vårt hem. De blev glada när jag kom med post. Jag fick några ettöringar och tvåöringar samt några pepparkakor för besväret. När jag kom hem så frågade min mor om de hade något främmande i skogsstugan var jag hade anlänt med posten. "Ja det var en kvinna" sade jag. Så blev frågan: "hur var hon klädd"? "Jag förstår vem det var" sade mor. "Att det var Stina vid Kotjärn. Hon skall resa till Amerika nästa vecka". Detta stannade i mitt lilla huvud; från år till år, för mig själv, fastän någon talan om detta blev det aldrig mer. Vi förflyttar oss nu 50 år senare i tiden. Då är jag i Washington. Som vi körde hit och dit i staden innan vi for hem så föreslog en i sällskapet att vi skulle besöka en familj, som han var bekant med. Inkommen i huset så blev det samspråk - från det ena till det andra - från norr till söder - från öster till väster. När vi nu sutto vid kaffebordet, och frågor och svar gick fram och tillbaka, så hade jag nu funnit ut vem Mor i huset var. Det var inte mindre än Stina från Kotjärn, i Gräsmarks socken, som jag sist såg, då jag sprang på skaren med posten till de gamla i skogstorpet - för 50 år sedan. Hon hade inget minne av detta, men jag berättade hela historien för henne. Och så fick vi leva igenom minnena som jag bevarat i mitt huvud för 50 år.

År 1920 och 22 arbetade jag vid ett sjukhusbygge i Bären socken, i Norge. Som arbetskamrat hade jag en värmlänning med namnet Karl. När arbetet kom till sin fullbordning skildes vi åt och ingen av oss visste vart vi togo vägen. Året därpå reste jag till Amerika och jag tänkte många gånger på Karl - om han stannade i Norge eller ej. År 1953 gjorde jag en resa till Kalifornien. Jag ämnade stanna ett par dagar i Los Angeles. Som vi foro här och lite där, så

landade vi på en restaurant för att få något att äta. Döm om min förvåning! Här kommer Karl, som jag skildes vid i Norge, för 31 år sedan och satte sig vid samma bord som vi och han hade sin fru med sig. Jag kunde knappt tro mina ögon - ty jag visste inte att han var i Amerika.

För några år sedan kom min broder till Amerika på besök. På planet över Atlanten såg han en man som gick på kryckor. Han frågade honom om han hade varit i olycka och det hade han. Då gick frågor och svar vidare - från det ena till det andra och vad sysselsättning de haft i livet. Nu, medan planet surrade över atlantiska havet, 45000 fot upp i luften, i den mörka natten, hade båda dessa personer funnit ut att de som småpojkar - på den gamla goda tiden - arbetat för samma lantbrukare; nämligen: Johannes Svensson, Bolmserud, Stora Kils socken, i Värmland.

- Att mötas och skiljas är livets gång. Att skiljas och mötas är hoppets sång. -

Lennart Setterdahl: Din morbror, Albert; Axel Janson. Han var bror till Din mamma.

Albert: Han skulle heta Axel Olsson, men han har tagit sig namnet Axel Jansson på något vis. Jag vet inte Hur det var. Because: hans far hette Jansson.

Lennart: Du träffade honom i Sverige. Du nämnde tidigare att Du gick till grannhemmet och morbrorn kom. De hade bråttom. Han skulle åka till Amerika då.

Albert: Ja.

Lennart: Det var sista gången Du såg honom i Sverige.

Albert: Ja.

Lennart: Du var inte mer än en fem sex år gammal.

Albert: No jag var väl en fem år.

Lennart: Men berätta lite nu vad som hände när Du kom till Moline.

Albert: Well. Jag kan ju börja hur det var från början, va?

Lennart: Ja.

Albert: Ja. Jag tar det ur minnet lite grann. Jag har dålig syn. Jag skulle 'kunne' läsa det. Men det är dunkel skrivning se, så jag mister en rad så där. Jag hoppar till.

Lennart: Du tar det ur minnet. Om axel Janson, det kommer Du ihåg.

Albert: Det kanske nästan är better i minnet. Det är för att inte solen skiner, så jag ser inte gott nog. Ja.

Well: Immigrantens liv har alltid varit olika. Och när det gäller från Sveriges land.

Immigranten. Han ska göra ett bättre liv, trodde han. Men det är inte alltid det går och det är inte alltid det går bra att gräva guld. Men de försöker. År 1900 - jag var då fem år gammal - så reste min morbror: Axel Janson, till Amerika. Han skulle först bevista en farbror i Idaho:

Wallis, i Idaho. Så där stannade han en liten tid. Men vid detta tillfälle så var guldfiebern i Alaska och det lockade för honom. Så; han for till Alaska. Nu skrev han brev till Sverige lite när han var i Idaho, hos sin farbror. Men sedan han kom till Alaska så blev brevskrivningen slut. Om han skrev Ett eller Två, kommer jag ej ihåg. Men; ganska litet. Och sen blev det tyst och vi trodde att han blivit dödad och någonting. Så år för år i Sverige så tänkte vi på var han kunde ha tagit vägen. Men aldrig hördes det något. Så hade 28 år gått och aldrig hört något.

Och han var mer än dödförklarad i Sverige. Här i Moline Illinois hade han en syster, som kom hit 1902. Let's se: hon har varit här i 26 år. Då kom några personer som visade svenska bilder här i staden och de har varit i Alaska. Då bliver hon intresserad, så hon sade till dem: "Jaa. Jag har en bror som for till Alaska långa tider; kan se: 1902, och någonting. Under Guldfiebern och sedan dess har vi inte hört. Han kanske inte är i livet, men; dit for han". "Vad hette han"? sade den hära mannen, som kom från Alaska. Han hette Axel Olsson, säger hon. Jaa. Men jag känner en som heter Axel Janson. Den där - han kallar sig Axel Janson. Jag undras om det inte är samma person" - sade han. Han brukar vara i Nome, i Alaska, och ibland är han i

Fairbanks. Du skulle försöka skriva ett brev till honom. Men. skriv två, för det är inte säkert. Sänd ett till Nome, sänd ett annat till Fairbanks". Inom en tid när han kom hem till Fairbanks en gång så det brevet landade i Fairbanks. Och - han kom hem en kväll - och fick se ett brev som han inte hade fått på 26 år. Nu var det ett brev i brevlådan. Så han blev ju överraskad. Då började han att skriva. Han kände sig - Han skrev ett brev till sin syster här i Moline och de började växla. Han även skrev till Sverige. Så; de fick reda på honom. Han skrev - inte så ofta - men något då och då. Vi visste ju inte hur det var. Ty när han lämnade Sverige så sade han att han skulle aldrig komma tillbaka, förrän han blivit riktigt rik. - - "Jag ska ha riktigt bra med pengar när jag kommer tillbaka. Annars kommer jag aldrig tillbaka" sade han. - - Ja. Så. Tiden gick nu och han skrev några gånger, under tiden till år 1904. Då avled han i Alaska och begravnen i Fairbanks, Alaska. någon rikedom fick han aldrig av sitt guldgrävande. Han kanske grävde litet, men det gick till och leva upp under vintern, och så där gick det undan för undan. Så när begravningen var färdig så räckte hans förmögenheter inte fullt till begravningen, så han blev skyldig lite. Om han hade stannat i Sverige så hade han nog vart 10 dollar rikare - åtminstone. Men så slutade han rikedomens liv i Alaska. Och ligger begravnen i Fairbanks.

Lennart: Vad beror det på - tror Du - att han aldrig skrev hem. Han kanske inte visste att hans syster var i Moline. Eller Det visste han? Varför skrev han aldrig?

Albert: No. Han visste inte om att hon var här.

Lennart: Det visste han inte om.

Albert: Nej. Men - han kunde ju ha skrivit till Sverige, och inte gjorde Det. Men nu orsakerna är så ofta med dessa personer, som kommer. Det är inte till Alaska och opp till guldfältet, men det är allt över Förenta Staterna. Och det är att - - livet är olika för den ena och den andra person. - - Den andra börjar arbeta, kanske i industrin och han sparar en slant och så småningom så har han lite och får lite pengar på fickan. Men dessa som skall försöka att gapa efter mycket och gräva guld. I många fall går det dåligt - och guldgrävningen är inte ett bra yrke. Det vill jag säga. För många har inte fått ihop några slantar Den vägen.

Lennart: Så Du fick aldrig den ingivelsen, som Din morbror tycks ha haft, att söka lyckan uppe i Alaska?

Albert: No.

Lennart: Aldrig någon gång?

Albert: No. De börjar - de tycker om vildlivet, att vara däruppe i de vilda trakterna i Alaska. De blir vana på det. Och de vill inte resa därifrån. Det är ju En sak. Så; de fortfar. Och så går livet, och så blir det slutet på allt och några slantar på fickan, det är hårt att finna.

Lennart: Men i Dina ungdomsår, när Du var i 20-årsåldern. Du var ju också uppe i vildmarken, uppe i Transtrand och i närheten av Härjedalsgränsen som skogshuggare. Du var van vid det livet.

Albert: Jaa. Det 'kunne jag vara. Om jag 'kunne ha hittat på. Jag var ju van vid lite vildmarksliv. Så det 'kunne ju ha gått. Men jag ville inte försöka på. För jag tänkte att ta långa tider. Om man skulle komma upp och vaska guld vid en bäck, så skulle det inte lyckas. Det kan väl bli några sandkorn till kvällen och genom dagens möda och besvär, men 'di 'kunne bli mycket små. Och det var inte värt och försöka. Det är better och arbeta och trevligare att vara bland folk. Man får vara mycket ensam i dessa vildtrakter och livet är tråkigt. Och livet går fort och det betalar sig inte och vara så där i vildmarken och bland vilddjuren. Se någon björn, då och då. Så det var bättre och vara här och träffa någon vän då och då och bekant med folk. Det är mitt intresse mera.

Lennart: Tror Du att dom som gav sig iväg; till Alaska, eller uppåt vildmarken, dom hade inte behov av någon bekantskapskrets? Att de ville komma ifrån folk?

Albert: Neej. Det var inte Det, tror jag, att de gjorde. Men; det var penningen och det var guld som lockade. För 'di kanske kan finna. Det är inte gott att vaska och få guld i en sil eller så - men - det var mycket - vad 'di kallar inmutning och 'di har en lott som det kan finnas guld på och så får 'di sälja den. Ja. Och det var som en historia from Alaska. Han - han letade. Han fann ingenting. Han köpte en lott from en annan, en inmutning och började på att finna den värdelös. Det var ingenting på den, han hade blivit lurad på affären. "Men", när jag har köp den"; så tänkte han "Jag ska försöka och börja gräva lite här och där på han". Och Där var lyckan, som inte inträffar så ofta. Det var rikligt med guld där och han blev rik på några timmar. Men detta är ett fall som inte ofta händer.

Lennart: Läste Du sådana där historier när Du kom hit över? I tidningspressen.

Albert: Ja, jag läste. Det som kom i tidningen, jag läst.

Lennart: Du läste det ja. Du trodde inte att det var överdrift många gånger vad de skrev?

Albert: No men sådant händer ju i Alaska och det, att de köper sina lotter. En del har köpt dem och en del säljer dem igen.

Lennart: Sedan träffade Du en familj uppe i Duluth, i Minnesota, som hade åkt ifrån Din hemtrakt och skrivit hem. Kan Du berätta vad som hände med dem?

Albert: Ja, ska vi ta den då?

Lennart: Ja.

Albert: Ja. Det tillhör ju inte så mycket om emigrationen. Lite. Men - ofta är det så - att: den som lämnar Sverige och Skandinavien, så meddelar de ju sina vänner och bekanta hemma, och de skriver. Men många kommer i annat sällskap och det blir ett nytt liv i Amerika och de tycker Om det på sätt och vis. Och de tycker om och glömma föräldrahemmet och mycket i Sverige. Och söka ett nytt liv. Nu är ju inte Det orsaken, men det kanske kan bli ett sämre sorts liv också och sen vill de inte skriva mera, för Den delen. Men nu är det en annan sak och det är Den att det finns skillnad där. Det är inte från Amerika - men det finns folk som inte vill skriva från Sverige. Några, få kanske, hur mycket vet jag ju inte. Men så. När jag skulle anträda min resa till Amerika så gick jag ner till min närmaste granne. Jag tänkte; jag har ju bott vid 19 års tid här, så jag skall säga Farväl till honom. Och; han har ju alltid varit en god granne - och så. Så jag säger; Farväl. "Och; nu är det ju så att jag säger Farväl. Det är inte gott och veta hur det går. Jag har hört - Du har nämnt, att Du hade en bror som hette August". Den hära grannen hette Axel Karlsson. Han hade en bror som lämna, kanske i 1880-talet och for till Amerika. Och nu visste jag inte om han hade brevväxlat något med honom, det fråga jag inte. Men jag sade; "när jag kommer till Amerika är inte gott och veta vart jag kommer. Kanske jag 'kunne träffa honom någon gång och det vore intressant och hälsa 'ifrå' Dig, om så händer. Nu vet jag inte vilket - men när man kommer dit, kan man komma vart som helst. Så har Du någon adress"? "ja, jag har en adress, men det är länge tillbaks" sade han. "Lakeside, Duluth, Minnesota". Jaha. Det var allt. En 40 års tid, det var inte mycket att lita på. Han kunde väl vara död och allt möjligt. Så. Jag kommer hit till landet och allt möjligt händer. Man kommer i arbete. Och jag kom inte att tänka på den här August - hans bror - mycket. Det gick flera år. Det gick så länge som tolv års tid och jag tänkte inte på 'honom. Men en dag så hade jag tid av från arbetet. Det var invent en vecka och vi for och besökte några släktingar 'te min hustru i Minneapolis för och få lite ut och köra och se landet lite mera, när jag inte hade något arbete. När vi lämnade Minneapolis så tänkte jag: - - Jag undras om jag skulle ta en avstickare till Duluth? - - Och jag började komma ihåg om August Karlson; bror till min granne i Sverige. Om han nu inte är i livet, eller på annan plats, så kan vi ju se staden ändå. Det är ingen tid förlorad. Så jag kom dit och jag fann 'honom, i ett skolhus, i telefonen där. Jag telefonera honom inte men jag såg hans namn i Telefonboken. Så jag körde upp till hans adress. Jag ringde på dörrklockan. Ut kommer en man. jag såg genast det var han, min grannes bror. Han var lik honom, nästan som tvillingar. jag fråga honom på engelska om jag

kunde komma in och prata lite. "Jaha. Kom in" sa han. "Nå; hur är det" sa jag. "Språkar ni engelska, eller svenska? Vilket är det bäst och språka"? sa jag. "No jag språkar svenska"! sade han. "jaha. Ja, det var ju bra. Jo det är ju så att jag kom för tolv år sedan hemmaifrån. Jag har varit granne med Din broder i Sverige för 19 år och nu tycker jag det var intressant och komma och hälsa på och se hur Du mår och hur Du har det. Jag har sett Din broder för 19 år och det var intressant att se Dig också. Och Du liknar honom ganska mycket. Så jag tvivlade inte på, när jag fick se Du öppna dörren, att det var Du". "Jaa" sade han. "Är detta möjligt" sade han. "Just nu, innan Du kom, så har jag gått fram och tillbaka på golvet här och jag tyckte det nästan blev en förtvivlan - varför inte min bror i Sverige - jag kan få ett brev ifrån honom. Det går inte. Och jag har skrivit 'te handlarn på trakten och betalt honom tio kronor för att han skulle gå och fråga om de är vid livet eller inte". Så han visade brevet. Jag fick läsa det. Och då sade han: ""De var här och handlade här igår. Och allt stod gott och väl till"". Och ingenting skrev de - ändå. Omöjligt på flera år. Inte kunnat fått ett enda brev. "Så, jag, över mig given, hur detta kunde hända" sade han. "När jag gick fram och tillbaka och så ringer Du i dörrklockan och kommer med hälsningar, rätt 'te mig från dem. Det är mer än jag kan räkna ut"! Så - nu hade jag förglömt honom i tolv års tid, men ändå så ser det ut, när jag kommer in där, att jag kommer i rättan tid. Det var mycket intressant och tala med mannen. Han var nu 75 år gammal. Och det blev intressant. Han talade och vi språkade fram och 'tebak'. Jag hade ett intressant möte med honom. Jag har inte talat vid någon så intressant på mina tolv år här i landet, som med denne man nu. Så jag tyckte det var svårt att han inte kunde få ett brev 'ifrån' sin bror i Sverige. Och vi talade på eftermiddagen. Så började det bli sent på kvällen och nu skulle vi ha lite husrum om natten. Så jag sa: vi får gå ut och få någon cabin, eller något, och stanna över natt. På samma gång så kom hans hustru hem ifrån Minneapolis i sin pick up truck och hon var österrikare, så hon kunde inte språka svenska. Nu gällde det och sluta svenska språket. Nu var det bara och språka engelska. Och Han var så glad i och berättade för henne. ""Tänk! Kan Du begripa. Det har kommit folk hemmaifrån med hälsningar"" sa han. ""Så jag är alldeles överglad""! sade han. Och; så sade jag: "Vi ska ut och få oss något natthärbärje över natten". "Jaa" sade hon, "kanske ni kunde stanna här". "Jaa, om ni har något rum, så vore det trevligt det. För jag hatar och mista språket med han; August Karlson, det var mycket trevligt 'te tala honom. Om vi 'kunne få stanna här på 'någe' vis, så kanske vi får språkas 'lita' mer, som kvällen går". Och så gick det. Så vi fick ligga i ett rum där då. När jag kom in i rummet på kvällen. Där var fotografi av hans gamla hem och jag kände igen där och hans bror och tegelbyggnaderna, och ladugården, och huset var. Jag tyckte det var trevligt och titta. Jag tyckte det var hemma i Sverige med det samma! Vi talade om allt möjligt i Sverige, till klockan halv ett på natten, innan vi gick till sängs. På morgonen så gick jag ut och vi tog fotografi av dem båda, för jag tänkte: jag ska sända 'te Sverige, 'te hans bror. Så kanske jag kunde få honom att skriva. Så dessa kort jag hade tagit tog jag med hem och så satte jag in flera av dem. Och så skrev jag ett vänligt brev till hanses bror och jag bad dem innerligen att: skriv ett brev till honom! Han är lonesome för sitt gamla hem, så skriv så fort ni kan; - och - här är några kort. Se hur de ser ut! De ser rätt bra ut på kortena. Så jag skrev ett brev och jag bad honom; att han längtar för sitt gamla hem. Liksom hjorten törstar till vattubäckar, så längtar han för sitt gamla hem och Lövens långa sjö. Frykensäarna i Värmland. Han skulle tycka om och höra huru ni mår. Så för all del: skriv, och glöm inte. Skriv så fort ni kan! Han längtar vänligen efter brev. Ja. Så gick åren, och det var inget mer. Inte fick jag något svar på Mitt brev. Så det gick månd i glömska. Fem år senare så va jag ute på semester och vi var upp till Winnipeg, Kanada. På vägen hem så tog vi vägen över Duluth. "Nu ska jag gå in och se August Karlson". Där var han. Det första jag gjorde så frågade jag: "Har Du fått något brev ifrån Axel, Din bror"? "Aldrig en rad", sade han. "Aldrig en rad". Men; det är ju förskräckligt", sa jag. "Och jag som Skrev och Bad dem att de skulle skriva". Men inte! Det var inte lönt. Det var slut. Så for vi hem och tiden gick. Men vi brevväxla. Jag

fick en ny brevvän i August Karlson. Vi skrev julkort och vi sände brev ibland och det var rätt intressant. Så jag uppmuntra honom lite grann i mina brev, istället för att han aldrig fick någonting ifrån sin bror. Så gick tiden och en dag fick jag ett brev att August Karlson har lämnat detta livet och så var det slut. Och aldrig hade han fått något brev ifrån sin bror. Och båda dessa två bröder dog runt 80-årsåldern. Axel Karlsson ligger begravnen i Kils kyrkogård i Värmland Sverige. August Karlson begravdes i Duluth Minnesota; nära Kanadagränsen. Och så hade båda dessa bröder uppfötts på ett litet lanthem i Stora Kils socken, Värmland, men aldrig kunde åtnjuta och tala om vad som hände vid hans gamla hem. Så de skildes åt och de har sina gravar på skilda håll. 'Ett i Kils socken, Värmland, den andra i Duluth, Minnesota, Förenta Staterna. Och så var det slut på det liv på dessa två bröder.

Lennart: Vad var det som gjorde detta att Axel Karlsson inte såg nödvändigheten i att skriva ett par rader och tala om hur det var där hemma på gården och hur han hade det - och så. Var han besviken över att hans bror hade åkt ifrån honom?

Albert: Det som jag inte vet.

Lennart: Var det så att de som gav sig iväg till Amerika, att de hemmavarande såg ner på dem. Att de gav sig ifrån alla besvärligheter hemma i Sverige. Lämnade föräldrar, och gård, och allting - i sticket - som man säger. Du tror inte att det låg någonting i det?

Albert: Nej nej.

Lennart: Du tror inte det?

Albert: Som ett bevis för detta så - jag sände dem 40 års tid julkort och brev, då och då. Till dessa. Till hans bror. För att han hade två hushållerskor, hans bror och jag skrev ett till dem efter han dog i 40, nästan 50 års tid. Men aldrig fick jag ett svar. Så det var likadant i hela huset. Det var inte intressant att skriva. Det hela affären. Och han tyckte inte det var värde att skriva till någon. Detta tror jag jag kan döma till hans personlighet. Han kanske måste - han skrev nog om han häpna och blive arg. För en gång så hade kommit kor in på hans havreåker och förstört lite av hans havre. Då blev han nog lite arg, så han fäste opp en lapp på grindstolpen där. "Vid vite enligt lag för den som ej krokas eller stänger grinden. Prästhamna den 8 augusti 1908. Axel Karlsson". Så han kunde skriva om han blev riktigt arg. Då kunde han skrivit också till sin bror i Amerika. Jag såg den lappen.

Lennart: Du såg den lappen.

Albert: Så jag läste. För vi gick ofta genom grinden se. När vi skulle gå till de grannar så gick vi ofta igenom grinden och då var lappen på där. Så! Lappen satt kvar hela sommaren!

Lennart: Prästhamna. Vad kom det namnet ifrån?

Albert: Jaa, det är svårt att döma. Men en gång kom en far hem från en plats, han hade vart ute och rest. Och då han hittat en bok, var han vistades. Och där stod det att det hette Prästhamna här på 1600-talet. Så det har hetat Prästhamna i långa tider och varför det hette det, det är hårt att förstå. Det var inget bevis för - och att det Hamna, för det ligger högt upp på berget och det är bergväg ner till sjön Fryken. Så att det skulle ha något Hamn i namn - det är hårt och förstå. Att det var Präst i det - är lika hårt och förstå med.

Lennart: Men det är vad det hette och där bodde Axel Karlsson.

Albert: Ja.

Lennart: Han bara tog emot brev, men han skickade inga istället. Handlaren hade naturligtvis också sagt till honom att han skulle skriva. Men det hjälpte inte.

Albert: Ja. Han tala om för dom, och så och så. Men det hjälpte inte. Det var inte intressant och skriva till en medmänniska. Även om de Bad dom innerligt att de skulle göra - men det var inte intressant. Hanses hushållerska, de 'kunne ju ha sänt ett kort om de varit, men de var likadana, han och båda de dära kvinnorna, att de var inte intresserade av att skriva. Nej. Jag träffade hanses brordotter i Göteborg, när jag var på väg till Amerika igen 19 48. Då nämnde jag varför han aldrig skrev till sin bror i Duluth. "ja" sade hon. "Första "å"-et är att De kan nästan inte skriva, för de har inte intresse med någon och skriva så; jag tror de inte kan

skriva". Men då tänkte jag på den där lappen på grindstolpen - när han blev arg - att han 'kunne nog skriva, om han ville. Men det var ingen vilja att skriva.

Lennart: Så det var ett tyst moment.

Albert: Ja.

Lennart: Tendensen var att inte skriva.

Albert: Ja. Men det är underligt hur en människa kan vara så - så - att han inte tänkte: Det skulle vara lustigt och skriva till honom och tala om hur vi mår här. No. Aldrig.

Lennart: Så brodern i Duluth, han saknade brev och kontakt med hembygden.

Albert: Ja, han saknade. "Jag skulle tycka om och ha brev ifrån dem och lite brevväxla. Då får jag lite skäl också och skriva och tala om lite hur är här". Och han skrev ju också. Men nu när han aldrig fick något svar, så visste han inte hur detta hängde ihop.

Lennart: Som August nu, när Du träffade honom i Duluth. Vad var det för frågor han ställde till Dig om hembygden? För Du hade ju varit i Sverige långt efter att han var där. Vad var det han ville veta? Var det hur träden såg ut? Om gårdarna fortfarande låg kvar?

Albert: Jaa. Vi talades om mycket, talade om hur det är, och vart, under åren. Det är ju 19 år sedan vi kom till denna plats - mina föräldrar och jag. Men; jag var ju borta på arbete, kanske ett år ibland, som jag inte kom hem. Men jag gick ju alltid och 'visita Axel Karlsson och vi drack en kopp kaffe tillsammans, och så där vidare. Så han var inte en svår granne. Han pratade. Och han smilade rätt ofta och tala om lite historier. Men aldrig 'kunne skriva till sin bror. Men jag tror inte han skrev till någon annan heller.

Lennart: När August bad att Du skulle ta med en hälsning från honom, vad sa han då? Var han glad för det?

Albert: No. När jag kom till Sverige, andra gången, då var Axel Karlsson död.

Lennart: Då var han död.

Albert: Ja.

Lennart: Men när Du tog farväl av honom första gången och åkte till Amerika, vad sa han då? När Du erbjöd Dig att ta med Dig en hälsning. Var han glad för det, eller var han tystlåten - eller?

Albert: Se första gången jag kommer hem till Sverige, då har jag inte varit i Duluth ännu och träffat honom.

Lennart: Nej. Men Du nämnde för mig att när Du som 19-åring var klar och skulle åka till Amerika Du gick över till hans ställe och då nämnde Du det att: Du har en bror, August, i Amerika. Om jag träffar honom så ska jag hälsa till honom, sa Du.

Albert: Ja.

Lennart: Vad sa han då?

Albert: Ja, men nu blev det ju tolv år sedan, innan jag kom dit. Så: jag har ju brev från mina föräldrar och 'di bor ju granne med dem, så 'di ser honom dagligen, flera gånger om dagen. Så de möts på vägen.

Lennart: Men första gången då när Du träffade Axel Karlsson, när Du skulle åka till Amerika.

Albert: Ja.

Lennart: Vad sa Axel om Amerika - då - om sin bror. Visste han var han var?

Albert: Han visste ingenting.

Lennart: Ingen plats, eller någonting?

Albert: Jag kunde inte fråga honom något, för han hade aldrig varit i Amerika. Det enda jag sa det att: - kanske jag kunde komma förbi var han bor och jag kunde träffa honom. Det kunde gott hända.

Lennart: Vad sa Axel då?

Albert: Jaa, det visste han ju inte hur det skulle gå heller för mig, innan jag varit i Amerika.

Lennart: Men han hade ingen adress eller någonting.

Albert: No. Han hade - det sista han har haft - så var det: Lakeside, Duluth, Minnesota. Och detta var 40 år sedan. Så kunde jag inte veta om han var i livet, eller om han hade flyttat 'te en annan plats. Så; hur det var, så var han där och där levde han till sin sista dag.

L: Så han kom inte till Frykens stränder, till Björkar och till Kils kyrkogård.

Albert: No. Så - detta med skrivningen - var ju att - när 'di Inte 'kunne skriva. Det var ransonering på mat i Sverige under andra världskriget. Så som vi hade varit goda grannar, jag tyckte om. men Nu var han död, Axel Karlsson. Men hans hushållerska Stina bodde där ändå. Och jag sände henne ett paket med risgryn och kaffe. ja. Men hon kunde aldrig sända en rad till Tack för detta, se, någon gång. Och julkort sände jag henne minst 40 år, men aldrig en rad tillbaks. Aldrig. Så underligt var det. jag måste säga - på sätt och vis - jag vet inte Hur det verkar. Men jag måste säga; underliga människor.

Lennart: Hur är folk över här då i Amerika? Svarar de på breven Du skriver? Du har ju bekanta här. August Karlson, han svarade, ni brevväxlade: fram och tillbaks.

Albert: Ja.

Lennart: Hur är svenskamerikanerna med att svara på brev?

Albert: Ja. Jag har ju 'forit' runt och jag haft i sikte att det är intressant att uppsöka gamla kamrater från Sverige och folk som jag känner. Men - det är ganska - det ganska trögt och få något intresse med de flesta. Det har jag funnit ut. Men när man träffar någon. Den Bästa jag har träffat här i landet - på alla dessa år - 62 år - det var August Karlson i Duluth. Han var glad och få höra från sitt gamla hem och han var mest intresserad. Och vi talade mest. Jag har aldrig talat så länge med någon på den tid jag varit. Vi kom dit på eftermiddagen, men vi talades vid till klockan halv ett på natten och vi for över ganska vidder i Sverige och han tala om hur han gick ut och fixa arbete för och tjäna sig någon krona när han var ung. Och så tala han om sin far, hur han var. För det var ont om pengar på Den tiden. Så jag frågade far någon gång om jag kunde få en krona, någon fest och gå till. Så han sade: "Du äter pengar".

Lennart: Det sa han.

Albert: Ja.

Lennart: Han ville att ni skulle spara slantarna istället.

Albert: Well. Nu är det ju det att - vid dessa tider var det mycket. Min far tala om att det var förfärligt ont om pengar. Och det var så Lite var och en hade. För 'di gjorde bytesaffärer mera folk och det var inte pengar. Och på detta vis så var det ont om.

Lennart: Var gjorde de av kontanta pengar? Satte de in dem på banken? Eller sparade de pengarna hemma?

Albert: Jaa det var inte mycket 'di sparade vid de dära årstiderna. Vid Den tiden - ska vi säga 1880 - for denna August Karlson till Duluth Minnesota. Så - då var det ont om pengar. Det var ont om pengar även när **jag** växte opp.

Lennart: Hur många barn var de på den gården med Hästhandlarn; med August och Axel?

Albert: Å, de var bara två pojkar. Det var bara Dom två.

Lennart: Och Axel var den äldste?

Albert: Nu vet jag inte vilken som var äldst. Tänk, att Det kan jag inte förstå. .. Jag skulle tro att det var August som var äldst. No no no! Jag tror att det var Axel som var äldst.

Lennart: Hur mycket äldre var de än Dig?

Albert: Ja än mig?

Lennart: 15 år?

Albert: No . No vänta, får vi se. No de hära var båda födda på 1860-talet. Ja. Så han for 1880, eller någonting, till Amerika, denne August.

Lennart: Å! Närmare 40 år emellan. Det var en tur det. Från Kils socken i Värmland. Jaha. Det är sånt där som är svårt och förklara - men det går den ena dan efter den andra.

Albert: Ja. Det gällde ju brevskrivning .. De jag har träffat - 'di skriver nog. Jag träffade - jag var i Washington - år 19 38. Och på vägen dit så körde jag ju förbi Spocane(?). Då visste jag, där var en grannpojke som lämnade 1911 och nu var det 38; så då var det 27 år sedan jag sett honom. Och .. Jag tycker det var skojigt och se honom. Han hade en intressant personlighet som 'pöjk. Han lämnade vid runt 20 års ålder. Ja. Det var det. Och .. jag tycker det skulle 'va skojigt och se honom. Så vi kom, på eftermiddagen, till Spocain och jag letade upp i Telefonboken .. 'böcker'. Och jag fann hans adress. Så jag körde iväg dit.

Lennart: Vad hette han?

Albert: Han hette Anders Larson.

Lennart: Anders Larson.

Albert: Anders Larson. Så; jag ringer på 'dörraklockan. Ut kommer en tjock fet man och man har i tanken på, när man ser en, var en ung pojk! och gick i skolan. Men så har man i tanken att de är så jämt. Då glömmer man bort att de blir stora och tjocka och gamla. Så den här mannen som kom ut, och var tjock och fet, väldeligen. "Och. Jaha. Jag sökte någon - som jag ser är Fel person" sa jag. Det är inte rätt. Men! Så häpna jag och titta på hans ögon! För: ögonstenar, de ljuger inte. För de kommer från familjen. Och jag kände igen ögonen, från hela familjen! Och det stämde. "Jag tror det är Du ändå" sa jag.

Lennart: Vilket år var det?

Albert: 19 38. Ja. Och då börja jag och tala om vem jag var. "Jag vet inte om Du känner igen mig eller inte". Tala om vem jag var. Då! var det se. Då var det inte mycket. Han sade: "Det är så länge sedan". Han tala inget svenska. Han ville inte öppna opp på svenska. Så vi tala engelska, hela tiden.

Lennart: När började fackföreningarna komma in?

Albert: Jaa, jag vet inte nu. Det var ett visst folk som farmarna anlidade. De skulle göra nya tractors. Det var nästan nedlagt. De gjorde sig färdiga för ett nytt tractor's system. Jag undras vilket år det kunde vara. Vänta - får vi se: 36 37 38, .. då var det goda år. Men 'di skulle ha nya tractors. I 39 blev det avläggning och vi var hemma en god tid. Och så började de lite smått, att maskina upp bitar för nya tractors - men då var all tidswork borta. 'Di skall ju alltid ha piece work men det blir när allt är ordnat - så 'di kan få piece work för allt. Så medan 'di arbetar lite smått för och göra få tractors för experience, så hade de bara dagarbete. Och; timpenning, de var inte förtjust, de tyckte; Å! 60 cents, och så dära. Och 'di tyckte det var för lite pengar. Då började de på och tänka på att 'di skulle ha en union. Så 'di där årena; 39 opp till 40, Jag kan inte ta mer än 39- 40-talet, i en cirkel. Då var det nog 'di börja med en union.

Lennart: Var Du med och organiserade någonting?

Albert: När the Union kom in där så mente de att alla fick lära sig och tillhöra The Union.

Lennart: Du fick en press på Dig då?

Albert: Ja. The Union får power. Du kan inte arbeta, the company då have to avskeda Dig.

Lennart: Men det blev väl inte förrän senare. Men - i början - hur gick det till då?

Albert: Well. Det börja väl så smått och nu när 'di kom in, och innan de kom över hela shop-et, så tog det ju en tid. Men 'di måste alla tillhöra The Union.

Lennart: Det var en del som inte ville tillhöra i början?

Albert: Det kan det bli någon, som inte vill ha the Union alls, och de sluta där. Men det är inte många.

Lennart: Gick Du med med en gång?

Albert: Ja. Jag ville ju inte sluta. Jag bodde ju här och det passade inte för mig att sluta. Det gäller ju och arbeta.

Lennart: Var Du med på union meetings då?

Albert: Nja, inte mycket. Det var 'te och betala, och sen fick det vara. Sen var det bara och slita och arbeta.

Lennart: Så Du gick aldrig på mötena?

Albert: Jag gick inte på mötena. Det brydde jag mig inte om vilket. Det blev ingen förtjänst vilketdera. Men det var mycket bråk med The Union. De strika, och de var och de var ute för tre månader ibland. Bara förlust. Men så reste de ibland, också. Så efter att kriget har börjat, då börja de och strika, och det blev väldigt res, så det gick upp priserna. Men då reste priserna på traktorerna också, så det blev dyrare för farmarna. Så Så höll det på och gick undan för undan, år efter år.

Lennart: Blev det allt större oroligheter mellan ledningen och arbetarna?

Albert: Nej, det var inte precis Det. Men om strejken vara och de gick tillbaks till arbete och så blev det så de betalade vad de ville ha. Well. Då gick allting väl och bra. Men det var en gång de förlorade och var tre månader ute. De tjäna inte en cent.

Lennart: Inte det.

Albert: No. Det tyckte de var förargligt. Oj oj oj.

Lennart: Du kunde inte gå tillbaka och arbeta?

Albert: No. Någon gick 'tebaks. Men - det var olustigt - för de kallar ju Dig ju för scabst, och så där vidare. Så Du visste inte vad Du skulle göra.

Lennart: Hur gick det för såna som gick tillbaka som kallades för scabst? Blev de ökända i stan?

Albert: Nej. 'Di gick inte in tidigt. 'Di gick in 'kun' de sista dagarna, gick 'di in och började arbeta. Och sen gick hela shop-et in och började arbeta. Så det blev ordnat på Det. Så det var inget som blev 'nå' bråk med det.

Lennart: Det blev avglömt då.

Albert: Ja.

Lennart: Så de slängde inte någon färg på hus, eller målade någon annan färg på hus?

Albert: No.

Lennart: Hade ni något samband i The Union med John Deer; och de andra firmorna här? UAW?

Albert: Nja. 'Di hade sin Union. United Autoworkers, det är för Deer och för Farmhall. Men 'di hade var sina nummer, from the Union.

Lennart: De strejkade för sig själva?

Albert: De hade det för sig själva. Ja. Jag hade ingenting med Deer & company att göra.

Lennart: Så den sista strejken de hade: The International Farmhall, 1980, den var Du inte med på? Då var Du redan pensionerad.

Albert: Då var jag pensionerad. Då hade jag vart pensionerad i 20 år så där.

Lennart: Vad säger de gamla arbetarna om den strejken?

Albert: Ja, jag frågar många. Nu; almost, The International Harvester got broken, but they keep it up, ovanför vattnet, lite grand. Det är allt vad Di gör. Jag just undrar en dag om det ska kunna gå, så det blir dött och 'avslutet.

Lennart: Tror Du att den sista strejken tog knäcken?

Albert: Vad det berodde på att companit blev så dåligt - jag tror det var på strejken. Att 'di strejka för länge. Well. 'Di vet inte - se. Eller om det var dåligt management med kompani - de förlora så förfärligt; Millioner och billioner och det gick ut. Jag tänkte, skulle kunna tro, att hela The International Harvester skulle ha kunnat gå broke för strejkens sak. Jag vill inte tro det gärna, men 'di strejka länge. Och sen var det ju Det, att när strejken var slut. Om det har vart goda tider så kunde 'di öppna opp, och släcka ner för tractors och så där vidare, då hade nog folk förnyat sitt power igen. Men när det blir dåligt och strejkerna fortsätter, då arbetar

strejkerna och det dåliga sen tillsammans. Och det bräckte ner companit, se. För så går det ju till. För vi får ta felet för båda.

Lennart: Vilket var det bästa som fackföreningarna har gjort för arbetarna på Farmhall, tror Du? The biggest games? Hospitalisation? Safety? More money? Vacation? Which one is the best?

Albert: Well. Det var a little bit - All together. Good recreation hade vi at the time when I quitted. It was good.

Lennart: Hade ni tre veckor?

Albert: Innan jag slutade hade vi tre veckors tid.

Lennart: Betalt?

Albert: Ja. Betalt. Och sedan gjorde det ju mycket att de undan för undan gjorde lite till mans. År efter år vann vi. För det första så betalade vi - ja - medan Du arbetar, då hade du betalt för hospitalet. Betalning; sjukdom och sådant där. Så fick Du det fritt. Men när Du slutar att arbeta, då fick Du betala all inkörning på hospitalet, när Du slutar. Och det var väldigt lite pension. Jag var nästan rädd när jag skulle sluta. Så jag sa det till han som hade hand om the pensioner system You know. Sa jag: It was another one when I retired - at the same time. I said. "Well. I don't know how it's gonna be. I'm not used to have so little money and a little pension. And You gonna pay for the hospital and You can't let the insurance go. Because You can get sick for a long time, and that break You down to the pool farm, as You call. So You have to keep up the insurance".

Lennart: Did You have to pay that Yourself?

Albert: Yeh I have to pay. He said: "Well; You have to get tuff. I sold my car. I go without car, because I pay the food first. I go without car, but I have to get my food first. You have to get enough". "Är det så det inte räcker till, då får (cars-en) gå" sa jag. "Jag ska ha maten först" sa jag. Ja. Så gick det. Så blev det meeting med The Union igen och så blev det det att companit ska betala insuren på hospitalet, så Du får Free operation in a hospital. Så The Union gjorde en bra del där. Mycket bra. Det är en av de bästa riktigt. Och vad som inte Medicare betala då allt, så hade - ett insurance companiet Farmhall hade - som fick betala resten, som inte Medicare betalar. Jag hade a hip operation, and flera operations och - jag betala inte en cent. Så det var mycket bra gjort det av The Union. Du kan inte klaga på The Union där.

Lennart: Så enligt Din mening har de gjort ett mycket gott arbete? Det var nödvändigt att ha The Union.

Albert: Ja. Ja. But; Du vet. Det är så det att: i alla landet över här - inte här ju - men i Detroit och allt sånt dära - union går så långt och strejkar för länge. Och det är väl better och vara nöjd än 'te strejka för länge och de bryr sig inte om något company går bra. Då går det för långt. Så Det håller jag inte med om. Nej, inte det. Vi ska räkna ut noga hur kan kompanit tjäna. Vi ska inte strejka ut och vi ska inte killa kompaniet, så det håller sig. Så mycket är, The Union nu, 'di arbetar för strängt för och pressa company, det är inte bra.

Lennart: Hur var det då på The International Harvester; eller på Farmhall. Ni var olika nationaliteter. Du var ju svensk.

Albert: Ja.

Lennart: Var det en fördel att vara en fullblodig amerikanare - eller engelsman eller tysk? Det märktes inte i arbetet?

Albert: Det hade ingen mening vilket Du var där.

Lennart: Det var ingen diskrimination?

Albert: No. Ingenting.

Lennart: Inte alls.

Albert: Det var inte många svenskar där 'te Farmhall. Det var en svensk - en västgöting - han hette Stig Person, och bodde i Devonport. Det var den enda. Annars var det ingen svensk där. Underligt nog.

L: Ja det var konstigt.

Albert: Det är ju där svenskarna håller till, från en generation tillbaks - och till denna dag, så är svenskheten i Deer & Company - den. Men 'te Farmhall, där var det inte. För jag var ensam svensk när jag kom dit. Jag visste inte att det var någon. Men äntligen - efter några år - så fick jag reda på denna hära Stig Person. Han var västgöting. Så han var här. Men han dog nu, förra året.

Lennart: Var affärer i Moline ägda av svenskar? Som Du kommer ihåg. Restauranger och försäkringsbolag och åkerier?

Albert: Njaa, det är ju svenskt namn. men Ty och nämna Svensk för dem - det betyder ju ingenting. Om de har ett svenskt namn och så, det betyder ingenting. För det svenska är ju borta och så. Det har inget svenskt värde, om Du skulle säga så, att de är svenskar. Men det räknar de inte med.

Lennart: Det har ingen större betydelse då att säga att Du har svenska affärer?

Albert: Det var ju någon som var svensk. Och så var det ju en del svenskar som arbeta i en del affärer men någon svensk stor affär var det ju inte. Det var en här. Ja. En familj, en släkt, får jag väl säga. Dom bodde här: en del i Moline och en del i Rock Island utav slakten. De är 'ifrå Gräsmarks socken. Och en av 'di dära, han hette Anderson. Han took care av (?) Departement, intill chefjobbet. Och förut så var han i eliten i The company där. Men utav svenskheten här i Amerika så har jag funnit ut att (?). Det inte riktigt trevnad med alla svenskar - om jag ska säga sannheten.

Lennart: Här, menar Du?

Albert: Ja. Och så är det nog över landet, här och där.

Lennart: På vad vis då?

Albert: Ja. Du kan inte tala ett svenskt ord till dem. om De är födda i samma socken som Du är och de bekanta och nästan smått släkt, men -

Lennart: Vad beror Det på?

Albert: Ja. De vill inte höras att de är svenskar. Så är det.

Lennart: Du menar att dom skäms för det?

Albert: Ja. Så är det. Det var några i Rock Island, och i Moline. Jag hörde om dem för några år sedan och det var inte något. Jag kom in. Passar det och sätta in det?

Lennart: Ja!

Albert: 1930 så kom jag 'tebaka' här 'te Moline. Då gick jag på 5:e avenue här. Då såg jag den här Harry Anderson. Han satt i fönstret var 'te (?) departementet där. För jag stanna i hanses hem, över natten. Jag hade gåvor från Rock Island till deras hem, där, där han var barnfödd och hem. Så jag tänkte: nu ska jag gå hem och tala om det när han sitter där! Och tala om att jag låg i deras hem över natten och det var ingen buss som 'geck 'te (?) var jag skulle gå 'te mina släktingar. Så jag fick stanna där över natt. Jag hade gåvorna med. Så jag tänkte; jag skulle gå in och tala om för dom och hälsa ifrån dem där hemma! Men det var felaktigt. Det var en oduglighet. Jag kom in. "Hey! What kind do You have to sell"? "oh. I am not in any business, or anything" I said. "I thought I gona tell You. I stayed in Your home over the night, because I have gifts from Rock Island - from Your sister, and I stayed over the night". "Oh"! He svängde away everything! He didn't want to here something from hes home. He said: "My cousin in Moline - he is wandering up and down the streets - because he has no work". Jag 'kunne inte tala om ett ord för 'en, och jag förstod, - jag slutade. Det var inte lönt och tala om något för honom. Det var värdelöst - för honom. Nu, i vanligt fall, kunde jag ju ha talt om att;

jag var där och så var jag ju i Gräsmarks socken - och jag 'sulle tycka om och tala om lite varjehanda så där. Men det gick inte! Nej! Då 'förstog' jag. Något svenska, det 'kunne det ju inte 'va. "Nu gör det ju det samma" sa jag "om Du inte talar svenska. För det kan jag just engelska nog" - så det var inte behövt. "Men om Vi ska prata från hemtrakten och dina vänner - Jag såg 'honom; Jag såg Johan i Kroken och jag såg Karl på Knutbacken! Det är trevligt och tala svenska. Det passar bättre. När det är nån som Du kan tala med, som är svensk". Men; sånt där betyder ingenting för sådana där personer! Så sådana dära personer har jag inget till. Jag tycker sådant är värdelöst! Jag talar svenska när det går an. Men så dom 'plasser Du kan inte!

Lennart: Men Harry Anderson, han var född i? -

Albert: Å, han var född i Gräsmark.

Lennart: Gräsmark ja.

Albert: De var alla född i Gräsmark.

Lennart: Men han ville inte höra ett ord svenska.

Albert: No. Han skulle bort. Nej han var så rädd och tala svenska. Han tordes inte. Han trodde nog att: om han talar svenska, så glömmer han bort engelskan. Inbillning, Du vet. Så det gick några år. Jag såg honom i (?) Store, när han tog över (?). "Hello! How are You"? Så gick där bort. Han ville inte tala 've' någon se. Så gick det. Jag talade inte 'någe' mer med honom. Men en gång, på Augustana College, där fick jag se att han satt ensam på en bänk och ingen tala med 'hönöm'. Jag tänkte: jag ska börja tala med 'en lite. Nu ska jag inte tala någon engelska, så ska jag se hur han 'bära sig åt. Så. Jag hade ju inget intresse utav honom - men jag ska göra det på flit. Så jag sa: "Hallå på Dig". Hanses hem heter ("porten"), i Gräsmark. (Porten). 'En liten fin lanthem, i backen där. Ovanför kyrkan. Porten. "Hallå på Dig, Anderson i Porten"! "Å! Porten"! Han undrar han. Jag vet inte om han kände igen mig där, eller inte, men han gjorde sig inte till att göra det. "Å ja. Jag är ifrån Gräsmark jag också. Det kanske Du har glömt bort, men jag är från Mängen i Gräsmarker" sa jag. "Och jag har varit mycket i Porten. Jag har sett Dig mycket när jag har gått vägarna förbi där. Så jag är bekant med alla stugor i Gräsmarkstrakten" sa jag. "För Du kan inte kalla mig främmande för det" sa jag. Och så där. Och så börja jag på och ackordera runt. Jag hade brev 'ifrån Så och Så 'ifrån' Gräsmark. Den kände 'di väl igen! 'Oppe där i - så, and, så. Men han svara inget. Han bara - axlarna 'geck på honom. Och han mådde illa. Jag såg det. Men jag prata svenska till honom så det braka efter. "Och så; känner Du Den och Den? Jag såg honom där. Jag var i Sverige; så och så. Då såg jag honom där. Och den och den, - Du minns. Den där, den känner Du väl igen! Han bodde där 've' backen. Men han bodde i Minnesota, jag 'visita honom där och jag låg där över en natt. Han var diamantborrhare i Sydamerika och i Kina var han, den hära. Den känner Du igen"! Men han var inte able to och säga att han kände igen. Du vet. Han svängde sina axlar. Han pinades förskräckligt. Jag satte honom i klämma, väldeligen, - för jag prata svenska.

Lennart: Han åkte aldrig hem till Sverige och hälsade på?

Albert: Jo då!

Lennart: Han gjorde det!

Albert: Han gjorde. Han åkte home i 'di där årena - väl - vad ska jag säga? I 50-talet, där, - någonting. Jag har glömt bort vilket år.

Lennart: Hur bar han sig åt då?

Albert: Han kom ut från banken. "Hallå"! sa jag. "Jag har hört att Du varit i Sverige" sa jag till honom. Å, det var kort svar. Men han skynda sig och ge svar 'te mig. Jag förstår inte hur såna personer kunde klara sig i Sverige! Jag känner skräck vid sådana personer. Det är otrevliga personer.

Lennart: Men det finns väl inte många såna då?

Albert: Oh no, de är inte så många. Vi har Lite av det. Det tar inte längre och höra på det - om Du hör. Men han var en nummer ett: - - Svenskhatare för Sverige i Gräsmarks socken. - - Kommer det där in här?

Lennart: Ja, visst.

Albert: Det är otrevligt ja.

Lennart: Men det är ju i varje fall saker som har förekommit. Det är ju intressant.

Tillhörde Du svenska föreningar här: Wasa, Switjud, Wiking?

Albert: Ja, ja. Jag har tillhört Wasa en gång, långa tider, när jag först kom hit. Men sedan, när jag flyttade till Rock Island, gick jag ur. Jag har inte tillhört någon förening sedan.

Lennart: Så sedan dess har Du inte tillhört någon förening?

Albert: No.

Lennart: Inte nån?

Albert: No.

Lennart: Vad berodde Det på? Har Du inte haft något intresse för det?

Albert: No. Det är inte så mycket. Det ...

Lennart: Har Du umgåtts mycket med svenskar?

Albert: Jaa. Svenskarna har ju umgåtts alla här ändå - och så där. Men - föreningar; - Det är ju så lite betalt för dom där männen, också. I Sjukföreningen så är det ju inte mycket och få. Så - den behöll jag - den där lilla betalningen.

Lennart: Du gick inte och dansade på kvällarna hos Wasa? Dom hade väl danser i början? Svenskarna då.

Albert: Ja. 'Di hade väl lite. Men jag var inte 'nön' dansare ändå, så det fick vara. Men det finns flera av den där sorten lite grann. Men 'di där släkten - jag träffa en bror - som bodde i Rock Island - och han arbeta för a furniture factory. Men han var lite likadan och hanses gumma var likadan. Så 'di - de var så rädda att tala svenska. Jag mötte en äldre syster till dem en gång när jag gick till arbetet till Farmhall. 'Di var båda 'frå' Gräsmark nu. Han hette Oskar. Då tänkte jag om de gamla - i Porten. De gamla föräldrarna levde då, när jag var 19 30. Så jag undras; så jag fråga: "Hur är det? Hör Du något från Gräsmark, och Sverige? Lever 'di gamla i Porten ännu"? "Nä. We haven't heard anything. We don't know nothing. We haven't heard anything" she said. Engelska skulle det vara - fast jag just språka svenska till dem. Men det var en sån konstig engelska 'di svara, så där. Ja. Sedan dess såg jag dom aldrig mera. Och nu är 'di borta. Men denne Harry - han kanske lever - or anything. Och; han var för över sig given! Och han skulle skriva min adress - det 'kunne han ha gjort förut. Men; det var inget mer. Jag hörde inget 'ifrå' dem. Och: - om jag ser honom på Augustana mer - jag kommer aldrig och tilltala honom! Because; jag tycker att det är värdelöst med 'en och jag vill inte bråka mer. Jag vill inte tala någon svenska till honom mera heller.

Lennart: Han är oförbätterlig.

Albert: Ja. Så - den personen han - jag kallar honom - han har inte rätta sortens tankar med Svenskhetens bevarande i utlandet - och vilket som helst. Men när jag möter gamla svenskar, andra, så kan vi tala om olika och Tala om Sverige. - och hur var Din hemort, och Så och Så. - Många - ja, flera svenskar, här. Och vi talar om svenskt, som det är. Men en sådan dära person, han kan aldrig göra det. Oduglig.

Lennart: Har Du besökt Augustana College många gånger, för program, och sådant, över åren?

Albert: O ja. Mycket.

Lennart: Mycket.

Albert: Ja.

Lennart: Har det betytt mycket för Svenskhetens bevarande, tror Du - Augustana?

Albert: O ja.

Lennart: Har det bevarat språket?

Albert: Nu är det ju det att det måste vara amerikanskt mera - alltihop mera, eftersom svenskheten har blivit mindre och mindre här. Men så mycket som möjligt så har 'di i botten lite svensk bevaring där jämt. Så det hör ju till. Vi kan nästan inte göra mera till vad det är.

Lennart: Och Kyrkan. Vilket kyrkosamfund har ni tillhört? Eller: Var gifte Du Dig?

Albert: Ja. Väl jag tillhör Svenska Frikyrkan här oppe men allt svenskt är borta där _ förstås. Och det är inget mer svenskt. Ja.

Lennart: Har Du tillhört den hela tiden sedan Du gifte Dig?

Albert: Ja

Lennart: Och Du gifte Dig i frikyrkan då?

Albert: Neej, det gjorde jag inte, för hon tillhörde den Lutherska kyrkan när vi gifte oss se.

Lennart: Jaså Första Lutherska?

Albert: Ja. Och svenskheten har försvunnit mer och mer. Svenska språket har försvunnit också. Fastän man möter ibland, så kanske de säger något svenskt ord - men det ordet är mera på skoj. "Hur mår Du idag" så. Det var En nu som skulle till Des Moines och han tog min son med sig till Des Moines här på söndagseftermiddan. Då sa jag 'te 'hönöm' på söndan: "Kom opp först innan Du far, så får Du äta soppa till oss", Så kom de in en runda. Då sa han: "Hallå! Hur mår Du"? "Å, ganska bra" sa jag. Det går inte och svara på svenska, för det vete 'di inte vad det menas! Så går det till. Så är Svenskhetens bevarande i utlandet nuförtiden!

Lennart: Det vattnas bort.

Albert: Ja.

Lennart: Vattnas ur.

Albert: Bort. Och - om Du säger att: "Jag mår ganska bra, inte så illa. Det kunde vara bättre", - det vet de inte vad det menas.

Lennart: Hur blir det ibland barnen som föds. Du har tre pojkar.

Albert: Ja.

Lennart: Ja. Lärde Du dem svenska? Eller Hur gick det?

Albert: Ja, det är inte så lätt som man tror. Jag trodde det, när de var små, att jag ska försöka krångla och lära dem svenska så 'di kan lite. Det skulle vara intressant om 'di 'kunne svenska när 'di växer opp lite grann. Och då gick det ju till så här att - jag 'förstog - när 'di börja skolan, att det blir lite svårt. Det är lite värre än Du tror att Du kan göra. Du tror Du kan lära, men det går inte så bra. Så det kanske inte går.

Lennart: När man inte svarade Dig då. De förstod vad Du sa.

Albert: Ja. Men jag försökte tala med dem här och tala om 'et på engelska och förklara och tala lite 'te 'en. Men det blir för lite, för det blir bortglömt så det var inte vidare. Men - jag försökte, på alla vis.

Hur det första gick till. Det var min äldsta pojke. Han 'kunne inte och inte 'kunne han läsa. men det var ett brev. Jag fick en tidning 'frå' Sverige. Det var som en stark jätte från Gräsmarks socken - och han hette Nils. Men; han var starkare än en häst, och bodde på ett litet fattigt torp och hanses syster; 'ho var ett fruntimmer, men 'ho var lika stark. Och jag skrev en bit. Jag har en bit kvar av det, som tillhöra Tribunen och mina pojkar har det också. Om 'di där starka, gubben och gumman.

Lennart: Han levde inte under Din tid?

Albert: Oh; no. Han dog. Jag var född 1895 och han dog 18 96, när jag var ett år gammal.

Men min skolväg var över hans torp, 'etter han dött. Så jag gick till skolan den vägen. Stugan var borta, men logen var ännu kvar.

Lennart: Så folk berättade om hanses liv då?

Albert: Å, ja. Min far berättar allt möjligt. Jag kunde allting utantill. Så jag skrev en berättelse i Tribunen om det.

Lennart: Vad hade han berättat om Jätten?

Albert: Ja, jag berättar ju hans styrka och som lite orten och den fattiga stugan i Mangel Gräsmarks socken. Och så blanda jag ihop den starke karlen Nils, att han var stark och han hjälpte. På sjön Fryken; - som den heter, - på andra sidan Gräsmark - en lång smal, - som är - tror den är två mil lång - men 'en' par kilometer bred. Och där var det så att han drog järn from en trakt i Bergslagen, på släp på något vis var det här då - och på en kälke och 'di andra körde ihjäl med hästar. Men hästlasset satte ner sig i slaskisen, så hästen 'kunne inte dra opp! Och då - - - Då ville jag 'fråga om han 'kunne hjälpa dom lite, när han drog en kälke med järn, så måste han 'va stark. Jag sa han 'kunne hjälpa dem lite. "jaa" sa han. Han drog kälken åt sidan och så sa han det att: "Dra ifrån hästen, få vi se" För nu är det det att när Du ska putta 'en lös, så drar Du framför och då sticker det för hårt. Det ska ryckas åt sidan. Det kanske inte en körare har reda på, men jag vet det. Så - 'di tog ifrån hästen och han tog en repstump och tog över 'axeln. Och så 'röckte han till bocken, på sidan! och lasset kom lös! Hästen kunde inte dra lös det.

Lennart: Så han var stark!

Albert: Jajamensan! Så det var flera krafter han hade.

Lennart: Var folk starkare förr - tror Du - jämfört med nutidens?

Albert: Nja .. - det tror jag inte. Men det var vissa starkare där i Gräsmarks socken vid detta tillfället. Han var inte ensam. Det var starka gubbar. Vad det berodde på vet jag inte. De tala om flera, som jag har lyssnat på, som var starka, så. Och En, han räddade en i kvarn, när han satte axeln emot en eka, i vattenhjulet i 'unnervåningen. Och 'eken' 'brake' in mot hans axel, medan den andra 'stappaa - så 'di räddade livet på mannen i kvarnen. För så är historier om starka gubbar.

Lennart: Så det berättar då en generation för nästa generation.

Albert: Ja. Det 'te höra gubbarna om kvällarna, 'di satt och pratade där. Och jag minnas, det sitter kvar i huvudet se.

Lennart: Ja. Medan vi är i Sverige. Du berättade att Du var i en kvarn uppe i - ja - jag tror det var vid Vallvik, i en kvarn. Eller? Hur var det med Det?

Albert: Å det där, de gamla typerna. När de kom an med sina säckar och mala i kvarnen.

Lennart: Du har varit med om det där.

Albert: Å. Jag var med första gången när jag var sex år gammal. Då skrev jag 'te Lindström och det där ville han ha reda på och så upp till jag var tretton år och så där. Och vi 'flötta mellan olika kvarnar och jag 'feck tala om för dom allt det där. Och skrev till dom. Och Han var mycket tacksam för det där.

Lennart: Hur gick det när Du fick skrämjöl -

Albert: Ja, hur vi gjorde och hur det 'va och köra 'te kvarnen - och ligga där 'ifrån 'klocka fyra på morgonen, för vi skulle 'va förstaman och mala och så där.

Lennart: Låg ni i kvarnkammaren då?

Albert: Ja. Och det var en kvarnkammare och elda där och där hade 'di mat med. Den åt Du när Du blev hungrig.

Lennart: Och så fick Du mala när det blev Din tur.

Albert: När det blev min tur. Och så for vi hem sedan.

Lennart: Och skrämjöl - det tyckte dom inte om.

Albert: Ja. Skrämjöl. Se - skrälningen. Det var nog ingen malare. De tog emot och skrälra.

Lennart: Dom såg inte fram emot det.

Albert: Men de 'låt det gå. För den där gubben, han var en arging riktigt och han skrek och han svor när de skulle skrä. Å! Det var hemskt. 'Va' Arg jag var!

Lennart: En annan sak jag glömde att fråga om också. Du nämnde det att när Du låg i timmerkojan uppe i Idre i Dalarna.

Albert: No det var inte så långt oppe. I Särna var det.

Lennart: I Särna ja.

Albert: Ja.

Lennart: Då gjorde ni er egen mat. Och ni gjorde potätebullar. Och stekte i fläskflott.

Albert: Nå där. När jag var 'te Särna, får jag säga. Det var en liten gård där, han hade två hästar och han hade ingen körkarl, för jag fick bli körkarl för honom. Jag körde timmer där på vintern. Och Där hade jag maten också, beställning med mig när jag körde för dagenMen sedan - på vårvintern - rätt det han hade ingen mera körning - så jag fick slut där. Så jag fick sluta. Då visste jag inte. Jag drog iväg söderut och tog min ryggsäck och 'geck över Särnaskogen två svenska mil som inte är en stuga på, igenom skogen. Så jag åt där innan jag gick på skogen och sen 'geck jag över skogen och där - där låg jag på första stället när jag kommer ur skogen där, på natten, på ett ställe som hette Kristineberg i Särna. Och - då gick jag över vägen - i Transtrand i Dalarna - var Gustav Vasa lämnade Dalarna från Mora Kyrkovall när han blev arg på dalmasarna och skulle resa över till Norge. Men det var två tyska stridslöpare som sprang efter honom och fick honom 'tebaks.

Lennart: Så Där var Du uppe i dom där trakterna.

Albert: Jag gick den vägen västerut där i Transtrand och Lima. Men då innan jag kom till norska gränsen, där var det timmerkörare, med flera hästar. Den där som jag hade, han hade tre hästar och han hade en son som hade blivit sjuk och där stanna jag på ett hus. Han sa. "Om Du går opp här så får Du vad Du vill ha i kojan där. Du får 'va' löskarl. Och Du får köra, om Du vill". Så jag gick opp på kvällen och fråga om de behövde nån. "Ja. Jag har ingen körkarl för min häst" sa han. Så jag fick bli körkarl där opp och fick fem kronor om dagen. Men; då fick jag ha min egen mat. Jag köpte maten från gubben - som han hade på kojtaget - så inte räven skulle komma åt att äta opp 'et.

Lennart: Men - hur gjorde du de där potätabullarne? Var det råa potäter Du rev eller var det kokta potäter Du mosade ihop.

Albert: Nå vi hade inga potater. För det är så att potaterna skulle bli förstörda i den varma kojan och ute på taket skulle den frysa och bli förstörd.

Lennart: Ni hade inga potater alls?

Albert: Vi brukte inte potater i kojan. För vi åt bara 'brö' och det blandade vi med Falukorv och så stekte vi i fläskflott och blanda och gjorde iordning. Och så stekte vi pannkaker och så åt vi 'brö' och kaffe efter det. Det var hela blandningen mellan fläsk och mat vi hade på vintern.

Lennart: Men de där kolbullarna - nu. Var de gjorda utav bröd och -

Albert: Kolbullarna - det var pannkaker. Och så står de i pannan full och där stekte vi så det stekte i fläskflott och det koka vi i flottet och så när det var kokt, då satte vi över och så var det en hög kvar och så låg det på kvällen när vi gick 'te bädd.

Lennart: Inga potater?

Albert: 'Nästan' dag, vad det vi 'had' kvar av 'di där kolbullarna och pannkakorna, då åt vi upp det 'te middag och så fortgick det alla dagar, 'te våren, 'te påsk.

Lennart: Så: Så gick det till!

För att behålla Din svenskhet här. Du pratar ju svenska obehindrat, efter så många år. - 1923 kom Du hit.

Albert: Ja.

Lennart: Du har skrivit i Svensk-Amerikanaren Tribunen under många år.

Albert: Ja.

Lennart: Ja. Varför har Du gjort det. Är det för att Du vill meddela Dig till läsekretsen vad Du har varit med om och vad som hände i Sverige, och i Värmland.

Dina barn; kan de läsa vad Du skriver?

Albert: Jag nämnde nu hur jag börja med svenska med honom, så att han fick lära sig lite svenska. Det Vi börja med Starke Nils som drog upp hästar från Fryken. Och det kom in i tidningen för Sverige. Jag har hört det förut, jag vet historien. För jag visa David: min pojk, det dära. "Det hära" sa jag. "När jag läser det hära för småpojkar, 'di tycker om historier om starka gubbar". Det går lätt och läsa. Tänkte: Jag kanske kan lära honom, så han "börjer och stava på svenska lite. Så. Se! Börja så här. - Jag - och Dag - och så. Och så fortsatte jag och lära. Håll på och läs där, så ska jag allt tala om för Dig. Du läser. Hur det är så lärde han sig en bit om den där starka gubben - och det kom in - fastnade i huvudet. Och - småningom - så 'kunne han läsa lite granna - men inte mycket. Och så tala jag om de mesta orden 'för'n. Men - sen - hjälpte det ju till att 48 var vi i Sverige och då prata vi ju mycket svenska där och allt det. Han tyckte mycket om. Och det stanna väl i huvet på honom så han lärde sig. Så han tyckte svenska där.

Lennart: Så han förstår svenska nu?

Albert: Ja. Så. Han lärde sig, undan för undan. Och han lärde sig och han läser och nu så var han med i armén och han var i Tyskland de där årena; 19 54, de där årena, 'te 55. Och då var jag i Sverige 54 och de sa att han 'vart 'te Sverige då 'ifrå Tyskland och kommit hem och så var han 'te Gräsmark och de sade; han talar rätt bra svenska! Underligt nog! Så det fastna. Och så sonen läste, när han läste historierna jag skrivit i Tribunen. Då har jag sett, då läste han dom. Det var några ord som han inte visste vad de menades, de fick jag tala 'öm. Men de flesta, de läste han.

Lennart: Så han läser då vad Du skriver i Tribunen?

Albert: Ja. Det gör han. Han har bitarna. Han har vart här och jag har gett honom där, bitarna.

Lennart: De andra pojkarna - nu?

Albert: Ja. Han som kom i skola. Han kan också lite. Han tog svenska 'te Augustana College, när han studerade där.

Lennart: Ja. Vad arbetar Han med?

Albert: Ja han är - han är sångkörledare i en kyrka i Florida. Ja.

Lennart: Så det är hans leverbröd.

Albert: Ja. Och leder orgeln och leder sångkören. Han leder sångkören med En hand och spelar orgeln med den andra.

Lennart: Jaha. Vad för slags kyrka är det?

Albert: Det är en presbetyriansk kyrka. Det blev slut i Rockford han var. Så han telefonerade dit och de sa han kan komma dit vid jul. Så han kom dit och då fick han job.

Lennart: Och den tredje pojken?

Albert: Ja. Han är i Rockford än. Men; hur det är så - han blir utan 'te - han klarar sig inte med svenskan. Det går inte. Så han har blivit förlorad. Men - han kan säga några ord. Som till exempel: när gumman som ville visa sin pälskappa i kyrkan och det var hett. Hon ville inte ta den av, för hon ville visa den 'te folket. Det var en fin kappa! Så hon sade till jenitorn: "Du har eldat för hårt. Det är för varmt här". "Ta av Dig rocken, så blir det bättre" sa jenitorn! Det sa Folke, min son. Han sa Rätt det ut på svenska. ""Ta av Dig rocken"" sa han till henne. Så han 'kunne Det. Han kan några ord, då och då.

Lennart: Jaha.

Hur är det med Din maka. Hon förstår svenska?

Albert: Ja! Hon 'förstog svenska. Hon har förstått. Så på den tiden när hon var uppfödd så blev det svenska allt i Moline. Hon fick tala i kyrkorna och allt var svenska. Och alla gamla folk som inte lärde sig mycket engelska, eller aldrig, kanske. Mycket dåligt. Och så blev det att 'di tala svenska till dem jämt. Så, på så vis så lärde sig, den åldersgränsen, som hon är, så lärde 'di sig svenska all. Men nu 'di som växer opp och är nu i 50-årsåldern, 'di kan ingen svenska. Så Så går det till.

Lennart: Har Du träffat några utav den äldre generationen svenskar, som kom hit i början på 1900-talet. De levde ju fortfarande när Du kom. De där riktigt gamla som kom på slutet på 1890-talet.

Albert: Som kom ifrån Sverige?

Lennart: Ja. Som kom som emigranter.

Albert: Ja. Å ja. Jag har träffat många som kom så och så på vissa år. De kom; så och så. Det var En; - en släkt som hette Strömberg här i Moline. Han tala om för mig. Han är född här i Moline. "jag kunde inte engelska, förrän jag var åtta år", sa han, "när jag började skolan".

Lennart: Är det han som har The Fire Arms Store?

Albert: Ja. Far till honom.

Lennart: Far till honom.

Albert: Ja. Han heter Jock Strömberg. Och han tala om för mig. "Jag kunde inte engelska förrän jag var åtta år, för det var svenska allt igenom. Det var svenska i alla affärer. Det var svenska här allt från, när jag växte opp och var liten. Men när jag börja skolan så måste jag lära engelska"! sa han. Och så gick det till. Och det var många. De tycker inte att deras barn ska förstå ett svenskt ord - det har de aldrig en tanke på.

Lennart: De skäms över det.

Albert: Well. Nu vet jag inte precis alla. En del är nog det, de tycker det får vara. Men en del har ju Det att: de låter det gå, och om Du låter det gå så blir det ju inget av det. Så det är ju inte att de alla skäms - men de låter det gå - och så blir det.

Lennart: I Ditt fall nu Albert. Du har två pojkar.

Albert: Jag har tre pojkar.

Lennart: Tre pojkar, ja. Hur har Du inplanterat den svenska vardagen i dem?

Albert: Ja. Nu kommer vi till det att - när de var små så tänkte jag att jag: Jag ska försöka lära dem svenska, så 'di förstår lite svenska, i alla fall. Men jag får väl erkänna att det är inte så lätt som Du tror, - fastän jag trodde jag skulle försöka. Men det gick sämre för mig än jag trodde. Ty jag trodde jag skulle göra det bra, men det går ju inte heller. Men om Du kan göra något så är det ju allt Du kan göra. Min äldste pojk, när han var liten, en fem års tid. Jag berätta för honom bitar; poem och lite grann.

Lennart: På svenska?

Albert: Ja; på svenska. Och han lärde sig klart på svenska, så han läste de poemen så dära flytande, som han skulle kommit ifrån Sverige. Men detta flöt bort med tiden när 'di börjer skolan - och det blir borta - fastän det sitter något kvar i det. Men under åren. Det var en gång. Det kom en bit i en tidning från Sverige om såna starka gubbar och det tänkte jag, för småpojker intresserar sig av Det. Så jag tänkte. det hära kanske Du kan läsa, sa jag. Om Du läser och studerar på det. Det menas; så här - och så här. Och så läser Du. Då tänkte han: - det vill han ha fatt i, se. "(Starka gubbar)" det är trevligt för småpojkar! Så han läste. Han lärde sig småningom 'te läsa svenska. Jag menar: han var med 48 'te Sverige och då plocka han nog opp svenskan rätt mycket där. Så han - han läser rätt bra svenska idag. Han i Rockford.

Lennart: Så Du har planterat ett frö i alla fall.

Albert: ja. Han har tagit pictures när han var i Sverige. Ensam. Inte med mig. Och han har pojkarna med sig. Och då har han taget pictures och den där fruntimret skrev till mig att hon var 'gla' och få that pictures. "Ja, det är ju inte Jag, för det är ju David, min son, - som har tagit picture'n. Så om Du kan. Du kan skriva 'te han och han läser svenska. Så: skriv ett brev 'te honom, på svenska. Då får Du se". Så jag tänkte: det var lustigt och se om han kan läsa det. Så: hon skrev ett brev och tacka honom för korten han tagit och sänt 'te henne. Så han telefonera och så läste han brevet på svenska över telefonen här 'te Moline. Så han gjorde rätt bra. Han läste det rent också.

Lennart: Se där ja.

Albert: Ja. Och se den andra hjälper ju till. Han gick till Augustana College, då tog han svenska Där. Fast han inte kan alls nu svenska, men han har kvar svenskan. När han säger svenska ord så talar han inte broken. Det är klart, som han skulle 'va' från Sverige. Så han har lite 'sköjigt.

Lennart: Du och Din fru. Talar ni svenska?

Albert: No vi talar ju inte svenska. Det har vi aldrig gjort, utan lite grann om: så och så. Och så läser hon något brev på svenska. - Och så läser hon någon bok på svenska. Men hon kan allt ändå, för det är samma.

Lennart: Ni rör er med engelska i dagligt tal så att säga.

Albert: Ja.

Men nu den tredje pojken. Det gick inte att få svenska i 'hönöm'. Men han kan lite ord, men han kan inte läsa satser, så och så där, så han kan klara.

Lennart: Vad berodde det på - att den tredje kom på slängen så? Hade Du inte stort intresse av att lära honom?

Albert: Jag vet inte hur det var att han 'kunne inte lära sig svenska. Jag vete han sa. Det var en gång han var hemma här, och då läste han en historia, om ett fruntimmer som var i kyrkan. Och hon ville visa sin 'förcoat, väldeligen. Och det var rätt så hett i kyrkan och hon blama jenitorn för att han paja för hårt. "Och; ta av Dig rocken" sa han, "så blir det kallare" sa han. Så; det där sa han, på ren svenska. En gång så satt vi och vänta på buss i - , vad heter den där stan i - Washington? Jag kommer inte på den. Innan Du kommer till Portland. Ja. Emellan Seattle och Portland. Det var sent på kvällen och vi skulle ha en cabin. Så: en gumma, jag såg henne, hon gick ner och såg efter, och vi satt: båda pojkarna och jag. Jag hade aldrig hört honom sagt något svenska vidare! Så vi satt där och; trötta var vi lite grann. Vi hade kört hela dagen. Och; gumman 'ho var ner. Så tog hon inte Den cabin-en. Hon 'geck 'te en annan. Det kanske passar bättre för sängrum och så där, så 'ho ville ta en annan. Det var fullt av cabins. "Don't You take this cabin? Wasn't it all right"? "But jag förstår väl det var lite lort på 'gölve" sa han. Och vi börja och skratta. Vi har inte hört svenska från 'en så mycket!!

Lennart: Han ville inte säga det på engelska.

Albert: Va?

Lennart: Han ville inte säga det på engelskas så att de andra skulle höra.

Albert: No han sa det på svenska. Han tyckte det bet lite better.

Lennart: Hur är det med kyrkorna, tror Du. Har de odlat den svenska kulturen, eller det svenska språket?

Albert: Det är 'int' 'nå' svenska mera.

Lennart: Nej. Men tror Du att de skulle ha gjort mera?

Albert: Njaa. .. Jag vet inte hur man ska klara det. Det är en hård sak och nöt att knäcka, detta, för att det barnen som inte - Du kan inte stränga dem. Och de är rädda 'di kan komma i

ovänskap med föräldrarna om Du tvingar dem att 'bruk' svenskan. De höll ju svenska så länge de 'kunne, - men - det gick ju inte - för att det blev för tvistande, så där. Då skulle de ha vissa klasser, särskilt. Det kunde bli svårt och utfärda. Jag menas: jag var i Rockford och arbeta ett tag och det folk jag bodde hos. De hade en pojke och han gick i söndagsskolan och det var bara engelska. Då fick 'ho reda på att i Sion Lutherska 'kyrka 'di hade svensk klass för små barn också. Svenska. "Jag tror jag ska ta 'pojken dit så han får lära sig svenska. Annars så glömmer han bort svenskan. Och - om 'di har söndagsskola och håller på, så hjälper det till till bevara svenskan". Så tog hon honom ut där. Jag håller med henne, att hon har rätt. Så jag var där på en söndagsskoleexamen, och tänk, vad den där 'pojken läste svenska! Så det braka efter! Men 'ho gjorde uppehåll där en tid. Ja, en tredje är det som jag inte har nämnt om. Jag var oppe i Shebojan Wisconsin. Jag skulle upp 'te Michigan och vi körde vägen upp. - Nu ska jag köra genom Shebojan. Det är folk där 'ifrån' Gräsmark Värmland. Och jag ska besöka dem, - tänkte jag. Och - jag kom in - det var på söndan. Då var han ensam. Jag tala om vem jag var; - och - jag kommer ihåg hanses far - och allt möjligt. Jag sa vem jag var. Han kände ju allting och han prata rätt mycket. Och han 'lagte till lite smörgåsar och kaffe och han var ensam hemma. Hanses gumma var i Milwaukee, så han var ensam och jag prata lite. Vi prata mycket om Sverige och han kände ju till alla personer då. Så när vi kom tillbaka två dagar senare. - Jag ska stanna igen. Kanske Hon är hemma, det kan ju vara trevligt och höra henne. - Men det var raka motsatsen, ska Du tro. Oj oj! Hon 'kunne inte ett svenskt ord. Där förstår jag väl, - fast hon inte ville. Hon kom väl senare än Jag gick till landet, men - det hade hon nog glömt bort. Hon ville inte prata och det var inget intresse. Hon sa rätt ut att hon tyckte det var dumma personer 'från' 'hennas hemtrakt. Jag var nära på säga att - no 'di 'va' inte så dumma, men, när 'di kommer hit, då blir 'di rätt så dumma. - ville jag nästan säga! Men det blev inget av det, men; jag skulle ha gjort det. Och vi gick - och - det var ett förfärligt kallt intresse. Det var mycket kallare än 'di andra; som jag visita i Minnesota och Washington. Så så är det mycket med svensken. Men där finns undantag! Vi var ut till Arlington, Chicago och det var - han var färdig vid Augustana, så han skulle börja hålla skola, så det var en skolgrabb som var uppe i Arlington. Och vi for dit. Och det var mycket hett. Han gick till skolan och jag parka min automobil i skuggan där, för det var förfärligt hett. Så att automobilen blir så het, så hett att åka i den efteråt. Så vi gick förbi ett fruntimmer som hacka och gräva i gjorden lite och plantera blommor, eller vad hon gjorde. "Don't work to hard now"! I said. "Because there is so hot tday". "Hej! Are You folk Swedish" she said. Hon hörde väl på accenten det. "Yes" I said. "Var är Du ifrån i Sverige"? "Värmland". Då skrek hon på gubben där uppe. "Här är det folk från Värmland! Com on here"! sade hon. Och så kommer han ner. Och det ska jag tro. Och vi gick in och hon kom in och hon 'gavde oss filbunke, och kaffe och bullar. Det var folk som var intressant att möta. Så vi har skillnad.

Lennart: Du fick en verkligt värmländsk gästfrihet.

Albert: Ja. Jajamensan. Så det är som i biten; som vi säger i den gamla goda tiden: - Ej skillnad till personer jag såg i nöjets dag. Bondpojkar, baroner och allt för mig lika var. Den trasigaste ungen vann priset på vår dom, när han slår riktigt kungen och greven kastar bom. -

Lennart: Då tar vi Karmstolen först, då.

Albert: Ja. Då kan vi ta den. Den kom inte i tidningen, men jag har det skrivit se. Och så sände jag in det.

Lennart: Vad handlar den om?

Albert: Min far till min morfar gick ut i skogen och skulle hugga ner en gammal gran och den var ihålig se, ruttan. Men när han kom hem på vedbacken och skulle hugga upp 'en till ved så tyckte han att den var bra. Han var stark på utsidan. Han fick i huvudet att han skulle göra en

stol av 'en, - och rund och rar. Stå, just som en kanon, nästan, när han stod på golvet. Och så kutta han ut ett ryggstöd och så var det handtag han skulle ha när han blev gammal, så han kunde gå opp se. Ja. Så där gick det. Och sen när han blev för gammal och dog, min morfar så 'feck han ärva stolen 'frå' honom. Och när han börja och köpa, från plats 'te plats; skogar och torp och 'flötta, så följde karmstolen med. Och så där. Och överallt till slut. Där han kom till sin sista plats, morfar, han dog väl 65 år gammal eller något så där - och - då hade han plats. Och då blev det auktion där också, som på andra platser och på kvällen blev karmstolen såld och jag tänkte: den blev nog oppbränd någonstans, i någon spis, den gamla karmstolen. Så min morbror 'ropte in den för en krona men så var det en annan som ville köpa och innan kvällen var slut så sålde han den för två kronor till en annan och så försvann den. Och jag var 13 år då. Och så gick det ut, så blev det slut då. Och: då var det slut på auktionen. Så gick årena, och vad som var sedan vet jag inte, från plats 'te plats. 7 och 13 år ... 7 och 9 är 16. Nej sju år senare. Då var jag i Norge och då skulle jag hem och göra min militärtjänst i Stockholm. Och som jag var ute en söndag och vi såg på platser i Stockholm. När vi gick hem till regementet så säger jag: låt oss ta en tur till skansen - och titta på Skansen. Döm om min förvåning när jag kommer in i den gamla fyrahundraåriga Härjedalsstugan på Skansen. Där var karmstolen från min morfars far. Och det var samma handtaget i kanten där som det var precis i den stolen. Och sen dess så har många av världens furstar skådat den där stolen och tittat på den. Utom den enda som inte fick se den, det var Josef Stalin av Ryssland. Han fick aldrig äran och 'si den. Så; där stod han nu, den gamla karmstolen från Östmarks socken i Värmland, som min morfars far gick ut i skogen och högg ner. Och där stod den och tronade på minnen från fornstora dar.

Lennart: Så den stod i Härjedalsstugan?

Albert: Ja. Det var en härjedalsstuga som den hamna i. Det var den enda möbeln inne där, så var det den där stolen.

Lennart: Så den kom från Östmark.

Albert: Den kom from Östmark i Värmland, från min morfars far. Kanske 1812. Ungefär kunde jag peka ut han; till generationen till min morfar och så undan för undan till dess. Det var väl kanske runt 1812, 1810, någonting så där. Jag tyckte det skulle 'va' en bra historia att ta in i Tribunen!

Lennart: Du har skrivit ner detta?

Albert: Ja, jag har nedskrivet och jag sände in till Tribunen; 'te California. Men inget svar.

Lennart: Inget svar. Ja. Nu läser Du upp den här: - vad Du har skrivit.

Albert: Ja, vi försöker den då. Det är ju inget något storartat - men det är ju en gammal historia.

Lennart: Ja. Det är gammalt.

Albert: Ja. Här ska jag berätta. En gammal karmstol med auktionsminnen, lite blandat. Trevligt var det med auktionsminnen i gamla dagar, mycket trevligt som gick an och 'folket var 'sköjigt. 'Di ville gärna gå på auktioner och köpa gamla saker. Nu ska jag berätta detta från Moline, Illinois. "Skall Du på auktionen på lördag" blev det alltid frågan när ett par gamla gubbar möttes på byvägen i den gamla goda tiden. På dessa auktioner möttes både gammal och ung, vänner och ovänner. Kaffe skulle det serveras. Många hade en flaska i bakfickan och genom detta blev alltid släden en tioöring högre än han varit värd. Det är liksom minnesrikt att komma ihåg alla dessa gamla träbyttor, fulla av gamla spik, gamla gångjärn. Allt skulle säljas, hur dåligt det än var. Gamla kärnor, träbunkar samt andra möjliga laggkärl från den gamla goda tiden. Min far berättade för mig en gång om en auktion i Norra Gräsmark i Värmland. Bland annat som såldes på denna auktion var en lång rock som räckte till fötterna. Denna rock bar öknamnet Kolt. Han räckte 'te fötterna när de var ute och körde i kallt väder.

Under tiden som man bjöd så var det en man som tog kolten på sig och alla skulle se hur den såg ut. Nu föll klubban i bordet och mannen skulle ta av sig rocken. Men den som hade sista budet sade: "låt rocken sitta på. Jag är nu ägare av både mannen, och rocken, enligt sista klubbslaget". Det kom till Tingsrätten och inroparen vann, så mannen som hade rocken på sig måste betala en summa penningar för att bli fri.

År 1902 var det en auktion i en gammal tvårum stuga. Auktionen pågick till sena kvällen och så var det en fotogenlampa som skulle ropas på. En yngre man hade smakat lite för mycket på flaskan, så de ville inte godkänna hans anbud. Han blev nu arg och ostyrig och skrek: "Tusen kronor bjuder jag för lampan. Tiohundra tusen miljoner triljoner bjuder jag för lampan"! skrek han. Några karlar tog 'hoonom' i kragen och förde 'hoonom' ut ur stugan och en gav 'hoonom' en spark i byxbaken och bad honom: komma tillbaka när Du blir nykter.

Vi lämnar nu auktionen lite och förflyttar oss till Östmarks socken i Värmland, var min morfars far var uppfödd. Hans namn var John, något efternamn har jag aldrig vetat om. En dag var han ute i skogen - möjligen omkring 1810. Då fick han se en stor gran som hade blivit upptorkad och han högg ned den, körde den hem och ämnade hugga upp den till ved. Men så fick han se att den var ihålig och ytterkanterna var hårda och starka. Så han fick den idén att göra en stol av den. Han hyvlade upp den; både insides och på utsidan, så skalet runt omkring blev en tum ungefär tjock. Så sågade han ut halva delen så det blev ett runt bakstöd för ryggen samt en sits på mitten. Denna stol hade alltid namnet Karmstol. När gubben John dog så fick hans son även ärva denna karmstolen, som sedan med åren blev min morfars. Så flyttade min morfar från gård till gård i flera socknar och karmstolen följde alltid med. När flyttningen kom till Gräsmark, och jag blev född där, så var det min tur att få sitta i denna karmstol för en tid. Så flyttade min morfar till Grava socken och karmstolen följde med. Tänk! Så många lögnhistorier, fiskhistorier, jakthistorier, hästbytarhistorier har utgått från denna karmstol. Så förflyttas vi till 1909. Där är jag 13 år gammal. Min morfar avslutar sina dagar. Det blir auktion. Allt skall säljas. Jag följer med min far till auktionen. Kaffedrickningen börjar på morgonen. På utsidan sattes ut träbyttor fulla av skräpjärn; gamla gångjärn, gamla hästskor. Gamla slädar, kärror. En gammal hyvelbänk som sett sina bästa dagar. När den såldes så öppnades det med 50 öre. "60 öre" sade en annan. "Nej men håll käften på Dig Du! Du behöver ingen hyvelbänk. Jag vill ha en och Den ska jag ha" fick han till svar. Så kom kvällen och auktionen började inomhus. Bäckar och gamla stolar såldes. Grytor, pannor av alla slag. min morbror inropade den gamla karmstolen för en krona och tio öre. - Vad Du lämnat i arv skall gå. - sjunger Lapplisa i en av sina sånger. Min morbror sålde sedan till någon den gamla karmstolen för två kronor. Sedan lades år till år och jag måste ut i världen och förtjäna mitt leverbröd. Åtta år hade gått till ända och jag måste infinna mig i Stockholm till vapentjänst. En söndag gick jag och en kamrat ut för att titta på staden. Det led mot aftonen och vi skulle gå hem till regementet. Men så tänkte vi som så: låt oss gå till Skansen också. Inkomna där i den fyrahundraåriga härjedalsstugan på Skansen i Stockholm. Döm om min förvåning! Där stod den gamla karmstolen som min morfars far hade tillverkat med några enkla verktyg; norr om Gransjön, i Östmarks socken, i Värmland, omkring år 1810. De flesta av världens furstar har varit där och beskådat den gamla karmstolen - utom Josef Stalin. Han fick nog aldrig den äran att se den. Där stod den gamla stolen nu och liksom uttjänat sitt värv i tiden och tronar på minnen från fornstora dar.

Lennart: Och; det var 19 ..

Albert: 1810.

Lennart: Och när Du såg stolen var 19 ..?

Albert: No. När jag såg stolen, när den såldes på auktion, det var 1909. Sedan så fick jag se den i Stockholm på 1916. Så det var det sista då. Då försvann den.

Lennart: Och den står fortfarande kvar där?

Albert: Ja det vet jag ju inte.

Lennart: Nej.

Albert: Tror Du det var 'nå' värde med den?

Lennart: ja. Så det var en gammal ljugarstol. Vad pratade de gamla om när de kom tillsammans?

Albert: Som jag tänkte, när jag var liten, och så där. Mycket var det ju och det var i skogarna. De högg på vintern timmer och 'di tala om sina hästar, hur 'di drog timmerlassena bäst. Och sen när 'di var på marknaden så skulle det bytas hästar. Då skulle de få någon bättre - men gärna förlora den först vid bytet! Och så var det med allting.

Lennart: Varför tror Du de förlorade i bytena?

Albert: Well. Nu kunde det så bli kanske, om 'nåen' förlora, så vann väl den andra lite, och Så var det. Det var en som prata om minnen from marknaden. Om det var någon som fick en sämre häst och en annan en bättre skulle han ge emellan. Så den som ger emellan han alltid förlorar, sa han! Och så var det vanligt där att: hästen som skulle säljas, han blev alltid 14 år yngre se. Det var mörkt en kväll och de skulle byta hästar ett par. "Hur gammal är den" frågade en. "Den är 14 år", han var 28 - förstås. Men, den skulle bytas.

Lennart: Kunde skogsbönderna förstå sig på åldern på en häst. När de tittade på tänderna och sådant?

Albert: Ja se 'di som var uppfödda med hästar från de var småpojkar och fölungar, 'di blev vana 'te och känna på tänderna. Jag lärde mig aldrig och förstå tänderna. Men andra 'förstog ju det. Så när de ljög på hästarna och sa, han var 12 år, när han var 20. "ja, let me see, - jag tror att han har gjort militärtjänsten"! sa dom.

Lennart: Men dom kom tillsammans och satt på kvällarna och pratade.

Albert: Ja 'di var ihop och prata om allt möjligt. Det var mycket om hästar, men det var andra saker också och jag vet inte om jag allt kommer ihåg vad 'di prata om. Men det var - prata om både tur och otur och hur 'di 'hatt' i livet och så där.

Lennart: Och så ville dom gärna skrämna småbarn också. Ville de inte det? Med spökhistorier.

Albert: Ja, o, ja. De prata spökhistorier.

Lennart: Varför gjorde dom det?

Albert: Ja 'di tyckte det var skojigt, men då fick de 'småpojkar så mörkrädda på kvällen!. Vi ville inte gå ut!

Lennart: Var Du mörkrädd när Du växte upp?

Albert: Väl - jag var lite rädd - men jag nämnde det aldrig. Jag 'geck ändå i mörkret och klara mig, men jag var lite rädd, men jag tala inte om för någon. Men jag var lite rädd, men jag gick ändå! Mellan buskarna.

Lennart: Och ugglorna hoa. Och räven skrek.

Albert: Ja. Väl -

Lennart: Men Du fick lära Dig mycket av det där då. Var Du ute och jagade hare och räv i yngre år?

Albert: Nja. Vi hade inte mycket gevär. Jag var med onklar och jaga och så där lite grann. Väl - 'di prata mycket om kvällarna om jakthistorier. När 'di 'va' ute och sköt fåglar och så sköt de en hare. Det fick 'di ju tala om - vilken tur 'di hade. Och så när dem sköt räven och så där vidare.

Lennart: Ja det var mycket räv där uppe i Östmark.

Albert: Ja. Så, så var kvällshistorierna.

Lennart: Men Det var allt dom hade att göra. Det fanns ingen radio.

Albert: No. Det var inget som gick an. Så där; grannar, 'di kom ut. Kvällarna, 'di var långa på vintern Du vet. Och på hösten. Så då kom 'di: "Ja! Vi går opp 'te Jonas och Pär". Och så går 'di opp och prata. Och då blev det prat och så satt 'di där och så drack 'di en 'köpp kaffe, och så där höll det på. Och så gick dem hem. Så gick de från stuga 'te stuga. Se det var inte som nu för tiden. 'Di sprang i stugerna jämt där och 'kaffebrö, och 'vaffel' och kaffe och pannkaka och allt möjligt. Men; - det skapar gamla minnen. Det för Det man har så där minnen from gammalt. Men - varför jag inte fick in Den! Jag trodde den 'skull' komma in fort. Men Aldrig! Inte ett ord.

Lennart: Du klagade inte över att den inte kom in?

Albert: Ja, jag klaga. Jag skrev ett klagobrev till dom. Varför inte? De andra. "En som heter Ragnhild. 'ho hade tre bitar i en tidning - men jag fick inte in min. Varför"? skrev jag. Så jag vet inte. Och inget svar får jag på det. Så. Jag slutar upp med det. Jag skriver inte mera nu.

Lennart: Du har fortfarande minnen kvar, som Du Kan skriva ner. Det är mycket Du kommer ihåg sedan gammal tid.

Albert: Jag har ju mycket. Men det beror på om det är värt och skriva.

Lennart: Bröllop och begravning, och dödsfall och dop.

Albert: Ja, det var ju mycket av Det också.

Lennart: Liggehöner och -

Albert: Ja. Väl. Hur det är, när man sitter och tänker, så kan man lägga ihop en historia. Inte Lägga ihop, men blanda lite minnen om Det och det, som 'di där auktionerna där.

Lennart: Gick Du ofta på auktioner; med morfar, eller med pappa?

Albert: Ja min far och jag, vi 'geck. Och vi 'geck alla, småpojkar och allt! Vi 'geck på auktioner.

Lennart: Det var tidigt på våren det?

Albert: Ja, auktioner kunde vara när som helst, på vintern också och på våren också. Ja. Det var 'sköjigt på auktioner. För en som hade auktionen, han var alltid en mer livlig person, så han 'kunne säga 'sköjigt ting och det tycker folket om, se. "Ja. Hör Du Du. Den Du"! och så var det något som 'di inte trodde det blev sålt. Då hade de alltid nån person de kände, då skröt de om den. "Två kronor för den ja! Det 'va' Lina i Änga"! sa han. "Det var en riktig människa"! Och; så gav 'di henne det. Hon hade inte 'bjutt, men hon tog ju det, Du vet! 'Di ville inte säga Nej heller, utan 'di tog det. Det var mycket 'sköjigt. Det var mycket 'sköjigare. Det måste vara en 'sköjig person där håller auktion. Ja.

Lennart: Och så hade de väl auktionssupen?

Albert: Va?

Lennart: De söp väl mycket på auktionerna då?

Albert: Jaa. Det var i gamla dagar så var det värst. Jag nämnde det för Marta en gång. När jag var liten hörde jag det, i Gräsmarks socken. Då 'brakte 'di 'säg: - Det blir auktion på lördag. Ska Du dit? - Nej, jag kan inte gå dit, jag har inget brännvin, sa han. - Så; det var tiden. Det hörde till den tiden. Men - det blev borta, mer och mer.

Lennart: Det gjorde det.

Albert: Ja.

Lennart: Men då förekom det väl att många ropade in saker som de inte behövde ha, om de blivit lite halvfulla?

Albert: Ja. Det kunde hända. 'Di ville 'bju' på, och ropa in 'nå'. Men 'di skulle inte haft det, men 'di ropa in, ändå.

Lennart: Det gick inte och ändra sig efter att det var inropat?

Albert: No. 1930, när jag var hem, då var jag på en auktion i Gräsmark. Det var skojigt och gå på en auktion tänkte jag och det var mycket folk som jag kände där också. Så när jag kommit där så tänkte jag lite grann: nu är det inte som i gamla dagar; 'di slogs på auktionerna och slogs, 'di slogs och hade brännvinsflasker. Nu är det väl lugnt och stilla. Och det var lugnt och

stilla också. Men - Du ska tro: det vakna opp igen. Om en stund så var det En som hade sin fällkniv här och han höll på och rappa! Slog 'en i huvet där så blodet rann ut! Det är allt den gamla sorten igen! Så - det är inte säkert än.

Lennart: Och dom hade inte mycket nöjen på Den tiden. Det enda var att dom kom tillsammans och då blev det lite stridigheter. Ja, det var den gamla goda tiden. Din morfar nu. Du sa att dom flyttade ifrån plats till plats.

Albert: Ja.

Lennart: Vad gjorde dom Det för?

Albert: Ja, det är en del folk som inte flöttar Du vet. Och så är det en del, 'di har en sorts inre längtan att de ska flytta och 'di flyttar. Och 'di vill flytta. Och det är som här. 'Di säljer hus 'etter hus och 'flöttar 'te ett annat hus; överallt, och i staden och så där gör dom! Så det hör till, det där. Det är en sorts lite inre sjukdom med att 'di vill 'flötta - och 'di vill sälja. "(Det är bättre och sälja. Jag tror jag köper en 'plass Där)". Och det är inte saken - det 'kunne bli sämre och sämre. Min morfar - om jag skulle säga - eftersom jag berättar 'di andra. Det var rikedom i hanses första 'plass, när han ärvde sin 'plass 'ifrån sin far. men; se det var inget värde i platserna och i skogen i Den tiden. Så han sålde av den största skogen. Så köpte han 'plasser, och undan för undan så blev det mindre skog . Därför så var han nästan utfattig när han dog - och - han hade vart miljonär om han hade haft första 'plassen. Nå då hade han vart död. Men om barna haft den, så hade dom haft miljoner, i skogen. Så går det till, se.

Lennart: Han var inte lugn utav sig. Han flytta på sig.

Albert: Han flytta på sig. Och; - mindre pengar betala han, från 'plass 'te 'plass. Men då Hade han mindre pengar också. Så gick det. Så han hade inte mycket kvar när han dog. Så går det till. Det är för att dem inte - well 'di 'flöttar. 'Di tror att 'di ska göra bättre, men det går sämre. 'Huvet är inte rätt och riktigt, om jag ska säga; det gäller affärer. Ja. Det är väl så med mig också. Jag har inte gjort några affärer. Den enda platsen jag haft i mitt liv, så är det Här.

Lennart: När flyttade Du hit? 19? -

Albert: 19 27.

Lennart: 1927.

Albert: Ja.

Lennart: Var detta huset byggt då?

Albert: No. Det var gammalt - som det är nu. Det är väl hundra år!

Lennart: Tror Du det!

Albert: Ja. Men jag har ju förbättrat lite undan för undan. Jag har byggt 'ny garage, och så där vidare - och förbättrat över årena, men inget storslaget ändå.

Lennart: Men Du hyr inte ut nånting?

Albert: No jag hyr inte ut nånting. Jag är för gammal och dela med folk. Jag låter det vara. Så vi bor här. Men jag ska försöka sälja om jag kan sälja. Men, nu är det så, att det här huset är för stort för tidens marknad. Det är ingen som köper de stora husen. De vill ha mindre hus. Det är slut med det här i utrensningen och så där vidare. Så; jag vet inte, men jag får sälja för underpris och lite grann, vad jag kan få för det. Så det är inte så noga. Jag är gammal och jag har levt.

Lennart: Det har tjänat Dig i hela livet nästan.

Albert: Ja!

Lennart: Vi kommer fram till en annan bit här nu.

Albert: Ja. Om vi skulle ta den här John Ericson-biten?

Lennart: Ja. Du var på en biograf - säger Du - och såg den filmen. Det var här i Moline, det?

Albert: Ja. Det var Folke Bernadotte som inspelade den hära affären om John Ericson. Så - det var en till och jag - en som bodde här, som sa: "Ska vi gå upp och se den"? Så vi gick upp där. Och: allt då var svenska! Det var på svenska och 'di pratade svenska! Så - när det var slut och vi gick ut. Det var två småpojkar. (I've never heard so much Swedish in all my life" sa en till sin vän!

Lennart: Han tyckte det blev för mycket.

Albert: Ja.

Lennart: Och det var här nere i Moline?

Albert: Ja, på Roxy, 'di 'kallar här oppe på 15:e street. och .. 15-e avenue, 14:e? nu även ungefär. Ja. Men det var skojigt och se spelet! om John Ericson. Jag läste ju i skolans bok lite om John Ericson och jag tänkte; det 'sulle 'va' skojigt och höra det. Ja.

Lennart: Det var många år sen Du såg den filmen?

Albert: Jaa, det är väl; ja, det är över 40 år sedan.

Lennart: Ja. Det var om John Ericson ifrån Långbanshyttan.

Albert: Ja. Jag kommer inte ihåg det riktigt. Du får väl döma om det! Du som har hand om det, om Du vet det. För jag är inte säker på att det passar alltid. Men vi tar så många av dom som är bäst. Jaa. - - Jag bevistade John Ericson-filmen som inspelades av Folke Bernadotte för omkring 40 år sedan. Det är kanske inte mycket jag kommer ihåg men jag skall försöka att uppteckna några rader från det jag minnas. En film går ju ganska fort, så det är inte lätt att upprepa allt. Vad gäller ångmaskinens uppfinning så började det på hans mors potatisgryta, när han såg locket hoppade från ångan. Han tycktes inte få sin lycka uppfylld i Sverige, så han emigrerade till Amerika. Här slet han och arbetade hårt med sina uppfinningar. Filmen visade att klockan på väggen visade fyra på morgonen och han var ännu inte färdig med dagens arbete. Vid ett tillfälle när han arbetade med sina maskiner så skrek han och stampade i golvet och var arg. Då kom en flicka ut från övre våningen och hon 'språng' fram till ett piano och spelade "(Ack Värmeland Du sköna, Du härliga land. Du krona för Svea rikets länder)". Då blev han lugn och lyssnade. Så gick han in till sin sekreterare och sade. "Hör Du 'di där tonerna! Hör hur vackert det låter". "Jag förstår mig inte på sådana där negersånger", säger sekreteraren. "Jaså Du. Är det negersånger det Du, Din gynnare". Vi denna tid, i USA, så uppkom tvister angående negrernas frigörelse från slaveriet. Sydstaterna ville behålla sina slavar och nordstaterna ville befria dem. Så det blev krig mellan sydstaterna och nordstaterna. Abraham Lincoln var vid denna tid Amerikas president. Nu började John Ericson gärna att arbeta och han ville gärna göra något för nordstaterna och negrernas befrielse. Han tillverkade en liten miniatyr av en monitor som liknade en undervattensbåt, med en topp som svängde runt, från höger till vänster, liknande en kula på en mjölkseparator. Så - om sydstaternas krigshets skulle skjuta på den - så skulle den bara snurra runt och inte taga någon skada. John Ericson företog en resa till Washington och fick möta upp med kongressen och där förevisade han den lilla miniatyren på alla vis; hur de skulle försvara sig mot sydstaternas krigsskepp. Men han hade ingen tur. Hela kongressen voro skeptiska på att denna lilla miniatyr skulle ha någon makt i detta svåra krig. Så han for hem, utan resultat. En tid gick och Nordstaterna blev hårt pressade, - och - att de skulle nog förlora kriget. De sände bud till kongressen att de skulle antaga John Ericsons förslag, att bygga denna monitor. Så; den blev byggd, och sjösattes. Den kom i krig mot Sydstaternas krigsskepp. En del svenskar tjänstgjorde på denna Monitor, en vid namn av Kalle Petterson. Han var liksom bas för skjutningen ombord. Han var sotig i ansiktet - från alla krutsäckar - som måste hämtas för att stärka laddningen. Kalle Petterson skrek då "Hör ni pojkar. Kasta på lite mera krut, så sänker vi det andra mot skeppet där ute"! Sydstaterna sköt allt de förmådde på den lilla monitoren, men inget skott skadade 'hoonom. Ute på havet så nalkas Sydstaternas största och bästa krigsfartyg Merrimac, som skall nu krossa John Ericsons lilla monitor. Så skottsälvorna börjar att hagla kring den lilla båten. Men den bara svängde till vilken sida som helst, som en liten snurrigubbe. Nu gällde det

att beskjuta Merrimac och Kalle Petterson befallde 'di andra pojkarna att kasta i lite mera krut i var laddning, så kanske vi kan sänka Merrimac. Kalle Petterson, och hans kamrater, voro nu svarta i ansiktet, som niggerer, från alla krutsäckar som måste hanteras. Vid det här laget hade Merrimac fått rätt så många skottsälvor från monitorn, så skeppet börjar att taga vatten, men, man for, undan för undan. Snart hade det blivit hål i väggarna och vattenmassorna trängde in överallt, på alla sidor. Inom en kort tid så sjönk Sydstaternas förnämsta skepp, men John Ericsons lilla Monitor var oskadad. Efter en tid måste Sydstaterna begära om fred. De hade förlorat och därigenom så öppnades dörren till den svarta rasens befrielse i Amerika. Nu är filmen om kriget slut och bilder av annat slag kommer fram på duken. Kalle Petterson har fått sluta laddningen på Monitor, tvättat krutsvärtan ur ansiktet och blivit som annat folk. Så en dag kommer han in till John Ericsons rum. Rentvättad sätter han sig på en stol, svänger mössan mellan tummarna och frågar: "Kapten, skall Du bli med hem till Värmland nu? Jag ämnar resa hem när kriget är slut nu"? Då reser sig John Ericson från soffan och går upp till fönstret, nyper i blomman och säger: "Det blir väl med mig som med andra svenskamerikaner. Att jag blir begravnen här i detta land. Men hellre skulle jag vilja ligga under en grushög hemma i Värmland än på någon annan plats på jorden". Nu kommer en kvinna in genom dörren och ropar till Kalle Petterson: "Nu går tåget! Du måste skynda på nu"! Och så försvinner han genom dörren. John Ericson lägger sig på soffan, liksom han var trött. Och så somnar han in - med en sömn - från vilken han inte skall uppvakna. Den store uppfinnaren har slutat sina dagar. Nu spelar filmen och musiken upp: - - "Floder och älvar - vattenfall i de mörkgröna skogarna i Värmland. Och forsarna sjunga sin jublande sång. Bland dem skall jag somna så stilla en gång - och vila i Värmländska jorden". - -

När John Ericson, som immigrant, landade i Boston, så hade han nog inte en ringa aning om att han skulle spela en roll i detta inbördeskrig samt att han skulle bli en länk till att befria det svarta folket från slaveriet här i Förenta Staterna. Sedan i slutakten på denna historia, så ser vi ångfartyget Nordstjärnan, som tar John Ericsons kroppshyddan över de atlantiska vågorna, mot den svenska kusten, för att begravas i Filipstad, Värmland. Således fick han sin önskan uppfylld, när Kalle Petterson lämnade 'hoonom och han gick upp till fönstret, nöp i blomman, med orden att: hellre ville jag ligga under en grushög hemma i Värmland än på någon annan plats på jorden. Således ligger han under hemmets jord, där han som liten lekte.

För omkring 40 år sedan var en resepredikant här i landet. Han var här i ett år. Då var han färdig och skulle fara hem till Sverige. Då talade han så här: "Jag har det så gott här i landet, så jag kunde aldrig i världen något bättre haft det" sade han. Någon sade till 'hoonom: "Varför stannar Du inte då"? "Ja men se det går inte. Jag måste gå hem; var landet är vårt och där jorden är vår och till den plats där jag som liten lekte".

För en 40 år något sedan var en familj här; bland annat Axel Grankvist och Martina. De bodde här en tid i Moline Illinois men de for hem och tog plats på en gård där i Småland, nära Hjortsberga socken där. Och efter en stund de varit hemma i Sverige, deras dotter Elsa Grankvist som var med dem. Hon bor där, ännu idag, och de begravdes där, i hemmets hjord, där hon som liten lekte.

Albert tar här till sången:- - Du hemmets jord, där jag som liten lekte. - Din blotta åsyn gör min känsla varm. - Här vart moders händer ömt mig smekte, här blev jag lyft upp på min faders arm. - Här är den platsen där jag först såg ljustet, och där jag nötte mina barnaskor. - Än står det kvar, det gamla kära huset, med många minnen ifrån far och mor. - Här fick jag se en bok för första gången. - Jag gått i skola här och samlat rön. - Här övade jag in den första sången och här jag lärde mig en första bön. - Så mycket gott och skönt jag här mig lärde, på skolans bänk och vid föräldrars bord. - Och därför sätter jag det högsta värde, på denna lilla plats utav vår jord. - -

Lennart: Det var många år sedan Du lärde Dig den biten? När Du gick i skolan, eller?

Albert: Jag hörde den - min 'söster i Sverige - länge sedan - kanske 1915; då sjöng hon den där biten 'ifrå' skolan. Jag hade den inte i skolan men jag hörde när hon sjöng den. Men den där Gillström som bodde i Linköping; som skrev brev till mig ibland, han sände den där biten till mig, så jag fick lära den lite på nytt. Jag mindes nog men jag mindes inte alla ord, men jag lärde den över lite grann. Så därför Det.

Lennart: Så nu kan Du den utantill.

Albert: Nu kan jag den utantill, ja.

Lennart: Det är bra gjort!

Albert: Ja.

Lennart: Du är långt över 90 år.

Albert: Ja. Det är olika bitar 'te komma ihåg. Det är inte alla bitar man komma ihåg. Det är något med dem, att de stannar bättre än andra. Jag minns; - 1911. Det var en onkel till mig. Han har varit i Denver, Colorado. Så han kom hem 1909. Han hade en bok med sig, skriven på svenska, och det var en bit där, en ganska lång bit. Jag minns den ljuva tiden. Jag minns den som igår. Har Du hört den?

Lennart: Ja.

Albert: Och jag läste den där lite grann - inte så mycket. Men jag haft den i minnet jämt sedan 1911! Det är underligt det.

Lennart: Ja. Den här biten Du nämnde nu, som Din morfar hade med sig från Denver och Du lärde Dig 1911. Vad beror det på tror Du att Du har lärt Dig den, och kan den?

Albert: Jag tror det är typen av bit. För det står om småpojkar, och deras spel och så dära. Och det låter lite lustigt, som det står i biten, att: - Ej skillnad till personer jag såg i nöjets dar.

Bondpojkar, baroner, allt för mig lika var. Den trasigaste ungen vann priset på vår dom, när han slog riktigt kungen och greven kastar bom. Se - typerna där sitter i minnet, det är intressant se. Och simpelt och lustigt, lite grand. Och det sitter bättre i minnet än andra. Det är nog något på det. Jag vet inte, - men jag tror det. Kanhända, och kanhända inte. Jag vet inte säkert, - varför det stannat så länge.

Lennart: När Du var barn och växte upp, då var det ju ingen skillnad på kung, och på torparns pojk, utan alla var lika?

Albert: Det var väl så. ... Vi visste ju inga andra än fattiga pojkar förstås men 'di var alla lika.

Lennart: Ja men hade ni inte kort på kungen, och på kungafamiljen?

Albert: O ja, det hade 'di i alla stugor.

Lennart: Ja!

Albert: Ja.

Lennart: Även ute på dasset. Där hängde kort på Oscar II.

Albert: Ja. Du ser: den där Gustaf VI Adolf, han var uppe på båten när jag lämna Göteborg första gången.

Lennart: 1926?

Albert: 1923. Ja. Då kom han på båten. Han var kronprins då. Så han kom på båten och 'di tala om att det var han, men jag kände inte riktigt igen honom. Men jag såg honom uppe på båten, på andra däck tror jag det var. Vi var sjösjuka och så där vidare. Han var här i 26 också, då var han 'te Augustana och tala. Men jag tänkte när jag 'skrevde julkort en gång. Då tänkte jag: jag tror jag ska skriva 'te honom. Det vore inte för mycket och sända Kungen ett julkort. Så jag skrev ett julkort. Och då tog jag det som orsak att han var med på båten när jag for 'te Amerika. Jag skulle inte ha skrivit - men jag tycker det är lustigt och skriva julkort för jag har ett litet minne och berätta. Och det var att vi påsteg samma båt i Göteborg den 12 maj 1923. Då lämnade en liten ångare: Patricia, på Svenska Lloid-Linjen, 3000 ton, inte stor båt. Den

gunga på vågorna, väldeligen! Det var en som sa, när vi hörde det braka i båten på natten, när vågorna slog: "Nu brakar det i skråvet på den", sa han!

Lennart: Gick den direkt på New York?

Albert: No no no, inte. Så små båtar gick inte över Atlanten. Den gick över Nordsjön, 'te London. Så vi tog en av de största båtar, det är Homerick då, som gick 'frå' South Hampton, England, 'te New York.

Lennart: Kungen nu - svarade han på kortet som Du skrev?

Albert: Han svarade ju inte. Men när jag kom in ifrån Rockford efter nyår, då var det brev. Det var ett brev 'ifrån' Royal secretery i Stockholm. Så jag fick svar och 'di skrev det att det var tacksamt av brevet, och att "det var trevligt att få och Kungen har själv läst brevet" skrev han, så där.

Lennart: Så han uppförde sig bättre än svenskamerikanarna.

Albert: Ja. Och jag skrev att jag var oppfödd i Långsmåla, vid Frykensjöarna i Värmland. Det var jag inte, men jag tyckte det passade ändå. Så jag skrev: - Mitt hem var så ringa. Dess dörr var så låg! - skrev jag, och så där vidare.

Lennart: Jaha. Så det var 1923 det. 12 maj.

Albert: ja. 12 maj, 1923.

Lennart: Men kronprinsen var inte med över till Amerika då? Han åkte till London bara.

Albert: Han åkte till London. Han skulle dit och gifta sig då. För hon dog då den Margaretha - i Sverige. Jag vet inte Var hon var ifrån. Hon var 'frå England tror jag med. Jag vet inte riktigt. Jag har glömt bort det. Men de andra var 'ifrån' England, det vet jag.

Lennart: Louise, ja, ja, just det. Hon var från England. Så Du har åkt med fint folk då - i gamla dagar.

Albert: Jaa, det är ju. Det är ju som det är. Som jag säger; jag känner honom, men Han känner inte mig!

Lennart: Om Du ser tillbaka nu, Albert. Vad har Du tagit med Dig ifrån Sverige. i kulturhänseende och sådant? Är det dikt, och litteratur?

Albert: Jaa, det är nog ganska dåligt, när Du frågar. För 'te ta med sig någonting. Det vet jag inte.

Lennart: Ja, men - i minnet.

Albert: Å, i minnet.

Lennart: Gör Du ungefär som en svensk? Eller har Du blivit lite amerikanare?

Albert: Väl. Jag har ju 'tatt med mig, som det har 'blitt här, som jag har vart nu i 63 år. Men - Hur det är så ser det ut, när jag blivit riktigt gammal nu, då tänker 'en mera på 'di gamla och småtiderna och skoltiderna och det där. Då tänker jag mera på det. Jag tycker det är lustigt då jag tänker på flera av kamrater och så där: hur de var och hur det var och folk jag har mött. Jag tycker jag vill försöka att hjälpa och komma ihåg dom. Så det är för Det att jag minnas ock.

Lennart: Men Du har aldrig hissat någon svensk flagga utanför huset någon gång?

Albert: Hur?

Lennart: Du har aldrig hissat någon svensk flagga utanför huset?

Albert: Nej!

Lennart: Så; när Du lämnade Sverige - så Lämnade Du Sverige.

Albert: Ja.

Lennart: Du tog inte med Dig seder och bruk, som många kan göra.

Albert: Nja. Nej. Det är inget och ha. Men - jag tänker mycket på de gamla minnena och det är för det jag har ju skrivit också, för att det sitter i minnet! Nu vet jag inte om folk skriver.

Men 'di skriver ju mycket i Tribunen om gamla minnen och andra också. Men det är ju inte så

mycket om det hära med mitt eget minne. De hära bitarna: de är ju som de hände i orten, på min hemort, där jag var oppfödd. Och där var många lustiga gubbar och det är för det. Dessa passar att skriva om. Gamla gubbar. De hade olika temperament, och så där vidare. Skräddare och skomakare och så där, på den tiden, Du vet. 'Di gick i 'stugera, Gjorde skor för hela familjen och de sydde för hela familjen; skräddare och de tala om alla historier som fanns - medan 'di sydde och skodde skor!

Lennart: De hade med sig de sista nyheterna, ifrån det ena huset till det andra.

Albert: Ja. Så höll de på. Och det där gick, undan för undan. Då från hus 'te hus hörde 'di det där och det brukar de tala om det där vad skräddarn tala om och så där, och vad Han gjorde och vilket han nu ljög eller tala sanning, det vet jag inte. Men så var det i alla fall.

Lennart: Dom prata mycket skitprat med förstås.

Albert: Ja. Jag har en bit om två stycken såna dära gamla. Vad kallar Du såna där gubbar som är bemärkta: skomakare?

Lennart: Original.

Albert: Original, menar jag. Jag glömmer när jag ska säga de där ordena. Original kallar 'di dom där. För 'di är pratmakare, och 'di vill ha ordet vet Du. 'Di ska vara med, annars blir 'di rasande. - När man har blivit emigrant så tycker man om gamla minnen och man tänker på sin hemtrakt och det är många skräddare och skomakare och såna där som man har minnen från. Och jag ska berätta vad jag kan här now. - _ - Vi emigranter har väl olika minnen från vår hembygd, vilket landskap man härstammar från. Minnen från gamla gråa stugor som ett gammalt par bodde i. Någon stuga var väl rödmålad med vita knutar. När vi var barn så var det ett nöje för oss att titta in till dessa gamla, ty 'di hade alltid både frågor, och svar, att ge oss. Och en smörgås eller ett äpple skulle vi ha innan vi gick. En gumma gav mig alltid en smörgås med så mycket gott på toppen så jag kunde knappt bita över den. Men det mest intressanta var att hon satte smöret på med tummen. I den gamla goda tiden så kom skomakare till de olika hemmen i orten och gjorde skor till hela familjen. Likaså skräddare kom till de flesta hemmen och sydde för hela familjen. Många äro de historiska berättelser som flydde från dessa skrädrares och skomakares munnar, vilka ännu sitter kvar i ortens folks minnen. I hemmanet Mangen, i Gräsmarks socken, är ännu minnen kvar från dessa gamla granngubbar, av olika typer. En del av dem hade ett ganska hett temperament, och de blev kvickt ovänner och ibland så kunde det bli ett litet slagsmål. Men om några dagar så var de goda vänner igen. jag ska försöka att samla ihop ett par minnen från Jöns i Tomta. Jag hörde aldrig något efternamn från 'hoonom; bara Jöns i Tomta. Han var ingen skräddare eller skomakare. Han hade ett litet lanthem samt en häst och några kor. Det var under slättertiden och Jöns hade ätit middag. Som seden var på denna ort så skulle det alltid vilas efter middagen ute i det gröna, i en skuggig plats. Jöns hade stövelskor på sig, som han hade skurit skaftena av och han hade håll på stortårna, så hans ena stortå, den stack ut. En liten gris sprang omkring på backen och han kom över och nosade och slickade på tån. men Jöns gav grisen en spark så han försvann för en stund. Men; om en stund kom han tillbaka. Han tyckte väl att denna tå innehöll några välluktande kryddor, så han ville slicka på den - och så bet han i den. Nu blev Jöns så förbittrad att han hoppade upp och slängde grisen i stallväggen, så det blev ingen julgris detta året. Jöns hade två pojkar: tvillingar. Dessa hade redan under vintern tränat upp en bagge till boxa, genom att sätta handen mot baggens skalle varje gång som fåren fick något att äta. Så blev han en riktig boxare eller stångare och detta blev ett riktigt nöje för baggen. Jöns hade nog inte reda på att pojkarna hade retat upp baggen till en boxare, så när drivan smalt och det blev lust och vår, så släpptes fåren ut på bete och de vandrade, både hit och dit. Så en dag såg Jöns att gårdesgården började förfalla. Under tiden som Jöns strävade med att reparera gårdesgården så hade fåren kommit ur buskarna och nu fick baggen sikte på Jöns, och han ville nu pröva sin skalle på Jöns' byxbak. Så han satte till några rapp och Jöns

skyndade sig med att komma över gärdesgården; - men - för vart hopp han gjorde, så dängde baggen till i Jöns' byxbak. Smäll på smäll och småsmällar emellan. Men nu började ilskan att koka i Jöns och hans tålmod hade tagit slut. Han grep hastigt yxhammaren och rände den i baggens huvud och så var boxningskampen slut och över. Jag såg Jöns sista gången för 72 år sedan. Och det var ett litet minne från Jöns i Tomta.

Så förflyttar vi oss till Skräddar-Lars. Han hette Lars Larsson och han bodde på ett ställe som hette Elerstorp. Men jag hörde aldrig någon säga något annat än Skräddar-Lars. Han sydde en kostym till mig år 1911, så jag såg 'honom sista gången för 72 år sedan. Lars var en god pratmakare och han var den som ville ha ordet när det gällde. Han var också full av rackartyg - eller full av De dödas ben - som de brukar säga på värmländska. En gång besökte han ett hemman som hette Borrsjön, cirka 5 km från 'Mången'. Inkommen där så var det ett storkalas och fullt av främmande och Lars blev sittande på en stol. Ingen talade till 'honom, och detta var inte Lars van vid. Så nu började han att fundera ut rackartyg. Han bjöd sig själv upp och sade så här: "Nej, Lars, sitt inte så här! Gå upp och ta Dig en smörgås"! Och så gick han upp och tog till sig allt vad han fann på bordet. Och så bjöd han sig upp på en sup, och så en sup till. "Men jag kanske kommer att bli full"! "Å! Det är inte farligt. Du tål allt mycket, Lars". Så han kalasade, tackade och sade Adjö. "Jag kom riktigt i kalas här" och så var han färdig med kalaset. Så träffar vi Lars på Sunne marknad. Han kom dit en dag före marknadsdagen. Så på sista dagen hade han gjort av med sina pengar och hungrig var han, men han ville inte tigga. Han var nästan rådlös. Men så fick han se en gammal gumma som satt vid en häst med en vagn. Hon hade ett stort kläde med olika sorters smörgåsmat. Han gick fram och hälsade: "Goddag Goddag mor. Det var länge sedan jag sett Er". "Jag känner inte igen Er"! sa gumman. "Oj, jo! Ni känner nog mig! Tänk efter". "Nej det är väl aldrig Nils i Hölänga"? "Jo, det är just vad det är" sade Lars. Och gumman bjöd på smörgåsar och Skräddar-Lars åt, och det smakade gott. "Nu måste jag ta mig bort till torget, men jag kommer strax tillbaka", - ty han hade fått sina smörgåsar. År 1948 besökte jag Gräsmarks kyrkogård och jag fann en rödaktig granitsten. I den var hugget namnet Lars Larsson och jag tänkte att: det skulle ha varit mera bekant om det hade varit inhuggit: Skräddar-Lars. - _ -

Lennart: Men Du kom ihåg honom?

Albert: Ja.

Lennart: Han var runt i bygden och sydde kläder - åt både stora och små.

Albert: Ja. Han var en riktig pratmakare. Å! han pratade. Han bara prata, för alla. Så - han blev arg när ingen tala te honom när han kom dit, se. Så då börja han och 'bju' sig på mat från bordet så han åt av hela bordet se!

Lennart: Men; Du var mindre från det Du kommer ihåg honom? Du var en liten pojke.

Albert: Ja.

Lennart: Vågade Du prata med Skräddar-Lars?

Albert: Well. Jag mindes honom allt lite grann från när jag var åtta år, för han kom och sydde till min farmors hem och jag var inne där var dag, nästan, och då var ju Skräddar-Lars där och sydde. Så jag hörde och kände honom tidigt, förstås. Sedan sydde han ett par 'byxer till mig - när jag var nio år. Det var på samma gång som han var till mina farbröder och farmor och sydde där. Sedan så var jag där och var lite dräng 'te mina farbröder och min farmor 1911 och på Den sommarn, då sydde han en kostym för mig. Han var god skräddare.

Lennart: Var hade Du köpt tyget till Den?

Albert: Well. -

Lennart: Var det judar som reste omkring i bygden?

Albert: No det var en jude som kom runt och sålde tyg och när jag var dräng där så köpte 'di tyget där. Så han fick sy en kostym för mig.

Lennart: Visste dom hur mycket tyg Du skulle köpa då eller köpte skräddarn tyget?

Albert: No det var tre meter alltid färdig 'kluppt' upp till en kostym och det var nog för 'en kostymkläde, se. Tre meter tyg.

Lennart: Jaha. Och det räckte till väst; och Två par byxor, eller Ett par byxor?

Albert: Ja, ett par byxor. Det var alltid ett par byxor, på Den tiden.

Lennart: Jaså aldrig två?

Albert: No.

Lennart: Och så väst?

Albert: Ja, det var väst.

Lennart: Att ha klockan i.

Albert: Ja. Väst och ha klockan i. Och så fällkniven i den andra!

Lennart: Hade Du klocka, och fällkniv, och -

Albert: Ja.

Lennart: Du hade hel uppsättning.

Albert: Ja, jag inte haft klocka, men jag 'feck en klocka av en gammal onkel, You see. Så Så gick det till.

Lennart: Så öppnade Du boetten och tittade då.

Albert: Ja. Ja. Så: sen såg jag aldrig Skräddar-Lars. För jag var dit 'te Gräsmarks socken på besök många gånger efter sen jag blev mer oppväxt. Så jag hörde inte Skräddar-Lars. Han var lite, vad 'di kallar, svår i munnen, och fäktas med folk.

Lennart: Han var det.

Albert: Ja, jag menar det. Han ville alltid ha en sup och då retades han med folk, så dära. Så han blev lite smått ovänner med dem.

Lennart: Så han var Klyva käften då med folk?

Albert: Ja. Vi var på en 'plass en gång med en farbror 'te mig. Och - hur det var - han hade vart Här i landet - min farbror. Hur det var så hade han 'luggit' där rätt. 'Di hade köpt starka drycker då; för påsk. Och då var han där! Han hade 'luggit' där i två tre dagar och 'söpet', sa de, och så kom han opp, då. Då börja han fråga min onkel sedan - vad politiker är han. Tyckte han skulle vara socialist och så där. Så han fråga min onkel. "Är Du Så och Så politiker - eller är Du vänsterman"? "Ja, jag är ju inte politiker. Jag har inte hamnat något politiken när jag vart i Amerika", sa han. "Jag är just ingen 'politikare". "Du är den sämsta person jag mött", sa han, "som inte är någon politikare". Men då ska Du tro han blev lite stel! Som min onkel han börja och skälla opp honom, Du förstår, Vådeligen och sa det: "Du skulle inte 'va' så le mot folk som Du är. När de kommer till Dig och Du syr, då ska Du 'bju' på en kopp kaffe så dära och ge lite trevligt om de komma och visita Dig. Men Du är alltid en elak gynnare, så folk tycker inte om Dig". "Stå på Dig August" sa han. "Han behöver ha det Den vägen"! sa de! En sådan typ var det - se! men det väcker gamla minnen i alla fall. 'Di där gubbarna, 'di var mycket av denna sorten, i min uppfödelseort och svåra var 'di. Men - allt detta där - tycker det folk komma ihåg. Det är skojigt - se.

Lennart: När ni kom hit över senare. Det finns väl inga sådana original här i Moline?

Albert: No.

Lennart: Inte alls?

Albert: No. Det hörde inte till. Om vi ska tänka - originalen - de hörde till de gamla små stugorna på landsbygden i Sverige; röda stugor och den lilla stugan ner vid grinden, som i forna dagar var mitt barndomshem. Så; då bodde 'di där se!

Lennart: Men det var hemtrevligt då?

Albert: Ja, det var hemtrevligt.

Lennart: Men sånt finns inte här?

Albert: Sånt finns inte här. Det är urtvättat. Det finns inte nån som har något. Det finns inga original nu för tiden se.

Lennart: Fanns det några när Du kom hit, på 20-talet? Du kommer inte ihåg någon?

Albert: No. ... Det var inget. 'Di som var här, utav gamla svenskar, när jag kom hit, de har ju glömt bort och det har växt bort och de har inget. Och de yngre, de har ju inga original. Så Så går det, Du ser det försvinner. Men man 'minnes dehär olika gubbar och kunde tala om - så kunde man ju själv leta original! ja. Väl. Det var om Skräddar-Lars och Jöns i Tomta det.

Lennart: Gick dom i kyrkan?

Albert: Va?

Lennart: Gick dom i kyrkan om söndagarna: Jöns i Tomta och Skräddar-Lars?

Albert: Ja - men - se det var långt. Se den delen var det sista hemmanet i socknen och det var 1 ½ mil 'ifrån' kyrkan, svensk mil och det är långt, när Du ska gå till fots. Så; det var en annan sak åt Gunneskog, på andra sidan, och där var gränsen. Så jag bodde och var född på västra sidan i socknen. Så det var inget mera hemman i Den 'socken. Det blev en annan socken på andra sidan gårdesgården.

Lennart: Så Du gick till kyrkan i Gunneskog då?

Albert: No. Jag var inte inne i Den kyrkan mer än två eller tre gånger på hela mitt liv. Sista gången var jag med på en begravning av en pojk, som blev skjuten, så jag var likbärare. Jag var 16 år då och vi var två 16-års pojkar och sen var det några andra gubbar som bar med. Han blev skjuten - på en söndag. De var ute och jaga.

Lennart: Så det var en olyckshändelse.

Albert: Ja. Det var en olyckshändelse. Han hade en typ av gevär som det kallas stiftantändare och den var osäker. När Du kastade den på axeln, ett gevär, så skottet gick av. Så En, han skulle gå ut i skogen, och när han gick ut genom dörren och förbi fönstret, så satt det en av 'pojarna inne på stolen här och skottet 'geck rakt genom fönstret och in i skallen på honom. Så jag fick börja skolan med 'di där pojarna också. Så - 'di sa till mig: "kom till oss på söndag där. Vi ska jaga, och så där". Och jag ämnade gå. Men Hur det var, så gick jag inte. Jag kanske hade blivit skjuten om jag gått dit!

Lennart: Så Du var inte mycket för och springa och jaga, och sånt?

Albert: Njaa - jag var ju med. Jag var med mina onklar när 'di jaga och så vidare och sköt något lite ibland. Jag hade en gammal mynningsladdare som Du ladda med stickor.

Lennart: Hade Du det!

Albert: Ja. Jag har 'skrevet' om mynningsladdaren här i Livet i Finnskogarna. När finnarna kom på den tiden så var det ju mynningsladdare alltså. Så kanske Du fick skjuta en fågel med mynningsladdaren. Så var det inget mera - Den dagen. Det var inte 'gött och få mat. Men, - - - - Här är lite granna. Jag ska berätta om Livet i finnskogarna. Det är många typer av Livet i finnskogarna: från gammalt, från 400 år tillbaka, och sedan är det folk som är där varje vinter och hugger och kör timmer och forsar fram. Så det fortfar: Livet i finnskogarna, än i denna dag! Fastän det började för 400 år sedan, när finnarna flyttade dit på Karl IX:s tid. Det är inte en lätt sak att berätta något angående Livet i finnskogarna, ty vi har en tidsrymd av 400 år, sedan Karl IX fick i stånd att ett antal av Finlands befolkning skulle invandra till norra Värmland. Där är så lite man vet vad som hänt under denna långa tidsperiod. Kanske några rykten from här och där, vad som försiggått i dessa vilda skogar. Men; - vad man vet om det hela - får man nog ta med en nypa salt. Dessa finnar. En del av dem trodde nog att 'di skulle komma till ett Clondyke, och liksom hitta något guld, men det blev andra bullar av! När 'di nu kom till dessa vilda skogar - vi kan antaga omkring tolv svenska mil i fyrkant - inga vänner att komma till. Ingen god granne som sade: kom in och tag skorna av er och 'varm' edra kalla fötter vid den öppna spisbrasan. Men ingen att tala till, ingen att rådfråga: var är butiken? Var är biblioteket? Var är närmaste läkare. Allt detta fanns ingenting av på den tiden. Inget hus att bo i. Det var väl att ha en eldbrasa i en stenrös någonstans i skogen. Att skaffa mat till barn och äldre var ju en ganska stor fråga. Den enkla mynningsladdaren; eller hagelbössan, var nog inte tillräcklig att föda en familj. Så traps eller giller måste upprättas här och där i skogen till

att fånga fåglar och harar i. Nu var det ingen tid att ligga på latsidan. Varje familj måste bygga sig en stuga så de kunde få tak över huvudet - så att säga. Vi kan nu antaga att redskapen på den tiden var ganska enkla, kanske inte en såg, utan en yxa, fick fullgöra som byggnadsredskap. Man kan undra vad sorts tak som lades på den första stugan i dessa vilda skogar. Vi kan antaga att stugan måste byggas där det var sten tillgänglig för att kunna bygga en spis, ty tegel var ju inte att tänka på. Nu medan stugan byggdes, om det var flera i familjen som kunde arbeta, så var det att hugga ner skog på ett visst område, som en gång i framtiden skulle bli åker och äng. Sedan var det att bränna upp denna skog som blivit nedhuggen och så en skogsråg mellan stubbar och sten och så fick familjen hoppas på att vetekornen skulle falla i jorden och så kanske det blir en skörd nästa år. Och så får våra barn smaka på den första kakan som blivit bakad av den första skogsrågen bland Livet i finnskogarna. Efter ett par års tid hade dessa strävsamma människor timrat upp sina små stugor; här och där, i de vilda skogarna. Men även detta var inte nog att reda sig med. Den mat som hade anskaffats under sommaren var inte tillräcklig när den långa och bistra vintern anlände med 30 graders kyla. Det var att gå ut med den gamla hagelbössan för att skaffa något viltbråd, så det kunde bli något i stekpannan till middag, men detta var inte alltid lyckosamt. Det visade sig snart att denna levnadsstandard var inte tillräcklig för både yngre och äldre. Sjukdom anlände och ingen hjälp att få. Lungsoten började, med snabba steg. Begravning blev det vanligen vid denna tid till att sörja för. Vid dessa begravingar gick det ganska enkelt tillväga. Ingen talare vid graven. Ingen bil hämtade sörjande. Ingen kyrka. Inga likbärare. Barn och andra i familjen stodo utanför stugan när kistan med den döde surrades till två granpålar; en på var sida om hästen. Nu bar det iväg i den vilda skogen till någon begravningsplats, långt borta i skogen, - någonstans. Enligt det tillstånd dessa människor fick finna sig i så kan vi antaga att livstiden blev mycket kort. Så denna typ av begraving uppkom nog rätt så ofta. Nu kommer frågan: hur länge tror vi att det tog innan någon förbättring skedde i dessa skogar? Om jag skulle få gissa så tror jag att ganska lite förbättrades de första hundra åren och ganska lite förbättrades under det andra århundradet. Ty vi kan ju tänka oss att största förändring har skett på vårt 1900-tal, ty finnarnas invandring började med 1600-talet. Vi kan ju säga att omkring 1850-talet så begynte timmerdrivning i dessa skogar och timmerkörare kom dit upp; från Fryksdalen och omnejder. Så mycket för denna tidsperiod. År 1913 så följde jag med min far, och en broder, uppåt finnskogarna, för att köra timmer. Vi lasta timmerslädarna på en vagn, ty det var ingen snö. Framkommen till Nyskoga socken, var finnskogarna börjar, så kastar vi vagnen i snödrivan. Snön var en meter djup här, så vi kunde ta slädarna fatt. 30 grader kallt var det, så när vi kom en mil väster om Morangen vid norska gränsen, så fick vi bo i en gammal drängstuga med öppen spis. Kallt var det i stugan, så vi sov med vintermössan på. Vid andra ändan av stugan bodde en äldre gumma. Hon hade en kamrat som bestod av en höna, som satt på en käpp vid ena fönstret. Hon lade ett ägg då och då. Inom en månad måste vi flytta ut i vilda skogen. Där var en stor gammal stuga som vi fick bo i. Sängar var det runt väggarna. Vi träffade där timmerkörare, två stycken, med var sin häst: Johan och Gustav var deras namn. Denne Johan var en intressant personlighet. 'Sne'ögad var han. När han så varje kväll kom in från skogen och beklagade sig för det hårda arbetet han utförde under dagen så pekade ena ögat mot taket och det andra pekade ned mot golvet. Detta blev så komiskt så man kunde skratta sig fördärvad. Han hade också sitt eget uttal på sina meningar. Till exempel när han talade om sin häst så sade han så här: "Han är så 'stärk', men han 'hall' 'int' ut. Han bär 'butsen don'". Detta är ett språk som många inte förstår. Även många svenskar skulle inte förstå. Han menade att: hästen var kraftig, men han höll inte ut och segdrog, utan han ryckte till så släden gick i trasor, och så blev det ingen mera förtjänst Den dagen! Varje kväll Johan kom från skogen så hade han nästan alltid något klagomål. Kanske var det hästen, eller andra svårigheter. Men när han berättade allt detta med sina sneda ögon, och så den egendomliga dialekten, så måste hela den gamla stugan med dess inneånare komma till skratt. ja, tiderna

förändras och Vi med dem. Detta folk, som genomlevde de två hundra första åren bland Livet i finnskogarna kanske aldrig fick njuta en afton med 'en 'god skratt. Så nu, i vårt 1900-tal, när alla dessa timmerkörare, av olika typer, möttes från skilda håll, i finnskogarna i dessa kojor, så ljud skrattsalvorna efter de fått sin första kaffekopp efter dagens möda och besvär. Så med andra ord har sorgen utbytt till munterhet. Det börjar nu våras och solen blir ganska varm i dessa finnskogar. Påskhelgen anlände medan vi voro där. Dessa två kamrater, Johan och Gustav, skulle nu avsluta sin körning och fara till sin hemort till påsk. Så Gustav sade till Johan: "Jag skall ta hand om packningen nu, medan Du tar det fläskbenet vi har och kokar en ärtsoppa av". Jag var inne i stugan för att få mig litet till middag, medan Johan stod vid den rödheta spisen och rörde i ärtsoppan, medan de sneda ögonen svettades. Nu kom Gustav in och sade: "Jag är nu färdig. Har Du soppan färdig"? Så lyfte Johan på den gamla träsleven och utropade: "Titta, så ren slevan har blivit" sa han. Den hade blivit rentvättad i den heta ärtsoppan. Slevan hade nog inte varit tvättad sedan den kom till finnskogarna vid juletiden och nu var det påsk! Inom ett par veckor så var det tid för oss att packa och säga farväl till den gamla stugan, som varit ett enkelt hem för en liten tid samt en liten kort erfarenhet från Livet i finnskogarna. Detta var nu den 4 april 1913 och snön var ännu meterdjup i skogen under hemfärden söderut. Inom två dagar var vi vid södra ändan av finnskogarna och där hittar vi vår 'vågn' som vi lämnat slutet. Då slutar också snön. Så vi tar timmerslädarna och lägger dem på 'våggen och så fortsätter vi söderut till vår hemort, som tager ännu två dagar. Nu, sex år senare, på en plats vid Klarälvens stränder, så träffar jag Johan. Det var mycket intressant att se 'hoonom. Ärtsoppan var nog hälsosam, ty han såg frisk ut och var i affärstagen, och sålde rulltobak för 50 öre tummen. Men; sina vridna ögon hade han ännu kvar, ty när han talade så pekade ena ögat mot grantopparna och det andra ner mot Klarälvens stränder. År 1954 är jag i Sverige och jag sitter på ett kafé i Sunne, Värmland och dricker en kopp kaffe. Nu hade 41 långa år flytt sedan jag såg finnskogarna. Två stora världskrig hade gått av stapeln och mycket annat hade förändrat vårt levnadsförhållande. jag började att tala litet med mig själv och tyckte som att det skulle vara skojigt att se finnskogarna på sommartid. Jag hoppade på nästa buss och inom ganska kort tid så var jag vid gränsen till finnskogarna. Nu komma både barn och äldre in på bussen och när de öppnade sina munnar så var det ännu den finska dialekten, som sitter kvar i folket, sedan 400 år tillbaka i tiden. Vid kvällens inbrott så fick jag ett hotell i Höljes, Norra Finnskoga socken. Nästa dag så var jag uppe vid norska gränsen. Ett gott stycke in i Norge tillhör finnskogarnas invandringsdistrikt. Högsta toppen är Badstuknappen. Från där kan man skåda miltals, så det blånar i luften. Skog och bara skog. Liksom utläningen som kom till sågverken i Norrland sade: - "Jag såg och jag såg, och när jag stod där och såg, så såg jag bara såg". - Nästa dag tar jag bussen tillbaka vid sidan av Klarälvens stränder. Det flög timmer på Klarälven natt och dag och skulle sedan landa vid sågverk och massafabriker i nedre Värmland. Så går bussen över Klarälven och över till södra ändan av finnskogarna. Här stannar bussen vid ett vägshål för att invänta en annan buss. Några pojkar och flickor kommer från skogen och hade plockat lingon och en köpare var där för att köpa dem. När jag nu satt på bussen så gick mina tankar 400 år tillbaka i tiden, när de stackars finnarna slet och svalt och inte kunde få nog att livnära sig med. Vilken skillnad idag. En allmän välmåga råder. Pengar växer på träd. Det är tjockt av miljonärer i dessa skogar. Finnskogar äro bland de rikaste skogsområden i Sverige. Bussen skall snart avgå. Barnen vänta på sin betalning för skogens röda guld; lingonen. Allt lider nu mot aftonen och dagen nalkas sitt slut. 'Sol'n går ner mellan tallarna. Jag ser de sista träden försvinna. Aldrig skall jag se denna plats mera. Jag har haft min sista skymt av Livet i finnskogarna. - -

Intervjun är genomförd i juli 1985.

Transkriberat från kassettband 2011-09-05 /O-KS